بسم الله الرحمن الرحيم

"અય ઈમાનવાલો ઈતાઅત કરો અલ્લાહ કી ઔર ઉસકે રસુલ (સ.અ.વ.) કી ઓર (દોનો કો છોળકર) અપને અઅમાલોં કો બરબાદ ન કરો." (કુરઆન)

"મેં તુમ મે દો ચીઝે છોળકર જા રહા હું. હરગિઝ ગુમરાહ ન હોંગે. જહાં તક ઈનકો પકળે રહોગે. એક અલ્લાહ કી કિતાબ ઔર દુસરી મેરી સુન્નત (ફરમાન)" (હદીષ)

મસ્લક અહલે હદીષ કી પહેચાન ઔર ઉસકે અકીદેહ

તાલીફ

મૌલાના કમાલ અખ્તર રહેમાની

ઈમામ વ ખતીબ જામેઅ મસ્જિદ, અહલે હદીષ, સુરત.

નાશિર

જમીઅત અહલે હદીષ શહેર સુરત

લુહાર શેરી, સગરામપુરા, સુરત.

બિસ્મિલ્લાહિર રહમાનિર રહીમ

પેશે લફ્ઝ

રસુલ (સ.અ.વ.) કે ફરમાન કે મુતાબિક ઈસ્લામ ચોથી સદી હિજરી કે બાદ બે હિસાબ ફિરકો મે તકસીમ હો ગયા ઔર ઈસ્લામ કા સહીહ રાસ્તા જો કુરઆન શરીફ ઔર અહાદીષે નબી (સ.અ.વ.) પર અમલ કરને કા રાસ્તા થા, ઉસે છોળ કર હર ફિરકા અપને નએ ઈજાદ કરદહ ફિરકો, મઝહબો તરક્કી કરને ઔર ઉનકે સહીહ ઈસ્લામ મનવાને કી પેરવી મેં લગ ગએ. સિર્ફ એક જમાઅત જો અહલે હદીષો કી જમાઅત થી વોહ સિર્ફ કુરઆન ઔર અહાદીષે નબી (સ.અ.વ.) પર અમલ કરનેવાલી બાકી રહી ઔર યહી જમાઅત કે ઝરીએ લોગો કો દીન કે તમામ કામો મે, સહીહ તરીકે પર અમલ કરને કી મઅલુમાત કા ઝરીઆ બાકી રહા. ઈસ કિતાબ મેં "મસ્લક અહલે હદીષ" જો રસુલ (સ.અ.વ.) કે ઝમાને સે લેકર આજ તક ચલા આતા હે ઔર તા કિયામત તક બાકી રહેગા ઉસકી પહેચાન ઔર અહલે હદીષો કે અકીદો કા બયાન કિયા ગયા હે, તાકે જો લોગ હક્ક કે સહીહ રાસ્તે કી તલાશ મેં હો, ઉનકો સહીહ રાસ્તે કી મઅલુમાત હો જાએ. ઔર વોહ લોગ તકલીદ, શિર્ક ઔર બિદઅતી કામો કે કરને સે બચ જાએ તમામ મુસલમન ભાઈઓ સે ગુઝારિશ હે હે વોહ ઈસ કિતાબ કો ખુલે દિલસે પુરી પળ્હે તાકે ઉનકો હક્ક ઔર બાતિલ કી તમીઝ હો જાએ. ઔર ઉનકો સહીહ રાસ્તે કી ખબર હો જાએ.

મૌલાના કમાલ અખ્તર રહમાની

ફેહરિસ્તે મઝામીન

// ૨ //

બિસ્મિલ્લાહિર રહમાનિર રહીમ

મસલકે અહલે હદીષ કી પહેચાન ઔર ઉસ કે અકીદેહ

અલહમ્દુ લિલ્લાહિ રબ્બિલ આલમીન - વલઆકિબતુ લિલમુત્તકીન વસ્સલાતુ વસ્સલામુ અલા સૈયીદિલ મુરસલીન વ અલા અસહાબિહી અજ મઈન. અમ્માબઅદ.

મસલકે અહલે હદીષ કી પહેચાન કે લિએ લફઝ 'અહલેહદીષ' કા મઅના ઔર મતલબ સમજના બહુત ઝરૂરી હે. અરબી લુગત કે લિહાઝ સે હદીષ કા મઅના 'બાત' કે હોતા હે, ઔર હદીષ કે મઅને 'વાલે' કે હોતે હે. ખુદ કુરઆને મજીદ કો ભી અલ્લાહ તઆલા ને 'હદીષ' કહા હે. જૈસા કે કુરઆન શરીફ મે ખુદ અલ્લાહ તઆલા ફરમાતા હે "અલ્લાહ તઆલા ને બહેતરીન હદીષ (કુરઆન) ઉતારા હે" (સુરહ ઝુમુર - ૨૩) દુસરી જગહ ફરમાયા "અલ્લાહ તઆલા કી બાતસે બળ્હકર કિસકી બાત સચ્ચી હો સકતી હે" (સુરહ નિસાઅ) ઔર એક જગહ ફરમાયા "અય મુહમ્મદ (સ.અ.વ.) શાયદ આપ ઈન લોગો કે પીછે ગમગીન હોકર જાન દે દેગે, જો લોગ યે હદીષ (કુરઆન) પર ઈમાન ન લાએ. (સુરહ કહફ). મતલબ કુરઆન શરીફ મે ઐસી દુસરી ભી બહુત આયતે હે જહાં અલ્લાહ તઆલાને 'કુરઆન' કો 'હદીષ' કહા હે.

ઔર 'હદીષ' કો મુહદિષીનો (રહ.) કે કૌલો સે નબીએ કરીમ(સ.અ.વ.) કા હર કૌલ, ફરમાન ઔર અમલ કો હદીષ કહા જાતા હે. અગર કોઈ ઐસા અમલ આપ (સ.અ.વ.) કી મૌજૂદગી મે આપ (સ.અ.વ.) કે નઝરકે સામને હુવા હો ઔર આપ (સ.અ.વ.) ચુપ રહે હો યા ઉસ કામ કે કરને સે રોકા ન હો તો, ઐસે અમલ કો ભી 'હદીષ' કહા જાતા હે. ઈસ સે મઅલૂમ હુઆ કે 'અહલે હદીષ' કે મઅને "કુરઆન શરીફ ઔર હદીષે રસુલ (સ.અ.વ.) પર અમલ કરનેવાલે હે."

રસુલુલ્લાહ(સ.અ.વ.) સે લેકર તમામ સહાબા રિઝવાનુલ્લાહિ અજમઈન તાબેઈન, તબે તાબેઈન, ઈમામાને દીન, મુહદ્દીષીને કિરામ વગયરહને સિર્ફ કુરઆન શરીફ ઔર હદીષે રસુલ (સ.અ.વ.) કો અપના રાહે અમલ બનાયા. ઔર ઈન તમામ કો બબાગે દહર 'અહલે હદીષ' કહા જાતા હે.

'અહલે હદીષ' વહ ઝમાઅત હે જો સિર્ફ કુરઆન ઔર હદીષ કો અપનાકર ઉનકા રાહે અમલ ઈન દોનો પર હી રહતા હે. વહ કુરઆન ઔર સુન્નત કી તઅલીમાત મે ન ઈઝાફા કરતા હે, ન કમી કરતા હે, ન આગે બઢ્હતા હે ન પીછે હઠતા હે. અહલે હદીષ વહ મસલક હે જો કુરઆની તઅલીમાત કો ઔર રસુલુલ્લાહ કે ફરમાનો કો ઈસ તરહ તસ્લીમ કરતા હે જૈસા કિ સહાબા કિરામ, તાબેઈને અઝઝામ ઔર તબે તાબેઈન કી જમાઅત નેં દિલ સે બિલા ચું વ ચરહ તસલીમ કિયા, રસુલ (સ.અ.વ.) ને ઈસ્લામી તારીખ કે તીન દોર કો 'બહેતર ઝમાના' ફરમાયા હે. જૈસા કિ ઈમરાન બિન હુસૈન (રઝી.) સે રિવાયત હે કે રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "સબ સે બહેતરીન મેરે ઝમાને કે લોગ હે, ઉસકે બાદ વહ લોગ હોંગે જો ઉનસે પીછે હોંગે, ઈસકે બાદ વહ લોગ હોંગે જો ઉનસે પીછે હોંગે" (બુખારી-મુસ્લિમ)

મઝકુર તીનો ઝમાનો કો ઈસ્લામી તારીખ મે "કુરૂને સલાસ-બિલખૈર" કહા જાતા હે, યાને તીન બહેતરીન ઝમાને. અલ્લામા મુહમ્મદ સિયાલકોટી(રહ.) ઈન તીનો ઝમાનો કી હદબંધી કરતે હુએ લિખતે હે કે "રસુલ (સ.અ.વ.) કા ઝમાના ૧૧ હિજરી તક રહા, ક્યું કિ આપ (સ.અ.વ.) કી વફાત ૯ રબીઉલઅવ્વલ, ૧૧ હિજરી મે હુઈ. સહાબા કિરામ કા ઝમાના ૧૧૦ હિજરી તક હે, ક્યું કિ આખરી સહાબી અબૂ તુફૈલને ૧૧૦ હિજરી મેં ઈન્તિકાલ કિયા. તાબેઈન કા ઝમાના ૧૮૦ હિજરી તક કા હે ઔર તબેઅતાબેઈન કા ઝમાના ૨૨૦ હીજરી તક હે. હર ચાર મઝહબ કી તકલીદ ઈસ મીઆદ(વક્ત) તક સાબિત નહી હોતી"

(તારીખે અહલેહદીષ ૧૧૦)

ઈન તીનો ઝમાનો મે તકલીદી મઝાહિબ કા નામો નિશાન તક નહી થા ઈન ઝમાનો મે લોગ સિર્ફ કુરઆન ઔર હદીષ પર કાયમ થે. કિસી કો કોઈ મસઅલા કી તલાશી હોતી તો ઉસકી તલાશી કુરઆન ઔર રસુલ(સ.અ.વ.) કે ફરમાન, અહાદીષો મે તલાશ કરતે, યા કિસી કુરઆન ઔર હદીષ કે ઝયાદા ઈલ્મ રખનેવાલે સે પૂછતે. સહાબા કિરામ કે ઝમાને મેં ભી કુર્આન ઔર હદીષ હી કા ચલન થા ઔર તમામ સહાબા કિરામ અપનો કો અહલેહદીષ ગરદાનતે થે. (૧) ચુનાંચે તઝકિરતુલ હુફફાઝ, શર્ઈ અસહાબિલ હદીષ સફા ૧૨ મેં હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રઝી.) સે રિવાયત હે કિ બેશક વહ જબ નવજવાનાને તાલિબે હદીષ કો દેખતે તો ફરમાતે કિ "તુમ્હે રસુલ (સ.અ.વ.) કી વસીય્યત મુબારક હો. હમે રસુલ(સ.અ.વ.) ને યે હુકમ દે રખા હે કિ હમ તુમ્હારે લિએ અપની મજલિસ મે કુશાદગી કરે ઔર તુમ્હે હદીષે સમજાએ. તુમ હમારે ખલીફા હો, ઔર હમારે બાદ અહલે હદીષ હો."

ઈસ હદીષ સે યે બાત રોઝે રોશનકી તરહ અયાં હો ગઈ કે સહાબા કિરામ અપને આપકો 'અહલેહદીષ' કહેતે થે ઔર યે પ્યારા લકબ રસુલ(સ.અ.વ.) કે ઝમાને મુબારક મે મશહુર ઔર મઅરૂફ થા. અબૂસઈદ ખુદરી(રઝી.) કા અપને તાબેઈન શાગીરદો કો યે કહેના કિ "તુમ હી હમારે બાદ 'અહલેહદીષ' હો, યે બાત કી દલીલ હે કે તમામ તાબેઈન ભી અહલેહદીષ થે." (૨) એક ઔર ભી સહીહ હદીષમે રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે "મેરી ઉમ્મત મે સે એક જમાઅત હંમેશા હક પર કાઈમ રહેગી, ઉન કા મુખાલિફ ઉન કો કોઈ નુકશાન ન પહોંચા સકેગા યહાં તક કિ અલ્લાહ કા ફેસલા (કિયામત) આ જાએ (મુસ્લિમ - ઈબ્નેમાજા) તમામ મુહદ્દીષીન ઔર મુફસ્સિરીન ને ઈસ હદીષ સે યહી ઈસતીદલાલ લિયા હે કિ વહ જમાઅત 'અહલે હદીષ' હે. (૩) હઝરત અનસ(રઝી.) સે રિવાયત હે કે રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે "જબ કિયામત કા દિન હોગા તો અહલે હદીષ ઈસ હાલ મે આએંગે કિ ઉનકે સાથ રિવાયતે હોગી. પસ અલ્લાહ ઉન સે કહેગા તુમ 'અહલેહદીષ' હો. નબી(સ.અ.વ.) પર દૂરૂદ ભેજતે થે જન્નત મે દાખિલ હો જાઓ. (તિબરાની, તારીખે બગદાદ)

(૪) એક ઔર હદીષ મે આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "મેરી ઉમ્મત ૭૩ ફિરકોં મે બટ જાએગી ઔર એક કે અલાવહ બાકી સબ જહન્નમી હોંગે. સહાબા કિરામ ને અર્ઝ કી કે યા રસુલ (સ.અ.વ.) વહ કૌનસા ફિરકા હોગા જો નજાત પાયેગા તો આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા વહ ફિરકા વહ હોગા જીસ પર મેં હું ઔર મેરે અસહાબ હે" યાને કામયાબ લોગ વહ હોંગે જીન્હોને મેરે ઔર મેરે અસહાબ કા તરીકા ઈખ્તિયાર કિયા. અહમદ બિન હંબલ(રહ.) ને યે હદીષ બયાન કરને કે બાદ ફરમાયા "અગર 'યે જમાઅત અહલે હદીષ' નહી હે તો મેં નહી જાનતા દૂસરા કૌન હે." (શર્ફ અહલેહદીષ-૧૪)

(૫) હઝરત ઝૈદ બિન સાબિત (રઝી.) સે રિવાયત હે કે રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "અલ્લાહ તઆલા ઉસ આદમી કો ખુશ વ ખુર્રમ રખે જીસને મેરી હદીષ સુની, યાદ રખી ઔર ફિર દૂસરો તક પહોંચા દી. (અબૂદાઉદ)"

પહેલે આપ પળ્હ ચુકે હો કિ અલ્લાહ તઆલાને કુરઆન કો ભી હદીષ કહા હે. ઈન તમામ કુરઆની આયાત ઔર અહાદીષે રસુલ(સ.અ.વ.) કા યે બે ટોક ફેસલા કિ દીને ઈસ્લામ કા દારોમદાર સિર્ફ કુરઆની અહકામાત ઔર રસુલ(સ.અ.વ.) કી સહીહ હદીષો પર અમલ કરના હે. ઈસ સે હઠ કર અગર કિસી ને દૂસરા રાસ્તા ઈખ્તીયાર કીયા વહ સરાસર ગુમરાહી કા રાસ્તા હોગા. આપ ને યે ભી જાન લિયા કે રસુલ(સ.અ.વ.) કે બતાએ હુએ તીન બહેતરીન ઝમાને વાલે સહાબા કિરામ તાબેઈન ઔર તબેતાબેઈન સિર્ફ કુરઆની અહકામાત ઔર અહાદીષે નબવી(સ.અ.વ.) પર અમલ કરનેવાલે પક્કે ઔર સચ્ચે અહલેહદીષ થે. 'અહલેહદીષ' તાબેઈન ઔર તબે તાબેઈન કી ફેહિરસ્ત અબૂબકર અહમદ બિન અલી ખતીબ બગદાદીને 'તારીખે બગદાદ' મે લિખી હે. ઔર કુછ લોગો કે નામ અપની કિતાબ 'શર્ફ અહલેહદીષ' મે ભી ઝિક્ર કીયા હે .

હમ નીચે તાબેઈન - તબેતાબેઈન (રહ.)કા 'અહલેહદીષ' કે બારે મે ઉન કા ઈઝહારે ખ્યાલ નકલ કરતે હે.

(૧) ઈમામ હફસ (વફાત ૧૯૪ હિજરી) ફરમાતે હે "પુરી દુનિયામે બહેતરીન જમાઅત" અહલેહદીષ હે.

(૨) ઈમામ ખલીલ બિન અહમદ અલ ફરાહીદી(વફાત ૧૬૪ હિજરી) ફરમાતે હે "અહલેહદીષ અવલિયા અલ્લાહ હે. અગર યહ અવલિયા અલ્લાહ નહી, તો ફિર અલ્લાહ કા કોઈ વલી નહી.

(૩) ઈમામ ષવરી (રહ.) ફરમાતે હે "ફરિશ્તે આસમાન કે ઔર અહલેહદીષ ઝમીન કે મુહાફિઝ હે, ઈનકે લિએ યેહી નેકી કાફી હે કિ જબ હદીષ મે આપ (સ.અ.વ.) કા નામ આતા હે તો દૂરૂદશરીફ લિખતે હે ઔર પળ્હતે રહેતે હે."

(૪) મશહૂર ઝાહિદ ઈમામ ફઝલ બિન અયાઝ રહ. (વફાત ૧૮૭ હિજરી) અહલે હદીષો કો દેખકર ફરમાને લગે "યા વારિસતુલ અમ્બીયા"

(૫) ખલીફા હારૂન રશીદ (વફાત ૧૯૩ હિજ્રી) કહતે હે ચાર સિફાત મુજે ચાર જમાઅતો સે મિલી, કુફ્ર જહેમીયા મે, બહસ ઔર ઝઘળા મોઅતઝિલામે, જૂઠ રાફઝીયો મે, ઔર હક અહલેહદીષો મે.

ચારો અઈમ્મએ દીન 'અહલેદીષ' થે. ચારો ઈમામોને અપની પુરી મહેનત ઔર કોશીશ સે કુરઆન ઔર અહાદીષે નબી (સ.અ.વ.) પર અમલ કરને કી કોશીશ કી હે મગર ઉનકો કોઈ મસઅલે હલ કુરઆન, હદીષ સે ન મિલા વહાં ઉન્હોને ઈજિતહાદ ઔર કયાસ સે કામ લિયા હે. મગર ફિર બાદ મેં યે એઅલાન ભી કર દીયા હે કિ અગર હમારે ઈજતિહાદી ઔર કયાસી મસઅલો કે ખિલાફ અગર કોઈ સહીહ હદીષ મિલ જાએ તો વહ સહીહ હદીષ હી હમારા મઝહબ હે. હમારે ઈજતિહાદી ઔર કયાસી મસઅલો કો તર્ક કર દેના. જૈસા કિ ઈમામ અબૂહનીફા (રહ.) ને ફરમાયા "(૧) જબ સહીહ હદીષ મિલ જાએ તો વહી મેરા મઝહબ હે. (૨) ઈમામ અબૂહનીફા રહ. સે કિસી ને પૂછા કે જબ આપ કા કૌલ કુરઆન કે ખિલાફ હો તો ? તો આપને ફરમાયા મેરે કૌલ કો તર્ક કર દેના, પૂછને

વાલે ને ફિર પૂછા અગર 'હદીષ' કે ખિલાફ હો તો ? તો ફરમાયા ઉસ વક્ત ભી મેરે કૌલ કો તર્ક કર દેના. પૂછને વાલે ને ફિર પુછા કે અગર આપકા સહાબા કિરામ કે કૌલ કે ખિલાફ હો તો ? તો આપને જવાબ દીયા ઉસ વક્ત ભી મેરે કૌલ કો તર્ક કર દેના, (ઈકદુલ જીદ) (૩) **ઈમામ અબૂ હનીફા (રહ.)** ફરમાતે હે કિ "જબ મેરા કૌલ કુરઆન ઔર હદીષ કે ખિલાફ દેખો તો મેરે કોલ કો દીવાર પર દે મારો (ઈકદુલ જીદ) (૪) ઈમામ અબૂહનીફા રહ. ફરમાતે હે "મેરે કૌલ પર ફતવા દેના હરામ હે જબ તક કિ મેરી બાતકી દલીલ મઅલૂમ ન હો" (મીઝાને શોઅરાની)

ઈમામ અહમદ બિન હંબલ રહ. ફરમાતે હે. (૧) હરગિઝ ન મેરી તકલીદ કરો ઔર ન ઈમામ માલિક કી ઔર ન ઈમામ શાફઈ કી ઔર ન ઈમામ અવઝાઈ કી ઔર ન ઈમામ ષવરી કી. જહાં સે યહ તમામ ઈમામ દીન કે અહકામ લેતે થે તુમ ભી વહી સે લો (યાને કુરઆન હદીષ સે)(ઈકદુલ જીદ)

(૨) **ઈમામ અહમદ બિન હંબલ(રહ.)** ફરમાતે હે "અપના દીન કિસી એક કી તકલીદ કરકે ઉનકે સુપર્દદ ન કર દો, જો રસુલ (સ.અ.વ.) સે ઔર આપકે સહાબા કિરામ સે પહોચેં ઉસ પર અમલ કરો, ફિર તાબેઈન સે ઈન્સાન મુખતાર હે.

(અઅલામુલ મુઅકકીઈન)

(૧) **ઈમામ શાફઈ રહ.** ને ફરમાયા "જબ મે કોઈ મસઅલા કહું ઔર રસુલ (સ.અ.વ.) ને મેરે કૌલ કે ખિલાફ કહા હો તો જો મસઅલા હદીષ સે સાબિત હો વહી બહેતર હે, પસ મેરી તકલીદ ન કરના (ઈકદૂલ જીદ)

(૨) **ઈમામ શાફઈ રહ.** ફરમાયા કરતે થે કે "જબ સહીહ હદીષ મિલ જાએ તો વહી મેરા મઝહબ હે, જબ મેરે કલામ કો હદીષ દેખો તો હદીષ પર અમલ કરો ઔર મેરે કલામ કો દિવાર પર દે મારો (ઈકદૂલ જીદ)

ઈમામ માલિક ફરમાતે હે "સિવાએ ઈસ કે નહી કિ મે એક ઈન્સાન હું. કભી મેરી બાત ગલત ભી હોતી હે ઔર કભી ઠીક ભી. તો તુમ મેરી બાત કો જો કુરઆન ઔર હદીષ કે મુતાબિક હો તો લે લિયા કરો ઔર ઉસ બાત કો જો કુરઆન ઔર હદીષ કે મુખાલિફ હો તો છોળ દિયા કરો (હકીકતુલ ફીકહ)"

હઝરત ઉમર (રઝી.) ફરમાતે હે "કસમ હે ઉસ ઝાત કી જીસ કે હાથ મે મેરી જાન હે નહી કબ્ઝ કી અલ્લાહ ને રૂહ, અપને નબી (સ.અ.વ.) કી ઔર નહી ઉઠાયા ઉનસે વહી કો, યહાં તક બે પરવાહ કર દીયા તમામ ઉમ્મત કો 'રાય'સે."

(હકીકતુલ ફિકહ)

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ સે મરવી હે વહ ફરમાયા કરતે થે કિ "કયા તુમ કો ખૌફ નહી કિ અલ્લાહ તુમ કો અઝાબ કરે, યા ઝમીન મેં ધસા દે. તુમ કહતે હો રસુલ (સ.અ.વ.) ને ઐસા ફરમાયા થા ઔર ફલાં શખ્સને ઐસા કહા હે."

(હકીક઼તુલ ફિકહ)

ઈન તમામ કુરઆની આયાત, અહાદીષે નબવી (સ.અ.વ.), સહાબા કિરામ કે અકવાલ, અઈમ્માને દીન ઔર બુઝુર્ગાને દીન કે કૌલો સે યહ સાબિત હો ગયા કિ રસુલ (સ.અ.વ.) કે ફરમાન કે મુતાબિક 'તીન બહેતરીન ઝમાને' મે તમામ લોગ સિર્ફ કુરઆન ઔર અહાદીષે નબવી (સ.અ.વ.) પર અમલ કરતે થે ઔર આપસ કે ઈખ્તિલાફ કા હલ ભી કુરઆન ઔર અહાદીષે નબવી (સ.અ.વ.) સે નિકાલતે થે. ઉસ ઝમાને મે રાય, કયાસ ઔર તકલીદ કા નામો નિશાન ભી ન થા, તમામ લોગ અહલેહદીષ થે.

(૨) તકલીદ કી ઈજાદ :

જનાબ કાઝી ષનાઉલ્લાહ પાની પતી (રહ.) ઈરશાદ ફરમાતે હે કિ "અહલે સુન્નત વલ જમાઅત ચોથી સદી હિજરી મે ચાર મઝહબો મે બટ ગએ." (તફસીર મઝહરી) હઝરત શાહ વલીઉલ્લાહ દહેલવી (રહ.) ફરમાતે હે "ચોથી સદી કે લોગ ભી કિસી શખ્શી તકલીદ પર જમા નહી થે (હુજ્જતુલ લાહિલ બાલિગા)

(૩) તકલીદ કે મઅના :

તકલીદ કહતે હે ગૈરનબી (ઈમામ, મુજતહિદ) કે કૌલ કો બગૈર ઉસકી દલીલ જાને બગૈર માન લેના (જમઉલ જવામેઅ ભાગ - ૨) હઝરત મુલ્લા અલી

કારી હનફી ફરમાતે હે "ગૈર નબી (ઈમામ) કે કૌલ કો બગૈર દલીલ માનના તકલીદ હે" (શરહ કસીદહ અમાલી). "ઈમામ કા કૌલ મુકલ્લીદ કી દલીલ હે"(તવઝીહ)

(૪) તકલીદ કે બુરે નતાઈજ :

તકલીદ કે રાઈજ હોને સે ચોથી સદી હિજરી તક તમામ મુસલમાન કુરઆન ઔર હદીષ કે આમિલ થે. ઈસ લિએ ઈત્તિફાક થા, બાહમી મુહબ્બત ઔર ભાઈચારગી થી. એક દૂસરે કે મુઆવિન ઔર મદદગાર થે. ઈસ્લામ કે શયદાઈ થે. ઉનકે દિલો મે અલ્લાહ કે ખૌફ કે સિવા કિસીકા ખૌફ ન થા. વહ લોગ ઈસ્લામ કે નામ પર મરમિટનેવાલે થે. યહ સિફતો કી વજહ સે ઈસ્લામ કી બહુત તરક્કી હુઈ. ઈસ્લામ પૂરી દુનીયા મે ફેલ ગયા. હર જગહ **'લાઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ'** કી સદા બુલન્દ હુઈ ઔર દુનીયા કી દૂસરી કૌમો પર ઉન કા રોબ ઔર દબદબા બેઠ ગયા. મગર જબ ચોથી સદી હિજરી કે બાદ તકલીદ કે નતીજે મે ફિરકો મે બટ ગએ, ફિરકા બાઝી શુરૂ હો ગઈ, રસુલ (સ.અ.વ.) કી હદીષ કે મુતાબિક ઉમ્મત ૭૩ ફિરકો મે તકસીમ હો ગઈ તો ઉન કા જોશ-ખોશ-દબદબા જાતા રહા. તમામ ફિરકે દીને ઈસ્લામ કી તરક્કી કે બજાએ અપને ફિરકે કો હક મનવાને મે લગ ગએ. કુરઆન શરીફ ઔર રસુલ (સ.અ.વ.) કે ફરમાનો કો ભૂલા દિયા ગયા ઔર અપને અપને ઈમામો, પેશવાઓ કે રાય, કયાસ કે પીછે લગ ગએ. કુરઆન શરીફ કી આયતો કા ગલત મઅને નિકાલ કર ઔર સહીહ હદીષ કે મૌજુદગી મે ઝઈફ, મવઝુઅ હદીષે પેશ કરકે અપને મઝહબ કી તાઈદ મે લગ ગએ. યહાં તક કિ તમામ ફિરકો મે ઈતની નફરત બન ગઈ કિ એક ફિરકા દૂસરે ફિરકે કો 'કુફ્ર' કા ફતવા દેને લગ ગયા. નતીજા યે હુઆ કે આજ હમ દેખ રહે હે કિ ઈસ્લામ કી ઔર મુસલમાનો કી હવા ઉખળ ગઈ. સારી દુનીયા મુસલમાનો કો હકીર સમજકર બુરી નઝર સે દેખને લગ ગઈ. દુનીયા મુસલમાનો કો ગલત મઝહબ સમજકર ઉસસે નફરત કરને લગ ગએ. ફિરકો મે બટને વજહ સે મુસલમાનો મે આપસ મે અદાવત, નફરત હો ગઈ ઔર બુઝદિલ, કાયર બન

ગઈ. ઔર વહ કૌમ જો બળે સે બળે જાબિર બાદશાહ કે આગે ભી અપને ઘુટને ટેકને કે લિએ તૈયાર ન થી વહ કૌમ આજ અદના, હકીર કૌમ સે, ડરતી હે. આજ મુસલમાનો કી ઈસ્લામ સે દૂરી કો દેખકર, યહુદ ઔર નસારા(અંગ્રેઝ) ઔર દૂસરી કોમે મુસલમાનો કો પામાલ ઔર હસ્તી સે મિટાને કી કોશીશ કર રહી હે. 'મસ્જિદે અકસા' પર કબઝા કરકે ફીલીસ્તીનીઓ કો પામાલ કર રહી હે. ગલત બહાને ઢૂંઢ કર કભી ચેચન્યા, કભી અફઘાનીસ્તાન કભી ઈરાક ઔર દૂસરે મુલકો કો નેસ્ત નાબૂદ કર રહે હે ઔર ઉનકી યે મુહિમ જારી રહેગી ક્યું કિ વહ અચ્છી તરહ સમજ ગયે હે કિ આજ કે મુસલમાન ૧૪૦૦ સાલ પહેલે કે મુસલમાન જૈસે નહી કી, આજ કે મુસલમાનો કો ઈસ્લામ કે દિફાઅ કી કુછ ફિક્ર નહી હે. વહ સમજ ગએ હે આજ કે મુસલમાન બરાએ નામ કે મુસલમાન હે ઔર આગે ઈસકે ક્યા નતાઈજ હોંગે વહ અલ્લાહ કો ઈલ્મ હે. અલ્લાહ વહ બુરા દિન હમ મુસલમાનો કો ન દેખાએ. આમીન.

ઈન 'કુરૂને સલાસા તીન બહેતરીન ઝમાને કે બાદ 'તકલીદ' કા ઈજાદ હુઆ ઔર રસુલ(સ.અ.વ.) કી પેશીનગોઈ કે મુતાબિક ઈસ્લામ કા દમ ભરનેવાલે મુસલમાન આહિસ્તા, આહિસ્તા ૭૨ ફિરકો મે બટ ગએ ઔર હર એક ફિરકે ને અપની પહેચાન કે લિએ અપને નામ ભી અલગ, અલગ રખ લિએ. ખાસ તૌર પર ઈમામાને દીન કે નામ પર ચાર મઝહબ કાઈમ હો ગએ ઔર ઉન્હીને અપને મઝહબો કે નામ હનફી, શાફઈ, ઔર માલિકી રખ લિએ ઔર બાદમે દૂસરે નએ ફિરકે ઈજાદ હુએ જૈસા કિ મોઅતઝિલા, જહેમીયા, ઈસના અશરી, રાફઝી, અહલે સુન્નત વલ જમાઅત, તબલીગી જમાઅત, બરેલ્વી વગૈરહ ફિરકો ને જનમ લિયા ઔર યહ તમામ ફિરકે વજૂદ મે આએ ઔર અપને ફિરકો કો અલલ એઅલાન હક ઔર સહીહ ઈસ્લામ કહેને લગે. સિર્ફ એક છોટી સી જમાઅત અહલે હદીષો કી રહ ગઈ જો અપને કિરદાર પર કાઈમ રહી. જબ તમામ ફિરકો ને અપની પહેચાન અપને અલગ નામો સે મશહૂર કી તો અહલે હદીષો કો અપની પહેચાન

કા અહેસાસ હુઆ ઔર ઉન્હોને અપના નામ "જમાઅતે અહલે હદીષ" રખા. કઈ મુસલમાન ઈસ જમાઅત કો નયા ફિરકા, યા પાંચવા ફિરકા સમજતે હે, મગર યે બાત બિલકુલ ગલત હે. "જમાઅતે અહલે હદીષ" વહી હે જો રસુલ(સ.અ.વ.) સે ચલી આ રહી હે. ઈસ કે અકાઈદ વહી હે જો કુરઆન ઔર હદીષ મેં હે. ઈસ કા આઈન સિર્ફ કુરઆન ઔર હદીષ હે. યહ કોઈ નઈ જમાઅત યા પાંચવા ફિરકા નહી હે. ઈસ જમાઅત કો ફિરકા કહેના ભી ગુનાહ હે. ક્યું કિ યહ ફિરકા નહી હે બલ્કિ અસલ ઈસ્લામ હે. ઈસ જમાઅત કે દૂસરે ભી નામ હે જૈસા કિ 'અહલે અષરે' સલ્ફી, મુહમ્મદી, અહલે સુન્નત વગયરહ સબ કે મતલબ એક હી હે કિ "કુરઆન ઔર અહાદીષે નબવી (સ.અ.વ.) પર અમલ કરને વાલી જમાઅત".

યહી વહ જમાઅત હે કિ જીસ સે ઈસ્લામ કમ વ બેશ ઝિંદા નઝર આ રહા હે. રસુલ (સ.અ.વ.) કે ઝમાને સે લેકર આજ તક તમામ બાતિલ ફિરકો કે દટકર મુકાબલા કર રહી હે ઔર ઉન કે ગલત કિરદાર, ગલત ફતવો કો, ગલત અકીદો કો કુરઆન કી આયતે પેશ કરકે, ઔર રસુલ (સ.અ.વ.) કી અહાદીષ, કો પેશ કર કે રદ ઔર બાતિલ કર રહી હે. યહી વહ જમાઅત હે જીસ કે શુરૂ સે આજ તક ઈસ્લામ કી તબ્લીગ કા ઝિમ્મા (ભલાઈ કા હુકમ ઔર બુરાઈ સે રોકને કા ઝિમ્મા) અપને સર લિયા હે ઔર વહ યહ ઝિમ્મા તહરીરી, તકરીરી, મુનાઝરા, ફતવો કે શકલ મે અપના હક અદા કર રહે હે. જીસ સે હક પરસ્તો કો, હક કે રાસ્તે કી તલાશ કરનેવાલો કો ઈસી જમાઅત કે મઅરિફત હક કા રાસ્તા મિલ જાતા હે ઔર બે હિસાબ લોગ રાહે રાસ્તે પર આ જાતે હે. 'કુરૂને સલાસા' લે કર આજ તક યહ જમાઅત ને ઈસ્લામ કે લિએ કુરઆન ઔર અહાદીષો કો ઝિંદા રખને કે લિએ બળી બળી કુરબાનીયાં દી હે. જેલો મે ગએ, ઔર હઝારો જાં નિસાર તૌહીદવાલે શહીદ કિએ ગએ મગર યહ નાજી જમાઅત હર ઝમાને મે અપને મિશન સે હરગિઝ ઝર્રા ભર ભી પીછે ન હઠી, ઉન કે પૈર ઝર્રા ભર ભી ન ડગમગાએ.

ઈન બહષ ઔર મુબાહિષો સે ઔર કુરઆન ઔર અહાદીષે નબવી (સ.અ.વ.) સે યહ સાબિત હો ગયા કિ નજાત સિર્ફ કુરઆન કે ફરમાનો ઔર અહાદીષે નબવી (સ.અ.વ) કે ફરમાનો પર અમલ કરને સે મિલેગી, ઔર ઈસ કે ખિલાફ કિસી કે કૌલ, તકલીદ, પર નજાત હરગિઝ નહી મિલ સકતી ઔર યહી અકીદા અહલેહદીષો કા હે. તો ઝરૂરત હે કિ ચંદ 'અહલે હદીષો કે અકાઈદ' ભી લોગો કો મઅલૂમ કરા દિયે જાએ તાકિ ન જાનને વાલે ઉનકે અકીદો સે વાકિફ હો જાએ, જો ઐન કુરઆન હદીષ કી મુતાબિક હે યહાં હમ ચંદ અકીદો કા ઝિક્ર કર રહે હે.

(૫) **અહલે હદીષો કા પહેલા અકીદહ તૌહીદ કા અકીદહ હે .**

તૌહીદ કે મઅના હે. અલ્લાહ કો એક જાનના અલ્લાહ અકેલા હે. વહ કિસી સે જના ગયા, ન ઉસ ને કિસી કો જના. અલ્લાહ પાક હે. ઉસી ને આસમાન, ઝમીન, સુરજ, ચાંદ, સિતારે, પહાડ, ફરિશ્તે, ઈન્સાન, જીન, ચૌપાએ, પરિન્દે ઔર જો કુછ ઝમીન ઔર આસમાન કે બીચ હે સબ ઉસીને પયદા કિયા, સબ ઉસીકી મખલૂક હે. વહ સબકા રબ હે, પાલનહાર હે. ઉસીને તમામ મખલૂક કો પયદા કિયા હે ઔર વહી મૌત દેતા હે. વહી સબકો રિઝક દેતા હે. વહી બિમાર કરતા હે ઔર વહી તંદુરસ્તી ભી દેતા હે. ઉસકે બરાબર કોઈ નહી. તમામ મખલૂક ઉસકી મોહતાજ હે વહ કિસી કા મોહતાજ નહી. વહ હર જગહ નાઝિર હે. ઉસકા કોઈ મદદગાર નહી. ન ઉસ કો કિસી કી મદદ કી ઝરૂરત હે. મલાઈકા, અમ્બીયા, ઔર તમામ ઈન્સાન ઔર જીન ઉસકે આજીઝ હે, વહ સબકી દુઆએ ઔર પુકાર કો સુનતા હે ઔર દુઆએ કબૂલ ભી કરતા હે. અલ્લાહ શિર્ક સે બેઝાર હે. ઉસકા કોઈ શરીક નહી. શિર્ક કા મતલબ સાથી, મદદગાર કા હોતા હે. અગર કિસી ને ઉસ કે સિફાત મે કિસી ઔર કોઈ દરજા દીયા તો 'મુશિરક' કહેલાતા હે. યાને અલ્લાહ કે સિફાત જૈસા કિ મારના, જીલાના, બિમાર કરના, તંદુરસ્તી દેના, રોઝી દેના, અવલાદ દેના, મુશ્કિલાત કો દૂર કરના વગયરહ તમામ સિફત કિસી ઔર મે ભી સમજના યહી સબસે બળા શિર્ક હે, અલ્લાહ તઆલા

ઐસા શિર્ક કરનેવાલે મુશિરક કો ભી નહીં બખ્સેગા ઔર વહ હંમેશા કે લિએ જહન્નમ મે રહેગા. અલ્લાહ તઆલા કુરઆન મે ફરમાતા હે "જીસને અલ્લાહ કે સાથ શિર્ક કિયા તો અલ્લાહ ઉસ પર જન્નત હરામ કર દેગા ઔર ઉસ કા ઠિકાના જહન્નમ હે, ઔર ઐસે ઝાલિમો કા કોઈ મદદગાર ન હોગા".

અક્ષર મુસલમાનો કા યહ અહીદહ હે કિ જો બુત કી, દેવી, દેવતાઓ કી પૂજા કરતે હે, બુતો પર ચળ્હાવે ચળ્હાતે હે, ઉન કી નઝર માનતે હે, ઉન કો મુશ્કિલ કે વક્ત પુકારતે હે ઔર ઉનસે હર કિસ્મ કી મદદ માંગતે હે, યહી લોગ મુશ્રિક હે. હાં ! ઐસે લોગ ઝરૂર મુશ્રિક ઔર કાફિર હે. મગર જબ મુસલમાન યહી તમામ કામ કબરો પર જા કર કરે, ઉન કો મુશ્કિલ કે વકત પુકારે ઔર મદદ માંગે, કબરો પર સજદહ કરે તો કયા યહ તમામ કામ મુસલમાનો કે લિએ જાઈઝ હે ? અગર યહી તમામ ગૈર મુસ્લિમ કરે તો વહ મુશ્રિક, કાફિર બન જાતા હે. યહ કૈસી બે ઈન્સાફી કી બાત હે. અલ્લામા હાલી(રહ.) ને ઈસ કા કયા ખુબ નકશા ખિંચા હે. વહ કહતે હે :

કરે ગૈર ગર બૂત કી પૂજા તો કાફિર - જો ઠેહરાએ બેટા ખુદા કા તો કાફિર
ઝુકે આગ પર બહરે સજદા તો કાફિર - કવાકિબ મે માને કરિશ્મા તો કાફિર
મગર મોઅમિનો પર કુશાદાહ હે રાહે - પરસ્તીશ કરે શૌક સે જીસકી ચાહે
નબી કો જો ચાહે ખુદા કર દિખાએ - ઈમામો કા રૂત્બા નબી સે બળ્હાયે
મઝારો પર દિન-રાત નઝરે ચળ્હાએ - શહીદો સે જા જા કે માંગે દુઆએ.
ન તૌહીદ મે કુછ ખલલ ઈસસે આએ - ન ઈસ્લામ બિગળે ન ઈમાન જાએ.

કુરઆન શરીફ મેં બેશુમાર આયતો મેં શિર્ક કી મઝમ્મત કી હે. તમામ અંબિયા કરીબન એક લાખ ચોબીસ હઝાર અમ્બીયા (અ.સ.) ને યહી દઅવત દી કે સિર્ફ એક અલ્લાહ કી ઈબાદત કરો ઔર ઉસ કે સાથ કિસી દૂસરે કો શરીક ન બનાવો. હમારે નબી (સ.અ.વ.) ને જબ નુબુવ્વત કા આગાઝ કિયા તો ઉન કી પહેલી દઅવત યહી થી કિ 'કૂલુ લાઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ.'. અય લોગો લાઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ કહો. સિર્ફ ઉસી કો પુકારો ઔર બુતો કી પૂજા-ઈબાદત છોળ દો. કરીબન

મક્કી ઝિંદગી મે રસુલ(સ.અ.વ.) કા યહી મિશન રહા. લોગો કો વહદાનીયત કી તરફ બુલાતે રહે ઔર શિર્ક કી મઝમ્મત કરતે રહે. શિર્ક કે બારે મેં હમ કુરઆની આયાત દર્જ કર રહે હે.

(૧) "ઔર ન હી બરાબર હોતે ઝિન્દહ ઔર મુર્દે. બેશક અલ્લાહ સુનાતા હે જિસકો ચાહે, ઔર આપ નહી સુના સકતે જો કબરો મેં હે."

(સુરહ ફાતિર - ૨૨)

ઈસ આયત મે અલ્લાહ ખુલે લફઝોંમે ફરમાતા હે કિ જો મર ચુકે હે ઔર કબરો મે હે ઉનકો કોઈ ભી અપની પુકાર નહી સુના સકતા. મુહમ્મદ (સ.અ.વ.) ભી, તો હમારે-તુમ્હારે કી મજાલ કે હમ કબરવાલો કો પુકારે ઔર હમારી પુકાર કો સુને.

(૨) "ઔર ઉસસે બળ્હકર ગુમરાહ કૌન હો સકતા હે. જો પુકારે દુસરો કો અલ્લાહ કે સિવા જો કિયામત તક ભી જવાબ નહી દે સકતે ઔર વહ પુકારને વાલે કી પુકારસે બે ખબર હે." (સુરહ અહકાફ - ૫)

(૩) "બેશક જીન લોગો કો તુમ પુકારતે હો વહ તુમ્હારે મિષ્લ બંદે હે. અગર તુમ સચ્ચે હો તો ઉનકો પુકારો અગર વહ તુમ્હારી બાત સુન લે."

(સુરહ અઅરાફ - ૧૯૪)

(૪) "જો કોઈ પુકારે અલ્લાહ કે સાથ ઔર મઅબૂદ કો તો નહી હે દલીલ ઉસકે વાસ્તે. પસ, ઉસકા હિસાબ અલ્લાહ કે પાસ હોગા. બેશક ઐસે કાફિર લોગ નહી ફલાહ પાએંગે" (અલમોઅમિનૂન - ૧૧૭)

(૫) "કૌન હે જો કબુલ કરતા હે દુઆ બેકરાર કી જબ વહ ઉસે પુકારતા હે. ઔર તકલીફ કો દૂર કરતા હે. ઔર કૌન હે જો તુમકો ઝમીન કા જા નશીન મુકર્રર કરતા હે. કયા હે ઔર કોઈ મઅબૂદ અલ્લાહ કે સિવા મગર તુમ બહુત કમ નસીહત પકળતે હો (સુરહ અન્નમલ-૬૨)"

(૬) ઔર જબ ઈન્સાન કો તકલીફ પહુંચતી હે તો ઉસ સે રૂજુઅ હોકર રબસે દુઆએ કરતા હે. ફિર જબ વહ ઉસ કો નેઅમત અતા કરતા હે જીસકે વહ પહલે દુઆએ કરતા થા, તો વહ ઉસકો (રબકો) ભૂલ જાતા હે ઔર અલ્લાહ કે સાથ શરીક ઠહરાને લગતા હે તાકિ ઉસકી રાહ સે ગુમરાહ કરે. પસ, કહ દિજીએ, તુ અપના થોળા ફાયદા ઉઠાલે (સુરહ ઝુમર-૮)

(૭) ઔર આપકી તરફ ઔર આપસે પહેલે લોગો કી તરફ વહી ભેજી ગઈ થી કિ અગર તુમને અલ્લાહ કે સાથ કિસી કો શરીક ઠહરાયા તો આપકે તમામ અઅમાલ બરબાદ કર દીએ જાએંગે ઔર નુકશાન ઉઠાનેવાલો મે સે હો જાઓગે. (સુરહ ઝુમર - ૬૫)

યહ ચંદ આયતે હમને બતૌરે મિષાલ બયાન કર દી હે. ઈન આયતો કે અલાવહ દુસરી બહુત આયતે શિર્ક કે રદ મેં હે.

અબ હમ ચંદ અહાદીષે રસુલ(સ.વ.અ) શિર્ક કે બારેમે દર્જ કરતે હે. જો અકીદહે અહલેહદીષ કે મુતાબિક હે.

(૧) હઝરત જાબિર (રઝી.) સે રિવાયત હે કિ "રસુલ(સ.અ.વ.) ને કબરો કો પુખ્તા (પક્કી) બનાને સે, ઔર ઉસ પર (મુજાવર બનકર) બેઠને સે મના કિયા" (મુસ્લિમ)

(૨) હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રઝી.) સે રિવાયત હે કિ "રસુલ(સ.અ.વ.) ને લાનત ફરમાઈ કબરો પર ઝિયારત કરનેવાલી ઔરતો પર, કબરો પર મસ્જીદે બનાને વાલો પર, ઔર કબરો પર ચિરાગ જલાનેવાલો પર.

(અબૂદાઉદ, તિરમિઝી, નસઈ)"

(૩) હઝરત આયશા (રઝી.) ફરમાતી હે કિ રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "યહુદ ઔર નસારા પર અલ્લાહ કી લાનત હો કિ ઉન્હોને અપને પયગમ્બરો કી કબરો કો સજદહગાહ બના લિયા" (બુખારી)

(૪) રસુલ(સ.અ.વ.) ને અલ્લાહ સે દુઆ કી કે "યા અલ્લાહ મેરી કબર કો બુત ન બનાના કે પૂજી જાએ (મિશ્કાત)"

અલ્લાહ તઆલા ને આપ કી યહ દુઆ કુબૂલ ફરમાઈ કે કબર મુબારક હુજરે મે હોને સે દિવારો મે મહફુઝ હો ગઈ ઔર ઉસ પર પરદહ હો ગયા ઔર રસુલ (સ.અ.વ.) કી કબર મુબારક મેલાગાહ સે બચ ગઈ.

(૫) અબુ હુરૈરહ(રઝી.) સે રિવાયત હે કિ રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કિ "અલ્લાહ તઆલા ફરમાતા હે શરીકો મે સબસે ઝયાદહ શરીક સે મેં બેપરવાહ હું. જીસને ઐસા કોઈ અમલ કિયા જીસ મે ઉસને મેરે સાથ ગૈર કો શરીક કિયા તો મે ઉસ કો ઔર ઉસ કે શરીક કો છોળ દેતા હું ઔર ઉસ સે મેં બરી હો જાતા હું." (મુસ્લિમ)

(૬) હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રઝી.) રિવાયત કરતે હે કિ મુજે રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "અલ્લાહ કે સાથ કિસી કો શરીક ન કર અગર ચે તુજે માર ડાલા જાએ યા જલા દિયા જાએ"(અહમદ)

(૭) ઈબ્ને મસઉદ (રઝી.) સે રિવાયત હે કિ "એક શખ્શને પુછા યા રસુલ(સ.અ.વ.) સબસે બળા ગુનાહ કૌનસા હે. તો આપ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કિ તુ કિસી કો અલ્લાહ જૈસા સમજકર પુકારે હાંલા કિ તુજે અલ્લાહ ને પૈદા કિયા. (બુખારી-મુસ્લિમ)"

આજ અકસર મુસલમાન, યા પીરાને પીર, યા ગૌસ, યા ખ્વાજા, વગયરહ કો પુકારતે હે ઔર મદદ તલબ કરતે હે. ઉન્હે ઈસ હદીષ સે સબક લેના ચાહિએ.

(૮) હઝરત અનસ(રઝી.) રિવાયત કરતે હે કિ રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કિ "અલ્લાહ તઆલા ફરમાતા હે અય આદમ કે બેટે અગર તૂ મુઝે દુનિયા ભર કે ગુનાહ લે કર મિલે મગર મેરે સાથ કિસી કો શરીક ન કિયા હો તો મે દુનિયા ભર કી બક્ષિસ કે સાથ તુજ સે મિલુંગા"

(તિરમિઝી, અહમદ, દારમી)

(૯) હઝરત અબૂ તુફૈલ(રઝી.) સે રિવાયત હે કિ હઝરત અલી (રઝી.) ને એક કિતાબ નિકાલી જીસમે યહ હદીષ થી કિ "જીસ ને ગયરૂલ્લાહ કે નામ પર જાનવર ઝબહ કિયા ઉસ પર અલ્લાહ કી લઅનત હે. (મુસ્લિમ)

(૧૦) ઉમ્મુલમુઅમિનીન હઝરત હફસા (રઝી.) સે રિવાયત હે કિ રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "જો ખબરેં બતાનેવાલે કે પાસ આયા ઔર ઉસ સે કુછ પૂછા તો ૪૦ દિન તક નમાઝ કબૂલ નહી હોગી. (મુસ્લિમ)

(૧૧) હઝરત હુઝયફા (રઝી.) સે રિવાયત હે કિ રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કિ "ન કહો જો અલ્લાહ ઔર મુહમ્મદ ચાહે, બલ્કિ યું કહો કે જો અલ્લાહ અકેલા ચાહે. (શરહ સુન્ના)"

(૧૨) હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રઝી.) રિવાયત કરતે હે મેંને અલ્લાહ કે રસુલ(સ.અ.વ.) કો ફરમાતે હુઆ સુના "જીસને અલ્લાહ કે સિવા ગૈરો કી કસમ ખાઈ તો ઉસને શિર્ક કિયા" (તિરમિઝી)

(૧૩) હઝરત ઉમર (રઝી.) સે રિવાયત હે કિ રસુલ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "મુજે હદ સે મત બળ્હાના જૈસે ઈસાઈઓને હઝરત ઈસા.(અ.સ.) કો હદ સે બળ્હાયા. મેં મહઝ ઉસ કા બંદા હું તુમ મુજે અલ્લાહ કા બંદા ઔર રસુલ કહો"(બુખારી - મુસ્લિમ)

આપ ને ઈન કુરઆની આયાત ઔર રસુલ (સ.અ.વ.) કી અહાદીષ સે જાન લિયા કિ શિર્ક સબ સે બળા ગુનાહ હે. અલ્લાહ તઆલા શિર્ક કરનેવાલો કો કભી મુઆફ નહી કરેગા જબ તક કિ સચ્ચે દિલસે ઉસકે હુજુર તૌબા કરે. અલ્લાહ શિર્ક કરનેવાલે કો હંમેશ કે લિએ જહન્નમ મે ડાલ દેગા. અલ્લાહ હમ મુસલમાનો કો શિર્ક સે બચને કી તૌફીક અતા કરે. આમીન.

(૬) અહલેહદીષો કા યહ અકીદહ હે કિ દીન મે જો નેકી કા કામ સમજકર નિકાલા જાએ વહ બિદઅત હે.

શરીઅત કી રોશની મેં 'બિદઅત' ઉસ અમલ કો કહા જાતા હે જો કામ રસુલ(સ.અ.વ.) ને ન કિયા હો, ન કરને કા હુકમ દિયા હો, ન સહાબા કિરામ કે

ઝમાને મે વહ કામ કિયા ગયા હો, ન તાબેઈન કે ઝમાને કિસીને કિયા હો ઐસા નયા કામ નેકી કા કામ સમજકર કરના, બિદઅત કા કામ કહા જાતા હે. રસુલ(સ.અ.વ.) ને ઐસે બિદઅત કે કામ કરનેવાલો કી સખ્ત તરદીદ કી હે. ઈસી લિએ આપ (સ.અ.વ.) હર ખુત્બે મેં ફરમાયા કરતે થે કિ "હર નઈ બાત બિદઅત હે ઔર હર બિદઅત ગુમરાહી હે ઔર હર ગુમરાહી જહન્નમ મે લે જાનેવાલી હે." (મુસ્લિમ, તિરમિઝી) એક ઔર હદીષ મે અલ્લાહ કે રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "જો હમારે ઈસ દીન મે ઐસી ચીઝ ઈજાદ કરે જો ઉસમે સે નહી હે તો ઐસા ઈજાદ કરદહ અમલ મરદૂદ હે" (બુખારી - મુસ્લિમ)

આજ હમારે ઝમાને મેં ઐસે બિદઅતી કામ બહુત ઈજાદ કર લિએ ગએ હે જૈસા કિ ઈદે મિલાદુન્નબી,, માહે રજબ ઔર શઅબાન કી બિદઅતે, માહે મુહર્રમ કી બિદઅતે, ગ્યારવી કી બિદઅત, મૈયત પર ફાતિહા પળહના, મૈયત કા તીજા, દસવાં, ચાલીસવાં, બરસી વગયરહ કરના, સબ મિલકર કુરઆન ખ્વાની કરના વગયરહ યહ તમામ કામ નયે ઈજાદ કરદહ હે. ઈન કામો કી શરીઅત સે કોઈ વાસ્તા નહી.

(૭) ઈદેમિલાદુન્નબી :

યહ તહેવાર મે ૧ ર રબીઉલ અવ્વલ કે રોઝ રસુલ(સ.અ.વ.) કા પેદાઈશ કા દિન મનાયા જાતા હે. હાલાં કિ આપ કી તારીખે પયદાઈશ સહીહ તહકીક સે ૯ રબીઉલ અવ્વલ ઔર આપ (સ.અ.વ.) કી વફાત ૧ ર રબીઉલ અવ્વલ કો હુઈ થી. ૧ ર રબીઉલ અવ્વલ કા દિન તો ગમ કા દિન હોના ચાહીએ ઔર બિદઅતી લોગ ઉસી દિન ખુશી, ઈદ કા દિન મનાતે હે. હાલાં કિ શરીઅત મે કિસી ભી મૈયત પર તીન દિન સે ઝયાદા ગમ મનાના સખ્ત મના હે. આપ (સ.અ.વ.) ને અપને પેદાઈશ કા દિન નુબુવ્વત સે પહેલે ઔર નુબુવ્વત કે બાદ વફાત તક કિસી ભી સાલ ન મનાયા હે, ન મનાને કા હુકમ દિયા હે. આપ (સ.અ.વ.) કા પયદાઈશ કા દિન ન સહાબા કિરામ કે ઝમાના મે, ન તાબેઈન, ન તબેતાબેઈન કે ઝમાને મે મનાયા ગયા હે. ઈદે મિલાદુન્નબી કી બિદઅત કી ઈજાદ ફાતેમી (શીઆ મઝહબ)

મઝહબ વાલોને કી હે ઔર યે બિદઅત તમામ 'બહેતર ઝમાને' કે ગુઝર જાને કે બાદ કરીબન હીજરી સન ૬૦૪ મે ઈજાદ હુઈ ઔર ફિર બાદ મે ઈસ બિદઅત કો અહલે સુન્નત વલ જમાઅત કહને વાલે બિદઅતીયો ને ઈખ્તીયાર કી હે ઔર જૈસે ઈસાઈ, હઝરત ઈસા(અ.સ.) કી પેદાઈશી દિન "ક્રિસમસ-ડે" મનાતે હે વૈસે હી મુસલમાન રસુલ(સ.અ.વ.) કા પેદાઈશી દિન મનાતે હે. લેકિન રસુલ (સ.અ.વ.) ને યહુદ, નસારા ઔર દૂસરી કૌમો કી મુશાબિહત કરને કી સાફ મના કી હે. જૈસા કે આપ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "અગર કોઈ દૂસરી કૌમો કી મુશાબિહત કરે વહ ઉનમે સે હે. (અહમદ, અબૂદાઉદ) એક ઔર હદીષ મે આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા તુમ લોગ દીનમે ઝયાદતી કરને સે બચતે રહેના ક્યુંકે દૂસરી કૌમે દીન મે ઝયાદતી કરને કી વજહ સે બરબાદ હુઈ થી." (અહમદ, નસાઈ, ઈબ્નેમાજા)

ઈદે મિલાદુન્નબી કે દિન ખાસ જુલુસ કા એહતિમામ કિયા જાતા હે જીસકા શરીઅત મે કોઈ વજુદ નહી હે. ઐસે ન સહાબા કિરામ કે ઝમાને મે, ન તાબેઈન કે ઝમાને મે ન તાબે તાબેઈન કે ઝમાને મેં નીકલે થે. યે બિદઅત ભી દુસરી કૌમો કે મુશબ્બેહ (બરાબર) હે. જૈસે દૂસરી કૌમે અપને દેવી, દેવતાઓ કે જુલૂસ નિકાલતે હે, મુસલમાન ભી ઉનકા યે કામ દેખા દેખી કરકે લગ ગએ.

ઈદે મિલાદુન્નબી કી સબસે બળી બિદઅત તો યે હે કિ ઉસદિન હરજગહ, હર શહેર, હર બસ્તીમે મહેફીલે રચાઈ જાતી હે. ઔર ઈન મહેફીલોમે રસુલ (સ.અ.વ.) કી તારીફ, ઝિક્ર વ અઝકાર, દૂરૂદ વગયરહ પળહકર યે અકીદેહ સે તમામ હાઝિરીને મજિલસ ખળે હો જાતે હે કે રસુલ(સ.અ.વ.) કી તશરીફ આવરી હુઈ હે (નઉઝૂ બિલ્લાહિ મિન ઝાલિક). કૈસા બુરા અકીદહ હે. રસુલ (સ.અ.વ.) ખુદ તો આપ અપને રોઝ એ મુબારક મે હે. વહ એક સાથ હર શહેર, હર બસ્તી મેં કૈસે હાઝિર હો સકતે હે. દુનીયા કી હર મજલિસ મે રસુલ (સ.અ.વ.) કી તશરીફ હોતી હો તો રસુલ(સ.અ.વ.) કી ઐસી કિતની રૂહે હે કે જો હર જગહ હાઝિર હોતી હો. યે સરાસર આપ (સ.અ.વ.) કી તોહીન હે મુસલમાનો કો 'ઈદેમિલાદુન્નબી' જૈસે બિદઅતી કામ સે બચના ચાહીએ, નહી તો ગુમરાહ ફિરકે મે સે હો જાએંગે.

(૮) અહલે હદીષો કા યે હકીદહ હે કિ મુહર્રમ કે મહિને મે દો રોઝે રખના સહીહ હે.:

હદીષ સે સાબિત હે જૈસા કિ ઈબ્ને અબ્બાસ (રઝી.) સે રિવાયત હે કિ "જબ રસુલ(સ.અ.વ.) હિજરત કરકે મદીના શરીફ આએ તો મદીના કે યહુદીઓને દેખા કે વહ આશુરા કા રોઝા રખ રહે હે. યહુદીઓ સે દરયાફત કરને સે મઅલૂમ હુવા કે આજ કે દિન અલ્લાહ તઆલા ને મૂસા.(અ.સ.) કો ઔર બની ઈસરાઈલ કો ફિરઓન સે નજાત દિલાઈ થી. ઉસકે શુક્રીએ કે રોઝા રખતે હે. તો આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે મુસા (અ.સ.) કે સાથ ખેરખ્વાહી મે હમ ઝયાદા હકદાર હે. અગર આઈન્દહ સાલ ઝિંદા રહા તો મે એક ઔર રોઝા લોગો સે રખાઉંગા. ૯-૧૦ યા ૧૦-૧૧ મોહર્રમ કા રોઝા."(મુસ્લિમ) એક દૂસરી હદીષ મે હે કિ અબૂ કતાદહ(રઝી.) રિવાયત કરતે હે કે જબ આશુરા કે રોઝે કી બાબત રસુલ (સ.અ.વ.) સે પૂછા ગયા તો આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે "આશુરા કે રોઝે રખનેવાલે કે પીછલે એક સાલ કે ગુનાહ મઆફ કર દીએ જાતે હે" (મુસ્લિમ)

મગર અફસોસ હે કે અકસર મુસલમાન આશુરા કે દો રોઝે રખને કે બજાએ હઝરત ઈમામ હુસેન (રઝી.) કી શહાદત પર માતમ કરના, મરસીયહ પઢના, નોહા કરના, તાઝીએ નિકાલના વગયરહ કામ કરના શુરૂ કર દેતે હે. ઈસ્લામ કા ઈન તમામ કામો ઔર અમલો સે કોઈ તઅલ્લુક નહી. યે તમામ કામ સરાસર બિદઅતી ઔર મુશ્રિકાના કામ હે. હઝરત હુસૈન (રઝી.) કી શહાદત સે પહેલે હઝરત ફારૂકે આઝમ (રઝી.), હઝરત ઉસમાને ગની(રઝી.) ઔર હઝરત અલી(રઝી.) જૈસે બળે જલીલ કદ્ર અષહાબે રસુલ(સ.અ.વ.) ઔર ખલીફતુલ મોઅમીનની કી શહાદતે હુઈ. ઉસ વક્ત કે તમામ અષહાબે રસુલ(સ.અ.વ.) ઔર દિગર તમામ મુસલમાનો ને ઈન તીનો કી શહાદત પર ન માતમ, નોહા કિયા ન મજલિસે રચાઈ. અગર ઈસલામ મેં યે સબ જાઈઝ હોતા તો વહ આજ કે નામિનહાદ મુસલમાનો સે ઝયાદ પાબંદી કે સાથ કુરઆન ઔર ફરમાન રસુલ(સલ.) કે પાબંદ થે. હઝરત અલી(રઝી.) તો હઝરત હુસૈન (રઝી.) કે

વાલિદ થે. ક્યા હઝરત હુસેન (રઝી.) ને ઉનકે વાલિદ કી ઐસી ખુરાફાતે કી હે ? યા મજલિસે રચાઈ હે (૧) મૈયત પર માતમ, નોહા કરને બાબત હદીષ હે કે હઝરત ઉમર (રઝી.) રિવાયત કરતે હે કે રસુલ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "માતમ, નોહા કરને સે મૈયત કો અઝાબ દિયા જાતા હે"(બુખારી-મુસ્લિમ) (૨) અબૂ માલિક અશઅરી(રઝી.) સે રિવાયત કે રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે "જહાલત કી રસમો મે સે ચાર રસમે મેરી ઉમ્મતમે બાકી રહેગી જો લોગ નહી છોળેંગે.(૧) અપને ખાનદાન પર ફખ્ર કરના (૨) દુસરે ખાનદાનો કો તઅના દેના (૩) સિતારો સે બારિશ માંગના (૪) મૈયત પર નોહા માતમ કરના. ઔર ફરમાયા નોહા-માતમ કરનેવાલી અગર તૌબા નહી કરતી હે તો કિયામત કે રોઝ ઉસકે બદન પર પિગલે હુએ તાંબેકા લિબાસ હોગા ઔર ખરજવા કા બખ્તર હોગા" (મુસ્લિમ) (૪) અબ્દુલ્લાહ બિન મસઉદ (રઝી.) રિવાયત કરતે હે કે રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે "મુર્દો કે સામને ઉન કી તઅરીફ કરે ઔર હાય હાય કરે (બુખારી)"

ઈન તમામ હદીષો સે યે સાબિત હુઆ કે મૈયત પર નોહા-માતમ કરના ચિલ્લા કે રોના, ગાલ પર તમાચે મારના, કપળે ફાડના વગયરહ તમામ કામ શરીઅત કે ખિલાફ ઔર બિદઅત કે કામ હે.

(૯) **અહલે હદીષો કા યે અકીદહ હે કિ તાઝીયહ બનાના એક બહુત બળી બિદઅત હે ઔર મુશ્રિકાના અમલ હે.**

તાઝીયે કે મતલબ મુસીબત ઝદહ કો તસલ્લી દેના, તલકીને ખબર ઔર તસકીન કે હોતે હે. મગર આજ તાઝીયા કા મતલબ યે હે કિ તાઝીયા ઉસ ગુમ્બદ કો કહા જાતા હે જો બાંસ કી તલ્લીયોં ઔર ખિચ્ચોંસે બનાયા જાતા હે ઔર ઉસ મે હુસેન (રઝી.) કી નકલી કબર બનાકર રખી જાતી હે. લોગ ઉસ કો અસલી કબર સમજ કર ઉસે ચાદર ચળ્હાતે હે. ઔર ઉસમે રૂપીયે, નારીયેલ, મિઠાઈયાં, રેવળી, બતાશે ઔર ખિચળા વગૈરહ બનાકર, કૂંડો મેં ભરકર ચળ્હાતે હે, ઔર હઝારો મર્દ ઔર ઔરતે ઝુક ઝુક કર સલામ કરતે હે ઔર કઈ લોગ તાઝીયે કે ઈર્દ ગીર્દ ચક્કર લગાતે હે, ઈસ નીય્યત સે કે હમ ઈમામ સાહબકી પનાહ મેં આ જાએ. હમે

મુસીબત ન પહોંચે, હમ તમામ બલાઓ સે મહફુઝ રહે, ઔર તરહ તરહ કી મન્નતે માનતે હે કોઈ નારા "હાય હુસેન, હાય હુસેન" કા લગાતા હે તો કોઈ સિયાહ ઝંડા લહેરાતા હે. ગરઝ, ઈસ તાઝીએ પર મુશ્રિકાના ઔર બિદઅત કે વહ કામ હોતે હે જીન કામો કો ઈસ્લામને મીટાયા થા. કુરઆન શરીફ મે અલ્લાહ તઆલા કા ઈરશાદ હે કિ "ક્યા તુમ ખુદ તરાશીદહ(હાથસે બનાકર) ચીઝો કી ઈબાદત કરતે હો, હાલાં કે અલ્લાહ હી ને તુમકો ઔર તુમ્હારે અઅમાલો કો પયદા કિયા"(સુરહ-સાફફાત -૯૬)

ઈમામ સુયુતી (રહ.) અપની કિતાબ "તારીખે ખુલફા સફા. નં. ૫૨૦ પર ફરમાતે હે યે તમામ કામ મઆઝુદ દવલા કે હે ઔર ઉસીકી શરારત હે. યે તમામ કામ લઅનતી ઔર મલઉન હે. હિજરી સન ૩૫૧ મેં શીઓને મઆઝુદદવલા કે ઈશારે પર તમામ મસ્જીદ કે દરવાઝો પર યે ઈબારતે કરવા દી કે "અમીર મઆવીયા પર લાનત હો, ઈમામ હુસેન કો રસુલ(સ.અ.વ.) કે પાસ રૂદન ન કરને દેનેવાલો પર લાનત હો વગયરહ. આગે ઈમામ સુયુતી (રહ.) લિખતે હે કે હિજરી ૩૫૨ મે આશુરે કે રોઝ મઆઝુદ દવલા ને બાઝાર ઔર કારોબાર બન્દ કરવા દીયા - ઔર બાઝાર મે લકળીકા ગુમ્બદ બનાકર ઉસ પર ડલવા દીયા, ઉન કો કપળે સે સજાયા - ઔરતે બાલ ખોલકર અપના મુંહ નોંચતે હુએ હઝરત હુસેન કા માતમ કરતે હુએ નિકલી. બગદાદ મેં ઈસ તરહ કી બિદઅત કા પહેલા દિન થા જો મુદ્દતો તક જારી રહા."

હિંદુસ્તાન મેં બાદશાહ તૈમુરલંગ(જો પૈરો સે લંગડા થા) જો ખુદ શીયા થા ઉસકે ઝમાને સે તાઝીયહ બનાને કી રસમ શુરૂ હુઈ. ક્યું કે પૈરો સે લંગડા હોને કી વજહ સે હર સાલ કરબલા મુમકિન નહી થા. તો ઉસને કરબલા સે ઈમામ હુસેન (રઝી.) કે રોઝે કી નકલ મંગવાકર ઉસ કો તાઝીયે કે શકલ મેં તૈયાર કરાયા. તાકે હિંદુસ્તાન કે શીયા લોગ ઉસ કે નકલ કે ઝરીએ કરબલા કી ઝીયારત કા સવાબ હાંસલ કર લે, ચુંનાચે રોઝે કી નકલ હર જગહ હોને લગી, જીસ સે યે રિવાજી બિદઅત ઈખ્ત્યાર કર લી ઔર બિદઅત મે શીયાઓં કે સાથ બરેલ્વી કે લોગ,

દેવબંદી લોગ ભી શામિલ હો ગએ. મુસલમાનો કો ઈસ મુશ્રિકાના બિદઅત પર ગૌર કરના ચાહીએ કે ઈસ કી કબસે ઈજાદ હુઈ, ઈજાદ કરનેવાલા કૌન થા. ક્યા યે તમામ અમલ તાઝીયે કે નામ પર કર રહે હે, ઈસ કા કુરઆન ઔર હદીસ મેં ઝિક્ર હે? કયા "તીન બહેતર ઝમાને" મે યે કામ હોતે થે? ઐસે કામ ઔર અમલ સરાસર ઈમામ હુસેન (રઝી.) કી તૌહીન હે. હર શહેર, હર ગાંવ, હર બસ્તી મે ઉનકે નામ કા તાઝીયા બનાના, ઉન કી રોઝે કી નકલ કરના, કબર બનાના ઔર ઉસ કબર મે ઈમામ હુસેન કી રૂહ કા આના, ફિર મન્નતે માંગના, ચળ્હાવે ચળ્હાના, સજદા કરના, કપળે ફાળના, ગાલ પર તમાચે મારના વગયરહ તમામ શિર્કિયા અમલો સે ઈમામ હુસેન(રઝી.) બેજાર થે. વહ તો સિર્ફ કુરઆન, હદીષ કી બાતો પર અમલ કરને વાલે થે. અલ્લાહ હમ તમામ મુસલમાનો કો ઐસે શિર્કિયા ઔર બિદઅતી કામો સે સચ્ચે દિલ સે તૌબા કરને કી તૌફીક અતા કરે. આમીન.

(૧૦) **અહલેહદીષો કા યે અકીદહ હે માહે રજબ મે જો રસુમાતે આજ હે વહ તમામ રસુમાત બિદઅત હે.**

માહે રજબ કે મુતઅલ્લીક યે મશહુર હે કિ ઈસ માહ મે ૨૭ વીં રાત કો મેઅરાજ કા વાકિઆ પેશ આયા. ઈસ વાકિએ કી તરદીદ કરતે હુએ શૈખુલ ઈસ્લામ ઈમામ ઈબ્ને કૈયુમ (રહ.) ફરમાતે હે કે "યે વાકિઆ કિસ મહિને મે, કિસ અશરહ ઔર કિસ રાતમે પેશ આયા ઈસ કી કોઈ ખાસ દલીલ મવજૂદ નહી હે. ઈસ સિલસિલે મે જીતની ભી રિવાયતે હે વહ સબ કે સબ મુનકતેઅ ઔર આપસમે ઈખતિલાફ પાને વાલી હે. ઈન સે કોઈ ભી રિવાયત ઐસી નહી હે જીસ કો કુબૂલ કી જાએ" (ઝાદુલમઆદ જી.૧ પાન-૫૭) શેખ અહમદ બિન હજર, શેખ મુહમ્મદ બિન અહમદ મુહમ્મદ અબદુસ્સલામ અલ ખિઝર અલવા હમદી સે નકલ કરતે હે કે "માહે રજબ કી સત્તાવીસવીં રાતકો મહેફિલે, ઈદે મેઅરાજુન્નબી કી મજલિસ કરના ઔર કિસ્સએ મેઅરાજુન્નબી પળ્હના બિદઅત હે. સત્તાવીસવી રજબ કી રાતો કો ખાસ દુઆઓ, ઈબાદત ઔર ઝિક્ર કા મશગલા રખના યે ભી બિદઅત હે. અગર ઈન કામોં મે

કોઈ ખૈર ઔર બરકત હોતી, ભલાઈ હોતી તો હમસે પહલે સહાબા, તાબેઈન ને ઈસકો ઝુરૂર કિયા હોતા (બિદઅત ઔર ઉસકા શરઈ પોસ્ટમાર્ટમ સફા ૬૪૯) સલાતુર્રગાઈબ જો સત્તાવીસવી રજબકી રાતકો ઔર પંદરવી શાબાન કી રાત કો નમાઝ પળ્હી જાતી હે ઈસકી ઈસ્લામ મે કોઈ હેસિયત નહી હે. બલ્કિ સરાસર બિદઅત હે જીસકા ચોથી સદી હિજરી કે બાદ મુબતદઈન કે ઝરીએ વજૂદ હુઆ. શેખુલ ઈસ્લામ ઈબ્ને તૈમીયા (રહ.) ફરમાતે હે કે "સલાતુર્રગાઈબ કી નમાઝ કી કોઈ અસલીયત નહી હે બલ્કિ સરાસર બિદઅત હે, ખ્વાહ વહ જમાઅત કે સાથ પળ્હા જાએ યા તનહા ઈસ બારે મે જો અષર ઝિક્ર કિયા જાતા હે વહ બિલ ઈત્તિફાક ઉલમાઅ કે, જુઠ, મવઝુઅ ઔર મન ઘડત હે. કિસી ભી સલફ (સહાબા, તાબેઈન વગયરહ) ઔર અઈમ્મા ને ઈસ કા ઝિક્ર નહી કિયા. સલાતુર્રગાઈબ તમામ અઈમ્માએ દીન કે ઈત્તિફાક સે બિદઅત હે, ઈસ બારે મે જો હદીષ મરવી હે જો બા જમાઅ મુહદ્દિષીન કે જુઠી હે" (મજમુઆ ફતાવા ૨૩, ૧૩૨, ૧૩૪)

રજબ કે મહીને મે બહુત સે લોગ રોઝે રખતે હે જબ કે શરીઅતમે ઈસકી કોઈ દલીલ નહી. ખલીફા હઝરત ઉમર (રઝી.) જીન લોગો કો ઈસ માહ મે રોઝા રખતે દેખતે તો માર, પીટ કર રોઝા તુળવા ડાલતે ઔર ફરમાતે કે ઈસ મહીને કી તઅઝીમ ઝમાનાએ જાહિલિયત મેં લોગ કિયા કરતે થે (મુસન્નફ બિન અબી શયબા જી-૩ સફા ૧૦૨, અલ્લામા અલબાની અિરવાઉલ ગલીલ જી. ૪ સફા ૧૧૩) હઝરત અબૂબકર (રઝી.) અપને ઘરમે દાખિલ હુએ તો ઘરવાલે પાની કા મટકા ખરીદ કર રોઝે રખને કી તૈયારી કર રહે હે. ઉન્હોને પૂછા ક્યા માજરા હે ? ઘરવાલો ને કહા કે રજબકા મહીના હે. હઝરત અબૂબકર (રઝી.) ને કહા ક્યા તુમ લોગ ઈસ કો રમઝાન કે બરોબરી કે કરાર દેના ચાહતે હો ઔર ફિર ઉનહોને સારે મટકે તોળ ડાલે (મજમુઆ ફતાવા ૨૫ - ૨૯૦-૨૯૧)

રજબ કે મતુઅલ્લિક યે ચંદ બિદઆત બયાન કર દી ગઈ હે. હમ તમામ મુસલમાનો કે લિએ યે ઝરૂરી હે કે હર કિસ્મ કે ઐસે બિદઅતી કામો સે બચે ઔર ઐસે બિદઅતી કામ કરકે જહન્નમમે જાનેકી કોશીશ ન કરે. **અહલે હદીષો કા યે**

અકીદહ હે કે પંદરવી શાબાન કી રાતકી જો બિદઅતે ઈજાદ કરદહ વહ તમામ કી તમામ બિદઅતે હે. શેખુલ ઈસ્લામ ઈબ્ને તૈમીયા (રહ.) ફરમાતે હે કે "પંદરવી શાબાન કે રોઝે કા કોઈ સુબુત નહી. બલ્કિ ઈનફિરાદી તૌરસે ઈસ કા એહતિમામ મકરૂહ હે. ઈસમે જશન મનાના, ખાના પકાના, આરાઈશ ઝેબાઈશ કા ઈઝહાર કરના, યે તમામ કામ બિલા દલીલ કે હે, ઔર બિદઅતી કામ હે. ઈસી તરહ સલાતે કાફિયા કા એહતિમામ કરના ભી બિદઅત હે. યે સલાત અબી હમરાઅ નામ કે શખ્શને હિજરી ૪૪૮ મે ઈજાદ કિયા. જો કિસી પહેલી ઉમ્મત ને કિયા, ન કિસી અઈમ્મએ દીન ને, બલ્કિ સરાસર બિદઅત હે (મજમુઆ ફતાવા - ૨૩,૧૩૪) પંદરવી શાબાન કી જીતની રિવાયતે આઈ હે વહ સબ ઝઈફ હે ઔર ઈસમે એક બહુત તબકા ઈન બિદઅતી કામો મે મુલવ્વઝ હે, કબરો પર ચિરાગ જલાના કવ્વાલિયો કી મજલિસે રચાના, કબ્રસ્તાન મે ઈસ રાત ખાસ હાઝરી દેના હલવા માંડો પર ફાતિહા ખ્વાની કરકે ખાના, મૂરદો સે હાજતે માંગના, મસ્જીદોમે ખાસ ઈબાદત કા એહતિમામ કરના જીનસે શરીઅત સે કોઈ તઅલ્લુક નહી બલ્કિ યે તમામ કામ મુશ્રિકાના ઔર બિદઅતી હે. જીન કામો કા રિવાજ ન સહાબા કિરામ, ન તાબેઈન કે ઝમાને થા. અલ્લાહ હમે મુશ્રિકાના ઔર બિદઅતી કામો સે મહફુઝ રાખે. આમીન"

(૧૧) **અહલે હદીષો કા યે અહીદહ હે કે માહે રબીઉલ આખર કી ૧૧ વી તારીખ કો હઝરત પીરાને પીર અબદુલ કાદિર જીલાની (રહ.) કી ગ્યારવી શરીફ મનાઈ જાતી હે. :**

યે સરાસર મુશરિકાના, ઔર બિદઅત કા કામ હે. ઉસ દિન અકસર મુસલમાન પીરાને પીર કે નામ કા જુલુસ નિકાલતે હે ઔર ઉસમે તરહ, તરહ કે મુશ્રિકાના નારે લગાએ જાતે હે. જૈસા કે "યા પીર અલમદદ, યા ગૌસે આઝમ અલમદદ, ગૌસ કા દામન નહી છોળેંગે વગયરહ, વગયરહ. પીરાને પીર (રહ.) પક્કે મુવાહિદ ઔર અહલેહદીષ થે. ક્યું કે આપ ખુદ ફરમાતે હે કે "અહલે સુન્નત એક હી ગિરોહ (ફીરકે) હે ઔર વહ અહલે હદીષ હે. (ગુનયતુત્તાલિબીન)"

અહલે સુન્નત વલ જમાઅત કી પહેચાન ભી બતાદી, આગે આપ ફરમાતે હે કે "અહલે સુન્નત" ઉસે કહતે હે જો રસુલ (સ.અ.વ.) કે તરીકે પર હો, ઔર સહાબા કે મુત્તફિક હોને કો 'જમાઅત' કહેતે હે. (ગુનયતુત્તાલિબીન) ઔર આપ જાન ચુકે હે આપ (સ.અ.વ.) ને નાજી ફિરકે કી યે પહેચાન બતાઈ હે કે "જીસ પર મે હું ઔર મેરે સહાબી હે" ઔર તમામ સહાબા કિરામ સિર્ફ કુરઆન, હદીષ પર હી અમલ કરતે થે. શેખ જીલાની પક્કે તૌહીદ વાલે થે ઔર શિર્કીયા કામો કે કરને સે મના કરતે થે. ચુનાંચે અલ્લાહ કી તઅરીફ મે લિખતે હે "અલ્લાહ આલિમુલ ગૈબ વશ્શહાદહ" હે. કોઈ ચીઝ ઉસસે પોશીદહ નહી હે. જો કોઈ અલ્લાહ કી રાહ મે કદમ રખતા હે તો વહાં તક પહોંચ જાતા હે. જો ગૈરો કો છોળકર અપને અવકાત અલ્લાહ તઆલા કે સાથ ગુઝારતા હે, ઔર જો અલ્લાહ તઆલા હી સે અપની હાજતે માંગતા હે તો અલ્લાહ તઆલા ઉસકી મદદ કરતા હે. મગર ઉસ કી મખલૂક મેં સે કિસી ઔર કો ઉસકે બરાબર ખ્યાલ કરતા હે, યા કિસી કો શરીક માનતા હે, યા કિસીકો ઉસકા શબીહ (એના જેવું) ઔર નઝીર ઠેરાતા હે તો ઈન તમામ કામો સે વહ બાલાતર ઔર પાક હે. હમ ઉસકી પાકી બ્યાન કરતે હે. (ગુનીયતુત્તાલિબીન) એક જગહ શિર્ક કે બારે મે લિખતે હે કે "અગર તુ અલ્લાહ તઆલા કે સિવા દૂસરો કી તરફ ઝુકા તો તૂને શિર્ક કિયા, અલ્લાહ કે સિવા કોઈ મદદગાર નહી ઔર મુશ્કિલ કુશા નહી" (ગુનયતુત્તાલિબીન) ચુનાંચે આપ (રહ.) કે મુતાબિક ગ્યારમી શરીફ કે રોઝ જુલુસ નિકાલના ઔર તરહ, તરહ કે નારે લગાના વગયરહ તમામ મુશ્રિકાના કામ હે. ઐસે કામો સે સચ્ચે દિલ સે તૌબા કરની ચાહીએ.

(૧૨) અહલેહદીષ કા 'વસીલહ' કે બારે મે અકીદહ હે કે 'વસીલહ' જાઈઝ હે ઔર 'વસીલહ' કા મતલબ નેક ઔર સાલેહ આમાલ કરના હોતા હે. :

જૈસા કિ અલ્લાહતઆલા કુરઆન શરીફ મે ફરમાતા હે. "અય ઈમાન વાલો અલ્લાહ સે ડરો ઔર ઉસકી તરફ વસીલહ તલાશ કરો ઔર ઉસકી રાહમેં

જિહાદ કરો તાકે તુમ કામ્યાબ હો. '' (સુરહ માઈદહ-૩૫) મઅરૂફ મુફસ્સરીન ઈમામ ઈબ્ને કષીર, ઈમામ ઈબ્ને જવઝી, ઈમામ કરતબી, ઈમામ આલવી, બયઝાવી, ઈમામ સુયુતી(રહ.) ને અપની અપની તફસીરો મેં ઈન આયત કી તફસીર કરતે હુએ વસીલહ કે મઅના તાઅત, ફરમાબરદારી, ઈબાદતે સાલેહા ઔર ગુનાહોં સે ઈજતિનાબ (દૂરી) ઔર રઝાએ ઈલાહી કે ઝરીએ ઉસકા કુર્બ હાંસલ કરને કા બયાન કિયા હે. વસીલહ કા મતલબ યે ભી હોતા હે કે વસીલહ માંગનેવાલા કિસી ઝિંદા શખ્શ સે દુઆ કી દરખ્વાસ્ત કરે જૈસા કિ સહાબા કિરામ રસુલ(સ.અ.વ.) કી ઝિંદગી મે કરતે થે. વસીલહ સે મુરાદ જન્નત મે એક અઅલા મુકામ હે જો સિર્ફ રસુલ (સ.અ.વ.) કે લિએ મખસુસ હે. જીસકે લિએ અઝાન કે બાદ દુઆ પળ્હી જાતી હે. બાકી વસીલહ જો અકસર મુસલમાનો મે રાઈજ હે કે જીસસે વસીલહ માંગા જાતા હો ઉસ કી કસમ ખા કર અલ્લાહ સે સવાલ કરના, મસલન યે કહેના કે "અય અલ્લાહ ફલાં વલી યા બુઝુર્ગ કી કસમ, મેરી મગફિરત ફરમા દે" ઐસા વસીલહ શિર્ક હે. ક્યુ કે કિસી ગૈર કી કસમ ખાના હરામ હે. રસુલ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "જીસ ને અલ્લાહ કે સિવા કિસી ઔર કી કસમ ખાઈ તો ઉસને શિર્ક કિયા." (અહમદ) અલ્લાહ કી રઝામન્દી કે લિએ જો નેક ઔર સાલેહ અમલ કીએ હો, ઉન અઅમાલો સે વસીલહ માંગના જાઈઝ હે. બુખારી ઔર મુસ્લિમ શરીફ મે બહુત મઅરૂફ હદીષ હે કે તીન લોગ કહી જા રહે થે. રાસ્તે મે બહુત ઝોર કી બારિશ શુરૂ હુઈ. બચને કે લિએ યે તીનોને એક પહાડ કે ગાર મે પનાહ લી. અચાનક એક બળી ચટ્ટાન ગાર કે મુંહ પર આકર પળી ઔર ગાર કા મુંહ બંદ હો ગયા. ગાર સે નિકલને કે લિએ હર એકને અપને અપને નેક અઅમાલ કા વાસ્તા દેકર અલ્લાહ સે દુઆ કી અલ્લાહ ઉન કી દુઆ કબૂલ કરતા હે ઔર વહ ચટ્ટાન હટ જાતી હે ઔર વહ તીનો શખ્શ કી જાન બચ જાતી હે. યે વસીલહ કે મુખતસર મઅના હે.

(૧૩) અહલે હદીષો કા યે અકીદહ હે કે અલ્લાહ કે સિવા ઈલ્મે ગૈબ કોઈ નહી જાનતા. :

ખ્વાહ વહ નબી હો, વલી હો, યા પીર હો. અલ્લાહ તઆલા કુરઆન શરીફ મે ફરમાતા હે "આપ કંહ દીજીએ કે અલ્લાહ કે સિવા આસમાન ઔર ઝમીનમે જો કુછ ભી ગૈબ કી બાતે હે નહી જાનતે, બલ્કિ વહ તો યે ભી નહી જાનતે કે કબ ઉઠાએ જાએંગે. (સુરહ નમલ -૬૫) દૂસરી જગહ અલ્લાહ તઆલા ફરમાતા હે કે" આપ કહ દીજીએ કે મુજે અપની નફસ કી ભલાઈ ઔર બુરાઈ કા કુછ ઈખ્ત્યાર નહી હે મગર અલ્લાહ ચાહે વહ, અગર મે ઈલ્મે ગૈબ જાનતા તો કસરત સે ભલાઈયાં જમા કર લેતા, ઔર મુજે તકલીફ નહી પહોંચતી. બેશક મે તો સિર્ફ ઈમાનવાલો કો ખુશખબરી સુનાનેવાલા ઔર ડરાનેવાલા હું. (સુરહ - અઅરાફ-૧૮૮) એક ઔર જગહ અલ્લાહ તઆલા ફરમાતા હે "બેશક અલ્લાહ હી કે પાસ કિયામત કા ઈલ્મ હે, વહી બારિશ બરસાતા હે. ઔર વહી જાનતા હે કે માં કે પેટ મે ક્યા હે (બચ્ચા યા બચ્ચી), ઔર કિસી કો નહી મઅલૂમ કે વહ કલ ક્યા કમાયેગા, ઔર કિસી કો યે નહી મઅલૂમ કે વહ કહાં મરેગા. બેશક અલ્લાહ જાનનેવાલા ખબરદાર હે (સુરહ - લુકમાન - ૩૪)" ઈસ આયત કે બારે મે એક હદીષમે રસુલ(સ.અ.વ.) ને બયાન કિયા કે હઝરત આયશાં (રઝી.) રિવાયત કરતી હે કે રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે "જીસને તુમ્હે ખબર દી કે રસુલ(સ.અ.વ.) ઈન પાંચ બાતો કો જાનતે થે જીન કી અલ્લાહ પાક ને ઈસ આયત "ઈન્નલ્લાહ ઈન્દહુ ઈલ્મુસ્સાઅલ ...." મે ખબર દી હે, તો ઉસ ને બળા બોહતાન બાંધા"(બુખારી). એક દૂસરી હદીષ મે હઝરત આયશાં (રઝી.) સે રિવાયત હે કે રસુલ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "અલ્લાહ કી કસમ મુજે મઅલુમ નહી હાંલાકે મે અલ્લાહ કા રસુલ હું કે મેરે સાથ કયા પેશ આએગા ઔર તુમ્હારા ક્યા હોગા"(બુખારી). ઈન કુરઆની આયતો સે ઔર અહાદીષે રસુલ સલ. સે સાફ મઅલુમ હુવા કે અલ્લાહ કે સિવા કોઈ ભી ખ્વાહ વહ રસુલ હો, વલી હો યા કોઈ બુઝુર્ગ યા ઔર કોઈ ભી હો, અલ્લાહ કે સિવા કિસીકો ગૈબ કા ઈલ્મ નહી.

ઈસકે ખિલાફ અગર કોઈ યે અકીદહ રખે કે રસુલ(સ.અ.વ.) ગૈબ કે જાનને વાલે થે. યા કોઈ વલી, બુઝુર્ગ, નજૂમી, કાહિન કે પાસ જાએ ઔર ગૈબ કી બાતે મઅલૂમ કરે જૈસા કે તિજારત મે નફા યા નુકશાન હોગા, બેટા યા બેટી હોગી, ઉમર દરાઝી હોગી કી નહી, યા બલાઓ ટાલ દે, યા ઈન જૈસી દૂસરી તમામ ઈલ્મે ગૈબ કી બાતે પૂછે તો ઐસા શખ્શ મુશ્રિક હે. હઝરત કબશા(રઝી.) સે રિવાયત હે કે રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે "શુગુન લેને કે લિએ જાનવર ઉળાના, ફાલ નિકાલને કે લિએ કુછ ડાલના, ઔર બદશુગુની કુફ્ર મે સે હે (અબૂદાઉદ). અબ્દુલ્લાહ બિન મસઉદ (રઝી.) સે રિવાયત હે કે રસુલ (સ.અ.વ) ને ફરમાયા "શુગુન લેના શિર્ક હે, શુગુન લેના શિર્ક હે, શુગુન લેના શિર્ક હે (અબુદાઉદ) મઅલૂમ હુવા કે ફાલ નિકાલના, જાનવર ઉળાના, શુગૂન લેના ઔર દૂસરે તમામ ઐસે કામ શિર્ક, ઔર કુફ્ર હે. કઈ લોગ યે દલીલ કરતે હે કે "રસુલ (સ.અ.વ.) ને બહુત ઐસી બાતે બતાઈ હે જો ઝમાના મુસ્તકબિલ મે હોને વાલી થી. જૈસે કે ઉમ્મત કા ૭૩ ફિરકો મેં બટના, બહેતર તીન ઝમાનો કે બાદ ઈસ્લામ કે પસ્તી કા ઝમાના, આખરી ઝમાને મે મુસલમાન ઝયાદહ તઅદાદ મે હોનેકે બાવજૂદ ઉનકો દુનિયાકી હર કૌમ દુનીયા સે મિટાને કી કોશીષ કરેગી, કયામત કે કરીબ તમામ નિશાનીઓ કા ઝાહિર હોના, વગયરહ યે ઈલ્મ ગૈબ હે." જો લોગ ઐસા સમજતે હે વહ ઉનકી ગલત સમજ હે ક્યું કે તમામ બાતે રસુલ (સ.અ.વ.) ને અપને ઈલ્મ ગૈબ સે નહી બતાઈ હે, મગર જો અલ્લાહ ને ઉન કો વહી કે મારફત બતાઈ, વહી બાતે આપ ને કહી. જૈસાકે કુરઆન શરીફ મે અલ્લાહ ફરમાતા હે કે "હમારે નબી અપની તરફસે કુછ નહી કહતે બલ્કિ વહ વહી કહતે હે જો ઉન પર વહી કી જાતી હે." (સુરહ અન-નજમ) અગર આપ ઈલ્મે ગૈબ જાનતે તો હઝરત આયશાં (રઝી.) કે સાથ જો માજરા પેશ આયા થા વહ ઈલ્મે ગૈબ કી વજહ સે આપ જાન લેતે. મગર આપ (સ.અ.વ.) હઝરત આયશાં (રઝી.) કે બારે મે વસવસે મે રહે. યહાં તક કે અલ્લાહ તઆલા ને હઝરત આયશાં (રઝી.) કે બારે મે કુરઆન મે બરાત નાઝિલ કી અલ્લાહ હમે સિર્ફ વહી ઈલ્મે ગૈબ જાનતા હે, ઈસ પર ઈમાન રખને કી તૌફીક અતા કરે. આમીન.

(૧૪) અહલે હદીષો કા યે અકીદહ હે કે મરદો કા કબ્રસ્તાન જા કર કબરો કી ઝિયારત કરના સુન્નત હે ઝિયારત કે વક્ત બગૈર હાથ ઉઠા કર યે દુઆ પળહના સુન્નત હે. :

"અસ્સલામુ અહલદદિયારિ મિનલ મુઅમિનીન વલ મુસ્લિમીન વ યરહમુલ્લાહુલ મુસ્તકદિમીન મિન્ના વલ મુતઅખિરીન વ ઈન્ના ઈનશાઅલ્લાહુ બિકુમ લલાહિકુન" (મુસ્લિમ) તરજુમા :- સલામ હો આપ સબ લોગો પર મોઅમિનો ઔર મુસલમાનો મે સે, ઔર રહમ કરે અલ્લાહ હમ સે પહેલેવાલો પર ઔર પીછે રહેનેવાલો પર ઔર તહકીક અગર અલ્લાહ ને ચાહા તો હમ તુમસે મિલને વાલે હે.

ઈસકે અલાવહ કબરો પર ફાતિહા પળહના, પક્કી બનાના, ગિલાફ ચળહાના, લોબન, અગરબત્તી જલાના, કબરવાલો સે મદદ માંગના વગયરહ તમામ કામ શિર્કીયા ઔર બિદઅત કે હે. ક્યું કે રસુલ (સ.અ.વ.) ને કબરો કો પુખ્ના બનાના ઔર ઈમારત બનાના ઔર કબર પર બેઠને સે મના કિયા હે.(મુસ્લિમ)

(૧૫) અહલેહદીષો કા યે અકીદહ હે મસ્જીદ અલ્લાહ કા ઘર હે.

મસ્જિદ મેં ખાસ અલ્લાહ હી કી ઈબાદત કી જાએ. મસ્જિદ મેં કબર બનાના સખ્ત મના હે ઈસ લિએ રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "મેરી ઉમ્મત કે લિએ તમામ રૂએ ઝમીન મસ્જિદ હે સિવાએ કબ્રસ્તાન ઔર હમામ કે" (અબૂદાઉદ, તિરમિઝી, દારમી). ઈસ હદીષ સે સાફ મઅલૂમ હુવા કે કબરવાલી મસ્જિદમે નમાઝ નહી હોતી. રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે "જીસ ને અલ્લાહ કે લિએ મસ્જિદ બનાઈ, અલ્લાહ ઉસ કે વાસ્તે જન્નત મે ઘર બનાતા હે" (બુખારી, મુસ્લિમ) મસ્જિદ મેં દાખિલ હોતે વક્ત દાયાં પેર (સીધા) રખકર યે દુઆ પળહની સુન્નત હે "અલ્લાહુમ્મફ તહલી અબવાબ રહમતિકા" "અય અલ્લાહ મેરે લિએ તેરી રહમત કે દરવાઝે ખોલ દે"(મુસ્લિમ). મસ્જિદ સે બાહર નિકલતે વક્ત પહેલે બાંયા પેર રખકર યે દુઆ પળહની ચાહીએ "અલ્લાહુમ્મ ઈન્ની અસઅલુક મિન ફઝલિક" તરજુમા :- અય અલ્લાહ તહકીક મે તુજસે તેરા ફઝલ માંગતા હું (મુસ્લિમ) રસુલ (સ.અ.વ.) ને મસ્જિદ મે પ્યાઝ ઔર લહસન ખાકર આને સે મના ફરમાયા હે ઔર

મસ્જિદ મે શોર ગુલ ઔર ખરીદ, ફરોખ્ત કરને સે મના ફરમાયા હે. રિવાયત હે હઝરત મઆવિયહ સે કે "રસુલ (સ.અ.વ.) ને પ્યાઝ ઔર લહસન ખાકર મસ્જીદમે આને સે મના ફરમાયા. અગર તુમ્હે ખાના હી હે તો મારો ઉન કી બુ કો" હઝરત અબુ હુરયરહ(રઝી.) રિવાયત કરતે હે કે રસુલ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "જબ તુમ દેખો કિસી શખ્શ કો કે મસ્જિદમે કોઈ ચીઝ બેચતા હે યા ખરીદતા હે તો તુમ કહો, અલ્લાહ ન નફા દે તેરી સોદાગરી મેં ઔર જબ તુમ દેખો કિસી શખ્શ કો કે ઢૂંઢતા હે ગુમશુદહ ચીઝ મસ્જિદમે બુલન્દ આવાઝ સે તો તુમ કહો કે અલ્લાહ ન લૌટાએ તુજ પર વહ ચીઝ" (અબૂદાઉદ, તિરમિઝી, દારમી) મસ્જિદમે જબ કોઈ શખ્સ દાખિલ હો તો "દો રકઅત તહીય્યતુલ મસ્જિદ" કી પળ્હે બગૈર ન બેઠે. હઝરત કતાદહ(રઝી.) રિવાયત કરતે હે કે રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "જબ કોઈ તુમ મે સે મસ્જિદ મે દાખિલ હો તો ન બેઠે બગૈર પળ્હે દો રકઅત" (તહિય્યતુલ મસ્જિદ)(બુખારી, મુસ્લિમ). હઝરત અબૂ હુરયરહ (રઝી.) સે રિવાયત હે કે રસુલ (સ.અ.વ) ને ફરમાયા "જબ તુમ્હારા ગુઝર જન્નતકે બાગો સે હો તો મેવે ખાઓ. દરયાફત કિયા કે અલ્લાહ કે રસુલ(સ.અ.વ.) જન્નત કે બાગ કિયા હે ફરમાયા મસ્જિદે દરયાફત કિયા કે મેવે ખાના કિયા હે, ફરમાયા મેવે યે હે, "સુબ્હાનલ્લાહ, વલહમ્દુલિલ્લાહ વલા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વલ્લાહુ અકબર" (તિરમિઝી), હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રઝી.) રિવાયત કરતે હે કે રસુલ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "જબ તુમ કિસી શખ્શ કો દેખો કે મસ્જિદ કી ખબરગીરી (દેખભાલ) કરતા હે તો તુમ ગવાહી દો ઉસકે લિએ ઈમાન કી." (તિરમિઝી)

(૧૬) અહલે હદીષો કા યે અકીદહ હે કે નમાઝ ઉસી તરહ પળ્હી જાએ જીસ તરહ રસુલ (સ.અ.વ.) ને નમાઝ પળ્હકર બતાઈ.

આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "નમાઝ ઉસી તરહ પળ્હે જીસ તરહ મુજે પળ્હતે દેખ રહે હો. (બુખારી) મઅલૂમ હુવા કે જો શખ્શ રસુલ(સ.અ.વ.) કે તરીકે સે હટકર નમાઝ પળ્હેગા તો ઉસકી નમાઝ કબૂલ ન હોગી. રસુલ(સ.અ.વ.) કી નમાઝ કા તરીકા જો સહીહ હદીષો મે સાબિત હે.

(૧) **નમાઝ ખળી હોતે વક્ત અકેરી તકબીર કહેના ચાહીએ.** હઝરત અનસ (રઝી.) સે રિવાયત હે કે "હઝરત બિલાલ (રઝી.)કો હુકમ દિયા ગયા કે વહ અઝાન કે કલિમાત કો દો બાર કહે ઔર તકબીર કે કલિમાત "કદકામતિસ્સલાત" કે સિવા ઈકહરી (એક વક્ત) કહે" (બુખારી, મુસ્લિમ). જો હદીષ મે તકબીર કે કલિમાત દો બાર કહને કો આયા હે વોહ હદીષ ઝઈફ હે.

(૨) **નમાઝ અવ્વલ વક્ત મે પળ્હના સુન્નત હે.** રસુલ(સ.અ.વ.) સે પુછા ગયા કે કોનસા અમલ અફઝલ હે તો આપ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "નમાઝ અવ્વલ વક્તમે પળ્હના" (તિરમિઝી, અહમદ, નસાઈ) હઝરત અબુ ઝર(રઝી.) રિવાયત કરતે હે રસુલ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "અય અબૂ ઝર તેરા ક્યા હાલ હોગા કે જબ તુજ પર ઈમામ દેર કરેંગે નમાઝ કે લિએ યા દેર કરેંગે ઉસકે મુખ્તાર વક્તસે. મેનેં કહા આપ ક્યા હુકમ કરતે હે ? તો આપ (સ.અ.વ.)ને ફરમાયા તૂ પળ્હ ઉસ કો અવ્વલ વક્ત પર, ફિર તૂ પાયે ઉસ નમાઝ કો ઉન કે સાથ તો પળ્હ તૂ નમાઝ ઉનકે સાથ ભી, મગર યે તેરી નમાઝ નિફલ હોગી"(મુસ્લિમ). ઈસ કે અલાવહ ભી નમાઝ અવ્વલ વક્ત મેં પળ્હનેકી હદીષે આઈ હે. પસ, નમાઝ અવ્વલ વકત મે પળ્હના સુન્નત હે.

(૩) **નમાઝ પળ્હને કે લિએ દિલમે નિયત કરના ઝરૂરી હે.** જો લોગ ઝબાન સે બોલ કર નિયત કરતે હે ઈસકી કોઈ દલીલ નહી હે.

(૪) **નમાઝ મે હાથ સીને પર બાંધના સુન્નત હે.** "હઝરત વાઈલ બિન હજર (રઝી.) કહેતે હે કે મેને રસુલ(સ.અ.વ.) કે સાથ નમાઝ પળ્હી તો આપને દાંયા હાથ બાએેં હાથ પર રખકર સીને પર હાથ બાંધે"(સહીહ ઈબ્ને ખુઝયમા) "હલબ (રઝી.) ફરમાતે હે કે મેને રસુલ(સ.અ.વ.) કો સીને પર હાથ રખ્તે હુએ દેખા" (અહમદ) "સહલ બિન સઅદ(રઝી.) સે રિવાયત હે કે રસુલ (સ.અ.વ.) કી તરફસે લોગો કો હુકમ દિયા જાતા થા કે નમાઝ મેં દાયાં હાથ બાએેં કલઈ પર રખેં" (બુખારી). મઅલૂમ હુઆ નમાઝ મેં દાયાં હાથ પર બાયાં હાથ રખ કર સીને પર હાથ બાંધના સુન્નત હે. જો લોગ નાફ કે નીચે હાથ બાંધતે હે તો ઉસકી

હદીષ ઝઈફ હે. સહીહ હદીષ કે હોતે હુએ ઝઈફ પર અમલ કરના સુન્નત કે ખિલાફ હે.

(૫) **નમાઝ મેં સુરહ ફાતિહા કા પળહના ફર્ઝ હે.** ચાહે સિર્રી હો યા જહરી, સુન્નત હો યા ફર્ઝ હે, ઈમામ હો યા મુકતદી હો, કોઈ ભી નમાઝ હો, ઉસ મેં સુરહ ફાતિહા ઝરૂર પળહના ચાહીએ ક્યું કે રસુલ(સ.અ.વ.) કા સાફ ફરમાન હે કે "નહી હોતી નમાઝ, સુરહ ફાતિહં કે પળ્હે બગૈર"(બુખારી, મુસ્લિમ) અબૂ હુરયરહ(રઝી.) રિવાયત કરતે હે કે રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "જીસ શખ્શ ને નમાઝ પળ્હી, મગર ન પળ્હી ઉસ મે ઉમ્મુલ કુરઆન(સુરહ ફાતિહા) પસ નાકિષ હે, વહ નમાઝ નાકિષ હે, આપને ઐસા તીન બાર કહા. અબૂ હુરયરહ(રઝી.) સે પૂછા ગયા કે ઈમામ કે પીછે ભી, તો કહા હાં, ઉસકો આહિસ્તા પળ્હો" (મુસ્લિમ) ઈસ મતલબ કી દૂસરી ભી હદીષે આઈ હે. પસ તમામ લોગો કો ચાહીએ કે અપની નમાઝો મેં સુરહ ફાતિહા કે પળ્હે બગૈર નમાઝો કો ઝાએઅ ન કરે.

(૬) **નમાઝ મે સુરહ ફાતિહા કે ખતમ હોને કે બાદ 'આમીન' કહેના સુન્નત હે.** ઝુહર, અષર કી નમાઝ ઈમામ કે પીછે પળ્હે તો આહિસ્તા 'આમીન' કહે ઔર બાકી જહરી નમાઝો મે બુલન્દ અવાઝ સે કહેના સુન્નત હે. "હઝરત વાઈલ બિન હુજર રિવાયત કરતે હે કે મેંને સુના કે રસુલ (સ.અ.વ.)ને 'ગયરિલ મગઝુબે અલયહિમ વલઝઝાલ્લિન' પળ્હા તો કહા 'આમીન' ઔર બુલન્દ કી આપને અપની આવાઝ" (તિરમિઝી, અબૂદાઉદ દારમી, ઈબ્નેમાજા). "હઝરત અલી (રઝી.) ફરમાતે હે કે રસુલ (સ.અ.વ.) કા "ગયરિલ મગઝૂબિ અલયહિમ વલઝ ઝાલ્લીન પળ્હકર 'આમીન' કહના મેને સુના" (હાકિમ). હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર ઔર ઉન કી મુકતદી ઈતની ઝોર સે આમીન કહતે થે કે મસ્જિદ ગુંજ ઉઠતી થી. (બુખારી). મઅલૂમ હુઆ હર નમાઝ મેં 'આમીન' કહેના બળી સુન્નત હે. ઈસકા તર્ક કરના સુન્નત કા તર્ક કરના હે.

(૭) નમાઝ મે રૂકુઅ મે જાતે વક્ત ઔર રૂકુઅ સે સર ઉઠાતે વક્ત ઔર દુસરી રકઅત મે તશહહુદ મે બેઠને કે બાદ ખળે હોતે વક્ત દોનો હાથ ઉઠાકર

રફઉલ યદૈન કરના સુન્નત હે. હઝરત નાફેઅ(રઝી.) સે રિવાયત હે કે તહકીક ઈબ્ને ઉમર(રઝી.) જબ દાખિલ હોતે નમાઝ મે તો તકબીર કહેતે થે ઔર ઉઠાતે અપને દોનો હાથ જબ રૂકુઅ કરતે, જબ કહતે 'સમિઅલ્લાહુ લિમન હમિદહ' તો ઉઠાતે દોનો હાથ અપને, ઔર જબ ઉઠાતે દો રકઅતો કે બાદ તો ઉઠાતે અપને દોનો હાથ ઔર મરફુઅ કિયા ઈસ અમલ કો ઈબ્ને ઉમર(રઝી.) ને રસુલ(સ.અ.વ.) તક. (બુખારી શરીફ) યાને ઈબ્ને ઉમર(રઝી.) ને કહા રસુલ (સ.અ.વ.) ને ભી યે ચારો જગહ રફઉલયદૈન કિયા થા. ઈસી તરીકે પર ચારો જગહ રફઉલયદૈન કરને કી દૂસરી ભી હદીષે હે. પસ, નમાઝ મે યે ચારો જગહ રફઉલયદૈન કરના સુન્નત હે.

(૮) **નમાઝ મે મર્દ ઔર ઔરત કે નમાઝ પળ્હને મે કોઈ ફર્ક નહી હે.** આપ (સ.અ.વ.) કા ફરમાન હે કે "નમાઝ ઈસ તરહ પળ્હો જીસ તરહ મુજે પળ્હતે હુએ દેખ રહે હો" (બુખારી) ઈસ ફરમાન મે ઔરત મર્દ કી નમાઝ મે કોઈ ફર્ક નહી. યે ફરમાન આમ હે. ઔરત, મર્દ દોનો કે લિએ હે. ઔર ઔરત, મર્દ કી નમાઝ મે ફર્ક કરને વાલી કોઈ હદીષ નહી હે. ફિર યે કૈસે હો સકતા હે કે ઔરતે તો સીને પર હાથ બાંધે ઔર મર્દ ઝેરે નાફ પર. જબ ઔરતે સજદહ કરે તો અપના પેટ ઝમીન પર ચિપકા કર કરે ઔર મર્દ અપના પેટ ઝમીન સે ઉંચા રખે. ઐસા ફર્ક કિસને બતાયા. કયા રસુલ(સ.અ.વ.) કી કોઈ સહીહ હદીષ ઈસ બારે મે હે. જબ ઔરતે સીને પર હાથ બાંધતી હે તો મર્દોકો કિસને મના કિયા. યાદ રખના ચાહીએ કે ઔરતો કો સજદે મે પેટ ઝમીન પર ચિપકા કર સજદહ કરને કે લિએ જીતની ભી હદીષે પેશ કી જાતી હે વહ સબ કી સબ ઝઈફ, ઔર જૂઠી હે. કોઈ એક ભી સહીહ હદીષ નહી હે. પસ, ઔરતો કો પેટ ઝમીન પર ચિપકાકર સજદહ કરને સે બાઝ આના ચાહીએ વરના ઉનકી નમાઝ કબૂલ નહી હોગી.

(૯) **નમાઝ મે પહેલી રકઅત સે દૂસરી રકઅત કે ઉઠતી વક્ત, ઔર તીસરી રકઅત સે ચોથી રકઅત કે ઉઠતી વક્ત થોડી દેર બેઠના સુન્નત હે.** હઝરત માલિક બિન હુવૈરીષ(રઝી.) ને રસુલ(સ.અ.વ.) કો નમાઝ ઈસ તરહ

પળ્હતે દેખા કે જબ આપ(સ.અ.વ.) પહેલી રકાઅત, ઔર તીસરી રકાઅત સે ઉઠને કા ઈરાદા કરતે તો સજદહ સે ઉઠ કર જહાં તક અચ્છે તરીકે બેઠ ન જાતે વહાં તક ખળે નહી હોતે થે. (બુખારી) મઅલૂમ હુવા પહેલી રકાઅત સે ઔર તીસરી સે ઉઠને સે પહેલે બેઠના સુન્નત હે જીસકો 'જલ્સએ ઈસ્તિરાહત' કહા જાતા હે.

(૧૦) **જબ ફર્ઝ નમાઝ કે લિએ તકબીર કહી જાએ તો ઉસ વક્ત કોઈ ભી નમાઝ પળ્હના જાઈઝ નહી.** હઝરત અબૂ હુરયરહ (રઝી.) સે રિવાયત હે કે રસુલ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "જબ ફર્ઝ નમાઝ કી તકબીર કહી જાએ તો વહ ફર્ઝ નમાઝ કે સિવા દૂસરી કોઈ નમાઝ નહી હોતી." (મુસ્લિમ) હમારે કઈ ભાઈ ફર્ઝ નમાઝ હોતે વક્ત ભી સુન્નતે ખાસ કર ફજર કી સુન્નતે પળ્હતે હે. ઉન કો મઅલૂમ હોના ચાહીએ રસુલ(સ.અ.વ.) કી ઈસ સહીહ હદીષ કી રૂ સે ઉન કી વહ સુન્નતે અદા નહી હોતી ચાહે જમાઅત ખાને મે પળે યા જમાઅત ખાને સે બહાર પળી જાએ.

(૧૭) **અહલે હદીષો કા યે અહીદહ હે કે રસુલ(સ.અ.વ.) ફર્ઝ નમાઝ કે અલાવહ દિન રાતમે બારહ રકાઅતે સુન્નત પળી હે. જીસકો સુન્નતે મુઅક્કિદહ કહેતે હે.**

ઉમ્મે હબીબા(રઝી.) રિવાયત કરતી હે કે ફરમાયા રસુલ (સ.અ.વ.)ને "જો પળ્હે દિન-રાત મે બારહ રકાઅતે તો બનાયા જાતા હે ઉસ કે લિએ જન્નત મે ઘર ઔર ઈન બારહ રકાઅતો કી તફસીલ યે હે. ચાર રકાઅત પહેલે ઝુહર કે, ઔર દો રકાઅત ઝુહર કે બાદ, દો રકાઅત બાદ મગરિબ કે ઔર દો રકાઅત બાદ ઈશા કે, ઔર દો રકાઅત ફજર કી નમાઝ સે પહેલે."(તિરમિઝી) અગર ફજરકી નમાઝ ખળી હો ગઈ હો ઔર દો સુન્નતે ન પળી હો તો યે દો સુન્નતે ફજર કી નમાઝ બાદ પળ્હની ચાહીએ.

(૧૮) **અહલે હદીષો કા યે અકીદહ હે કે જબ ઈમામ ખુત્બા દે રહા હો ઉસ વક્ત મસ્જીદમે દાખિલ હો તો દો સુન્નતે પળ્હે બગૈર બેઠના નહી ચાહિએ.**

રસુલ (સ.અ.વ.) જુમ્આ કા ખુત્બા પળ્હ રહે થે. એક શખ્શ મસ્જિદમે

આએ ઔર દો રકાઅત સુન્નત પળ્હે બગૈર બેઠ ગયે. આપ(સ.અ.વ.) ને પૂછા ક્યા તુમને દો રકાઅત પળ્હી ? ઉસ ને કહા નહી. આપ (સ.અ.વ.) ને હુકમ દીયા ખળે હો જાઓ ઔર દો રકાઅત પળ્હકર બેઠો. ફિર હુઝુર(સ.અ.વ.)ને પુરી ઉમ્મત કો હુકમ દિયા કે જબ તુમ મે સે કોઈ ઐસે વક્ત મસ્જિદ મે આએ કે ઈમામ ખુતબા પળ્હ રહા હો તો ઉસે દો રકાઅતે હલકી પળ્હ લેના ચાહીએ. (અબૂદાઉદ, મુસ્લિમ, ઈબ્ને માજા) પસ, ઈસ હદીષ સે મઅલૂમ હુઆ કે અગર કોઈ ખુત્બે કે દૌરાન મસ્જિદમેં આએ તો ઉસે દો રકાઅત હલ્કી સુન્નતે પળ્હે બગૈર બેઠના મના હે. જો લોગ જુમ્આ કે વક્ત મસ્જિદ મેં દાખિલ હોતે વક્ત, ઔર દુસરે વક્તોમે મસ્જિદ મે દાખિલ હોતે વક્ત તહિય્યતુલ મસ્જિદ કી દો રકાઅત નહી પળ્હતે વહ લોગ રસુલ(સ.અ.વ.) કી ઝાહિરી હુકમ અદૂલી, નાફરમાની કર રહે હે. ઉન્હે અલ્લાહ કે અઝાબ સે ડરના ચાહીએ.

(૧૯) **અહલે હદીષો કા યે અકીદહ હે જુમ્આ કી નમાઝ કે બાદ ઝોહર કી નમાઝ કહીં ષાબિત નહી.**

આપ (સ.અ.વ.) કી કોઈ ભી હદીષ નહીં જીસમે જુમ્આ કી નમાઝ કે બાદ આપ(સ.અ.વ.) ને ઝુહર કી નમાઝ પળ્હી હો યા પળ્હને કા હુકમ દિયા હો જો લોગ એહતિયાતન જુમ્આ કી નમાઝ કે બાદ ઝુહર કી નમાઝ પળ્હતે હે વહ સરાસર બિદઅત કા કામ કર રહે હે ઔર આપ (સ.અ.વ.) કે ફરમાન કે મુતાબિક હર બિદઅત ગુમરાહી હે ઔર હર ગુમરાહી જહન્નમ મે લે જાનેવાલી હે. લિહાઝા જો લોગ જુમ્આ કે બાદ ઝુહર કી નમાઝ પળ્હતે હે ઉનકો ઈસ અમલ સે બાઝ આ જાના ચાહીએ.

(૨૦) **અહલે હદીષો કા યંહ અકીદહ હે કિ ઈદૈન(દોનો ઈદ) કી નમાઝ ઈદગાહ મે પળ્હના સુન્નત હે ઔર બારિશ વગયરહ કા ખૌફ હો તો મસ્જિદ મેં પળ્હ સકતે હે.**

(૨૧) **અહલે હદીષો કા યે ભી અકીદહ હે કે ઔરતો કો ઈદગાહ મેં લે જાના વાજીબ હે.**

હઝરત ઉમ્મે અતીયા(રઝી.) કહેતી હે કે હમે હુકમ દિયા ગયા કે હમ નિકાલે તમામ ઔરતો કો અપને ઘરો સે પરદેવાલિયો કો ઔર હેઝવાલિયો કો ભી, દોનો ઈદોમેં તાકે તમામ હાજિર હો મુસલમાનો કી જમાઅત(નમાઝ) મેં ઔર ઉનકી દુઆઓ મેં ઔર ફરમાયા હુઝુર(સ.અ.વ.) ને કે અલગ રહે હેઝ વાલિયા અપને મુસલ્લે સે (યાને વહ નમાઝ ન પળ્હે મગર તકબીરો મે ઔર દુઆઓ મે શામિલ રહે.) એક ઔરત ને સવાલ કિયા કે અય અલ્લાહ કે રસુલ(સ.અ.વ.) હમ મે સે કિસી કે પાસ ચાદર ન હો તો ? તો આપ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે ઉસ કે સાથવાલી ઉસે ચાદર ઓળ્હા દે.(બુખારી - મુસ્લિમ) ઈસ હદીષસે મઅલૂમ હુઆ કે ઔરતો કો ઈદગાહ લે જાના વાજિબ હે કે આપ (સ.અ.વ.)ને આમ ઔરતો કે અલાવહ હૈઝવાલી ઔરતો કો ઈદૈન મેં ઈદગાહ લે જાને કા હુકમ દિયા હે. જો લોગ ઈદગાહ મેં ઔરતો કો લે જાને સે મના કરતે હે વહ બળે કબીરહ ગુનાહ કા ઈર્તિકાબ કરતે હે. ક્યું કે રસુલ(સ.અ.વ.) કા હુકમ હે ઔર હુકમ કી નાફરમાની કરના ગોયા રિસાલત કા ઈનકાર હુઆ. હમ અપની ઔરતો કો બઝારો મેં, માર્કેટો મેં, પાર્કો મેં તો ખુશીસે જાને કી ઈજાઝત દેતે હે. મગર ઈદૈન મેં ઈદગાહ જાને સે મના કરતે હે. ઔરતો કો ઈદગાહ ન લે જાને મે ઉન કા દીન મે બહોત બળા નુકશાન હોતા હે. એક તો ઈદગાહ જાને કી સુન્નત છુટતી હે, ઈદગાહ મે જમાઅત સે નમાઝ પળ્હને કા સવાબ જાતા રહેતા હે, મુસલમાન મર્દો કે સાથ તકબીરે કહને કા સવાબ જાતા રહેતા હે. ઔર ખાસ બાત તો યે હે કિ ઈદૈન મે અલ્લાહ મુસલમાનો કી દુઆ કુબૂલ ફરમાતા હે, મગર ઔરતો કા ઈદગાહ ન જાને કે સબબ વહ દુઆસે મહરૂમ રહેતી હે યે કિતના બળા સબબ ઉનકે લિએ નુકશાન કા હે. એક બાબત યે ભી હે કિ ઔરતો કા ઈદૈન મેં ઈદગાહ ન જાને કે સબબ વહ ઈમામ કી વાઅઝ ઔર દીની મસાઈલ જાનને સે મહરૂમ રહેતી હે. ઈસી લિએ રસુલ (સ.અ.વ.) ને જુમ્આ કે રોઝ ઔરતો કો મસ્જિદ મેં જાને સે રોકના ભી મના કિયા હે. હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને ઉમર (રઝી.) ફરમાતે હે કે રસુલ(સ.અ.વ.)ને ફરમાયા “તુમ મે સે કિસીકી બીવી મસ્જિદ જાના ચાહે તો

ઉસકો રોકે નહી. (બુખારી, મુસ્લિમ) જુમ્આ કે રોઝ ઈમામ વાઅઝ વ નસીહત ઔર દીની મસઅલો કા બયાન કરતે હે. ઔરતો કો જુમ્આ કે દિન જાને સે ઉનકે ઈલ્મ કો ઝયાદતી હોતી હે ઔર ઉનકો દીની મસઅલે મસાઈલ કી મઅલૂમાત હોતી હે. લિહાઝા જો લોગ અપની ઔરતો કો ઈદૈન મે ઈદગાહ જાને સે ઔર જુમ્આ કે રોઝ મસ્જિદ જાને સે રોકતે હે વહ બડી નાફરમાની કર રહે હે. ઉન કો અલ્લાહ કે અઝાબ સે ડરના ચાહીએ.

(૨૨) **અહલે હદીષો કા યે અકીદહ હે કે ઈદૈન કી નમાઝ મે પહેલી રકઅત મે કિરઅત સે પહેલે સાત તકબીરે ઔર દૂસરી રકઅત મેં કિરઅત સે પહલે પાંચ તકબીરે કહેના સુન્નત હે.**

કસીર બીન અબ્દુલ્લાહ (રઝી.) કહેતે હે કે નબી (સ.અ.વ.) ને ઈદ કી નમાઝ મે પહેલી રકઅત મે કિરઅત સે પહેલે સાત તકબીરે કહી ઔર દુસરી રકઅત મેં કિરઅત સે પહેલે પાંચ તકબીરે કહી. (તિરમિઝી, ઈબ્નેમાજા, દારમી) પીરાને પીર શેખ અબદૂલ કાદિર જિલાની(રહ.) અપની કિતાબ ગુનીયતુત્તાલિબીન મે ફરમાતે હે કે "ઈદૈન કી નમાઝ મે બારા તકબીરે હે" મગર હનફી મઝહબ મેં ઈદૈન કી નમાઝ મે દોનો રકઅતો મેં તીન, તીન મીલાકર કુલ છે તકબીરે હે. તકલીદ કી વજહ સે યે ઉન કા અમલ હદીષ, ઔર રસુલ(સ.અ.વ.) કે ખિલાફ હે.

(૨૩) **અહલે હદીષો કા યે અકીદહ હે કે મૈયત કે જનાઝે કી નમાઝ મેં 'સુરહ ફાતિહા' કા પળ્હના વાજીબ હે.**

હઝરત તલ્હા (રઝી.) કહતે હે કે મેને હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રઝી.) કે પીછે એક જનાઝે કી નમાઝ પળ્હી તો આપને 'સુરહ ફાતિહા' ન પળ્હી તો વહ નમાઝ નાકિસ હે, નાકિસ હે, નાકિસ હે. (મુસ્લિમ) યહાં નમાઝ કા ઝિક્ર હે યાને કોઈ ભી નમાઝ હો, ફર્ઝ, સુન્નત, નિફલ, ઈદૈન કી નમાઝ, જનાઝે કી નમાઝ વગયરહ અગર જનાઝે કી નમાઝમે સુરહ ફાતિહા નહી પળ્હી ગઈ તો વહ નમાઝ નાકિસ (અધૂરી) હે.

(૨૪) **અહલે હદીષો કા યે અહીદહ હે કે જનાઝે કી નમાઝ મસ્જિદ મે ભી પળ્હ સકતે હે.**

હઝરત અબી સલમહ બિન અ. રહેમાન સે રિવાયત હે કે હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ(રઝી.) કી વફાત હુઈ તો હઝરત આયશાં(રઝી.) ને ઉન કા જનાઝા મસ્જિદ મે લાને કો કહા જીસ સે વહ ભી ઉન કે જનાઝે કી નમાઝ મે શામિલ હો સકે. ઈસ બાબત ઈન્કાર કરને મે આયા તો હઝરત આયશા (રઝી.) ને હદીષ બયાન કી કે અલ્લાહ કી કસમ, બયઝા કે દોનો લળકે સુહેબ ઔર ઉસકે ભાઈ કી જનાઝે કી નમાઝ રસુલ(સ.અ.વ.) ને મસ્જીદ મે પળ્હી થી. (મુસ્લિમ, મિશ્કાત જી.૧) યે સહીહ હદીષ હે. જો લોગ જનાઝે કી નમાઝ મસ્જીદ મેં પળ્હને કા ઈનકાર કરતે હે વહ ઈસ હદીષ કા ઈનકાર કરતે હે.

(૨૫) **અહલેહદીષો કા યહ અહીદહ હે કે અગર કોઈ બસ્તીસે દૂર મુવાહિદ, પરહેઝગાર કા ઈન્તીકાલ હુઆ હો તો ઉસ કી ગાઈબાના જનાઝે કી નમાઝ પળ્હના સુન્નત હે.**

હઝરત અબૂ હુરયરહ સે રિવાયત હે કે રસુલ (સ.અ.વ.)ને હબશ કે બાદશાહ કી મૌત કી સહાબાકિરામ કો ખબર દી, ઔર ઉનકા ઈન્તીકાલ અપને વતન મેં હુઆ થા. તો રસુલ(સ.અ.વ.) સહાબા રઝી. કો લેકર ઈદગાહ પહોંચે ઔર ઉન કી સફબંધી કરકે જનાઝા એ ગાઈબાના ચાર તકબીરો કે સાથ પળ્હી.(બુખારી, મુસ્લિમ) જો લોગ ગાઈબાના જનાઝે કી નમાઝ કે કાઈલ નહી ઔર નહી પળ્હતે વહ અપને દિલમેં ખ્યાલ કરે કે કિયા વહ લોગ રસુલ(સ.અ.વ.) કી સહીહ હદીષ સે સાબિત શુદહ અમલ કા ઈન્કાર તો નહી કર કરે હે ?

(૨૬) **અહલે હદીષો કા યે અકીદહ હે કે રમઝાન શરીફ કે પુરે મહીને કે રોઝે હર બાલિગ મર્દ, ઔરત પર ફર્ઝ હે.**

સિવાયે હૈઝવાલી ઔરત કે વહ બાદ મે રોઝે કઝા કરલે ઔર બુળ્હે મર્દ, ઔરતે જો બહુત કમઝોર ઔર ઝઈફ હો વહ એક રોઝે કા એક મિસ્કીન કો પેટભર ખાને કા ફિદીયા દે દે. રોઝા ઈસ્લામ કે પાંચ રૂકનો મે સે એક રૂકન હે. ઈસ કા ઈન્કાર કરનેવાલા 'કાફિર' હે ઔર રોઝા બિલા ઉઝર તર્ક કરનેવાલા મુરતદ હે, ઉસ કા ખૂન બહાના જાઈઝ હે.(મુસ્લિમ, બુખારી)

(૨૭) અહલે હદીષો કા અકીદહ હે કે રોઝે કે લિએ સહરી કરના ઝરૂરી હે.

બગૈર સહેરી કે રોઝા નહી હોતા. ભૂખ ન હો તો તબ ભી થોળા સા કુછ લેના ચાહિએ. સહેરી તાખીર, દેર સે કરના ચાહીએ. સુબહ સાદિક સે થોળી દેર પહેલે સહરી કરતે હે વહ ગલતી પર હે ઔર સુન્નત કે ખિલાફ કામ કર રહે હે. રસુલ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા સહેરી ઝરૂર કિયા કરો ક્યું કે ઈસકે ખાને મે બરકત હે.(બુખારી)

(૨૮) અહલે હદીષો કા અકીદહ હે કે રોઝા ઈફતાર કરને મે જલ્દી કરના ચાહીએ.

હઝરત ઉમર (રઝી.) સે રિવાયત હે કે રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે “જબ મશરિક સે રાત આ જાએ ઔર મગરિબ સે દિન ચલા જાએ ઔર સૂરજ ગુરૂબ હો જાએ તો ઈફતાર કર લો. (બુખારી). હઝરત સહલ બિન સઅદ(રઝી.) સે રિવાયત હે કે રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે “લોગ ઉસ વક્ત તક ખૈર (ભલાઈ) પર હોંગે કે જબ તક ઈફતાર કે જલદી કરતે રહેંગે”(બુખારી). જો લોગ સુરજ ગુરૂબ હોને જાને કે બાદ ભી રોઝા ઈફતાર કરને મે એહતીયાતન ચાર-પાંચ મીનીટ દેર સે ઈફતાર કરતે હે વહ સરાસર ઈન હદીષો કા ખિલાફ કરતે હે.

(૨૯) અહલે હદીષો કા અકીદહ હે કે રમઝાન શરીફ મે જો બિદઅતે રાઇઝ હે વહ સુન્નત કે ખિલાફ હે.

જૈસા કે રમઝાન શરીફ કે આખરી જુમ્આ ‘જુમ્આતુલ વિદાઅ’ કહા જાતા હે ઔર ઉસ રોઝ નમાઝીઓ સે મસ્જિદે ભર જાતી હે, જો દુસરે જુમ્આ ઈતની નમાઝી નહી હોતે. ખતીબ લોગ ભી ઉસ દિન ‘જુમ્આતુલ વિદાઅ’ કે ફઝાઈલ પર તકરીર કરતે હે ઔર લોગો કો બિદઅત કે કામો પર ઉભારતે હે. કઈ ખતીબ ઉસ દિન રોતે હે ઔર લોગો કો ભી રૂલાતે હે. જૈસા કે આખરી, અલવિદાઈ જુમ્આ હે અબ જુમ્આ આએગા હી નહી. કઈ લોગો કા યે અકીદહ હોતા હે ઉસ જુમ્આ કે દીન મૌત હોને વાલે કી મગફિરત હો જાતી હે, ઔર ઉસસે કબર મે સવાલ નહી

હોતા. **અહલે હદીષો કા યે અકીદહ હે કે રમઝાન શરીફમે ૨૭ રાત કો જશન મનાના, ઔર કુરઆન ખ્વાની કરના બિદઅત હે.** કાઝી મુહકમા શરીયા શૈખ અહમદ બિન હજર(રહ.) સે ફતવા પુછા ગયા કે બઅઝ લોગ રમઝાન શરીફમેં ખુસુસન ૨૭ વીં રાત કો ઉજરત દે કર હાફિઝે કુરઆન કો લાતે હે ઔર લોગ જમઅ હોકર કુરઆન ખત્મ કરતે હે ઔર ઉસકા સવાબ કિસી મર્દ યા ઔરત કો ભેજતે હે, યે કૈસા? ઉન્હોને જવાબ દિયા "મુર્દે કે હક મે કુરઆન ખ્વાની, ઔર ઈસાલે સવાબ, ઔર ખત્મ પર ઉજરત, (મઆવિઝા), ઔર ઉસકી કિંમત ખરીદ ફરોખ્ત કરના કબીહ(બુરી) ઔર ગુમરાહી હે ખ્વાહ વહ રમઝાન મેં હો યા ગૈર રમઝાન મે હો.(બિદઅત ઔર ઉસકા પોસ્ટ માર્ટમ) ઈસકે અલાવહ ભી કઈ બિદઅતે રમઝાન શરીફ મેં હોતી હે. અલ્લાહ હમકો ઉનસે મહફુઝ રખે આમીન.

(૩૦) **અહલે હદીષો કા યે અકીદહ હે કે રમઝાન શરીફ મે તરાવીહ કી નમાઝ ગ્યારહ રકઅત મઅ વિતર હે.**

હઝરત અબૂ સલમહ બિન અ. રહેમાન સે રિવાયત હે કે ઉન્હોને હઝરત આયશા (રઝી.) સે દરયાફત કીયા કે નબી(સ.અ.વ.) કી રમઝાન કે દૌરાન નમાઝ કી ક્યા કેફીયત હોતી થી ? તો હઝ઼રત આયશા (રઝી.)ને ફરમાયા કે નબી(સ.અ.વ.) રમઝાન ઔર ગૈર રમઝાન મે ગ્યારહ રકાઅત સે ઝયાદહ નહી પળ્હતે થે. (બુખારી, મુસ્લિમ) જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ સે રિવાયત હે કે હમને માહે રમઝાન મે નબી (સ.અ.વ.) કે સાથ આંઠ રકાઅતે પળ્હી, ફિર વિતર પળ્હા. જબ દુસરી રાત આઈ તો હમ મસ્જિદ મે જમઅ હુએ. હમે ઉમ્મીદ થી કે આપ(સ.અ.વ.) તશરીફ લાએંગે, મગર ન લાએ. ફિર જબ આપ તશરીફ લાએ તો હમને કહા કે ગુઝિશ્તા રાત હમ મસ્જિદમે જમઅ હુએ થે ઔર હમે ઉમ્મીદ થી કે આપ હમારે સાથ નમાઝ ફરમાએગેં. તો આપ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે મુજે અંદેશા હો ગયા થા કે કહી યે તુમ્હારે ઉપર ફર્ઝ ન હો જાએ. (બુખારી - મુસ્લિમ) ૨૦ રકાઅત તરાવીહ કી નમાઝ જો ઈબ્ને શયબાસે રિવાયત હે કે નબી(સ.અ.વ.) રમઝાન મે ૨૦ રકાઅત ઔર વિતર પળહા કરતે થે. ઈસ હદીષ કો અલ્બાની (રહ.) ફરમાતે હે કે ઈસ

હદીષ કી સનદ ઝઈફ હે. ઔર હઝરત આયશા (રઝી.) કી હદીષ જો સહીહ બુખારી ઔર મુસ્લિમ મે હે ઉસકે ખિલાફ હે. અહનાફ કે કઈ ઉલમાઓ કે નઝદીક ભી તરાવીહ કી નમાઝ આઠ રકાઅત ઔર વિતર કો મુખ્તાર ઔર રિવાજ દિયા હે. જો લોગ ૨૦ રકાઅત તરાવીહ ઔર વિતર પળ્હતે હે વહ સુન્નત કે ખિલાફ અમલ કરતે હે. કઈ લોગ યે ભી કહેતે હે કે હમ તરાવીહ કી નમાઝ ૨૦ રકાઅત પળ્હતે હે મગર નિયત ૮ રકાઅત કી કરતે હે ઔર બાકી બારહ રકઆત કે લિએ નિફલ કી નિયત કરતે હે. યે ભી સરાસર ગલત અમલ હે. જબ વહ રસુલ(સ.અ.વ.) કી તરાવીહ કી નમાઝ ૮ રકાઅત કબુલ કરતે હે ઔર ઉસકી નિયત ભી કરતે હે તો ફિર બારા રકાઅત કા ઈઝાફા કરને કા તુમકો કિસને હુકમ દીયા. ક્યા રસુલ (સ.અ.વ.) બારહ રકાઅત નિફિલ પળ્હને કા ભૂલ ગએ થે ? નઅઝુબિલ્લાહ મિન ઝાલિક, અલ્લાહ હમે ઐસી બિદઅતો સે બચાએ. આમીન.

(૩૧) **અહલે હદીષો કા યે અકીદહ હે રમઝાન શરીફ કે આખરી અશરે કી તાક રાતો મે સે કિસી એક રાત મે શબે કદર હે.**

ઔર વહ તાક રાતે ૨૧, ૨૩, ૨૫, ૨૭, ૨૯ વીં હે. હઝરત આયશાં (રઝી.) સે રિવાયત હે કે રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે "શબે કદર કો રમઝાન કે આખરી અશરે મે તલાશ કરો ઔર ઉસે આખરી અશરે કી તાક રાતો મે તલાશ કરો."(બુખારી) જો લોગ શબે કદર કી કોઈ એક રાત મુતઅય્યિન કર લેતે હે જૈસા કે ૨૧-૨૭ વગયરહ તો વહ ગલતી પર હે. ક્યું કે શબે કદર કી કોઈ એક રાત મુતઅય્યિન નહી હે. કભી ૨૧, કભી ૨૩, કભી ૨૫, કભી ૨૭, કભી ૨૯ વી રાત કો શબે કદર હોતી હે. કિસી સહાબી કો ૨૧ યા ૨૭ વી રાત કો શબે કદર પેશ આઈ હો તો ઈસ કા મતલબ યે નહી હોતા હે કિ હર સાલ શબે કદર ૨૧ યા ૨૭ વી રાત મે હોતી હે. અકસર જમહુરે ઉલ્માઅ શબે કદર કો રમઝાન શરીફ કે આખરી અશરે કી તાક રાતો મે કરાર દેતે હે. કઈ લોગો કા યે ભી ખ્યાલ હે કે શબે કદર શાબાન કી ૧૫ વી રાત કો હે. ઉનકા કહેના હે કે અલ્લાહ તઆલા ને કુરઆન શરીફ મે ફરમાયા હે કે બેશક હમને (કુરઆન કો) એક બરકત વાલી રાત

મે નાઝિલ કિયા હે. હમને બેશક (કુરઆન કે ઝરીએ) લોગો કો ડરાના ચાહા હે. ઈસી રાતમે ફેસલા કા અમલ કિયા જાતા હે(સુરહ દુખાન ૩-૪) ઈસ આયાત મે સિર્ફ એક રાત કા ઝિક્ર હે. શાબાન કી ૧૫ વી રાતકા ઝીકર નહી હે. મગર દુસરી જગહ ઈસકા વાઝેહ તોર પર ઝિક્ર કિયા હે કે કુરઆન શરીફ રમઝાન શરીફ મે નાઝિલ કિયા હે. ''મહિના રમઝાન કા કે જીસ મે કુરઆન નાઝિલ કિયા ગયા'' (સયકુલ. પારા.૨) ઔર દૂસરી જગે ફરમાયા કે ''હમને ઈસ (કુરઆન) કો લયલતુલ કદ્ર કી રાત મે ઉતારા હે'' (સુરહ કદર-૧) યે દોનો આયતો સે ઔર રસુલ(સ.અ.વ.) કી અહાદીષ સે સાફ ફેસલા હોતા હે કે શબે કદર રમઝાન શરીફ કે આખરી અશરે કી તાક રાતો મે સે કોઈ ભી એક રાત હે. ઈન રાતો મે પુરી રાત શબ બેદારી કરના ઔર ઉસમે ઝિક્ર અઝકાર કરના, કુરઆન શરીફ કી તિલાવત કરના, નફલી નમાઝે પળ્હના, દુઆએ માંગના વગયરહ અમલ મસનૂન હે મગર અફસોસ આજ અકસર મુસલમાન ઈબાદત કે બહાને સે મસ્જિદો મે જમઅ હોતે હે મસ્જિદો મે રોશની લગતી હે, અકસર ગપસપ લગાકર દુનીયા કી બાતે કરતે, અકસર ચાય, નાસ્તે કે બંદોબસ્ત મે લગે રહેતે હે તો અકસર ખરાંટે લેતે હે. યે તમામ નાજાઈઝ કામ હે ઔર ઐસે કામો સે શબે કદર કી કોઈ ફઝીલત હાંસિલ નહી હો સકતી. બલ્કે ઐસા જાગના બેકાર ઔર ફઝુલ હે. અલ્લાહ હમ સબ કો ઈન રાતો મે નેકી કે કામ કરને કી તૌફીક અતા કરે. આમીન.

(૩૨) **અહલે હદીષો કા અકીદહ હે કે રમઝાન શરીફ કે આખરી અશરે મે એઅતિકાફ કરના જાઈઝ હે.**

હઝરત આયશા (રઝી.) ફરમાતી હે કે રસુલ(સ.અ.વ.) ઈન્તિકાલ ફરમાને તક હંમેશા રમઝાન કે આખરી અશરે મે એઅતિકાફ કિયા કરતે થે ઔર આપ કે બાદ આપ (સ.અ.વ.) કી અઝવાજે મુતહ્હિરાત એએતિકાફ કરતી રહી. (બુખારી, મુસ્લિમ, તિરમિઝી) એઅતિકાફ કરનેવાલે કો ચાહીએ કે વહ તમામ દુન્યવી કામો સે અલાયદહ હો કર સિર્ફ અલ્લાહ કી યાદ મે મશગૂલ રહે. ઝયાદે સે ઝયાદા કુરઆન શરીફકી તિલાવત કરે, નફલ નમાઝે પળ્હે, ઝયાદા સે ઝયાદા

ઝિક્ર, અઝકાર પળ્હે, દુરૂદ શરીફ ઝયાદા પળ્હે, અલ્લાહ સે અપને ગુનાહો કી માફી માંગે. એઅતિકાફ સે અલ્લાહ કા કુર્બ હાસિલ હોતા હે, દિલકો સુકૂન મિલતા હે, ફુઝુલ બાતે ઔર ગુનાહો સે એઅતિકાફ કરનેવાલા બાઝ આ જાતા હે. એઅતિકાફ કી કુછ શરાઈતે ભી હે. (૧) એઅતિકાફ કે લિએ પાક-સાફ હો કર મસ્જીદ કે એક ગોશે મે બેઠના ચાહીએ. (૨) એઅતિકાફ ઐસી મસ્જિદ મે કરના ચાહીએ કે જહાં જુમ્આ હોતા હો ઔર નમાઝે પળ્હી જાતી હો, (૩) એઅતિકાફ કરને વાલે કે લિએ રોઝા રખના ઝરૂરી હે. હઝરત આયશા રિવાયત કરતી હે કે રોઝો કે બગૈર એઅતિકાફ દુરસ્ત નહી (૪) લડાઈ, ઝઘળા, ઔર બદકલામી સે એઅતિકાફ કરનેવાલે કો બચના ઝરૂરી હે (૫) એઅતિકાફ કરને વાલે કો જનાઝા ઉઠાને, યા જનાઝે કી નમાઝ પળ્હને કે વાસ્તે, યા બિમાર કી ઈયાદત કે વાસ્તે મસ્જિદ સે નિકલના મના હે, પેશાબ, પાખાને કી હાજત કે લિએ મસ્જિદ સે નિકલ સકતા હે.

(૩૩) **અહલે હદીષો કા અકદીહ હે કે રમઝાન શરીફ કે ખતમ હોને કે બાદ ઔર શવ્વાલ કા ચાંદ નઝર આને કે બાદ, ઈદુલ ફિતર કી નમાઝ સે** પહેલે 'સદક એ ફિતર' હર આઝાદ, ગુલામ, મર્દ, ઔરત, છોટે, બળે, તમામ મુસલમાનો પર ફર્ઝ હે (અબુદાઉદ, ઈબ્નેમાજા) હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ સે રિવાયત હે કે રસુલ (સ.અવ.) ને રોઝેદારો કે રોઝે કો બદકલામ ઔર ગન્દી ગુફતગુ સે પાક કરને કે લિએ, ઔર મિસ્કીનોં કે ખાને કે લિએ 'સદક એ ફિતર' વાજિબ કિયા હે. જીસને ઉસે ઈદ કી નમાઝ સે પહેલે અદા કીયા ઉસ કા 'સદક એ ફિતર' કબૂલ હે, ઔર ઈદ કી નમાઝ કે બાદ અદા કીયા તો વહ એક આમ સદકા હે. 'સદક એ ફિતર' કી મિકદાર (૧) સાઅ (૨॥ કિલો કરીબન) હે. અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રઝી.) સે રિવાયત હે કે રસુલ(સ.અ.વ.) ને ખજૂર કા એક સાઅ, યા જવ કા એક સાઅ 'સદક એ ફિતર' હર આઝાદ, ગુલામ, મર્દ, ઔરત, છોટે, બળે મુસલમાન પર ફર્ઝ કિયા હે(અબુદાઉદ, ઈબ્નેમાજા). 'સદક એ ફિતર' કી ખાસ હિકમત યે હે કે ઈદ કે દિન ગરીબ, મીસ્કીન લોગ ભી 'સદક એ ફિતર'કે મીલને પર આમ

મુસલમાનો કે સાથ ઈદ કી ખુશી મે શામિલ હો સકે. 'સદક એ ફિતર' અકસર ઉલમા ઔર ઈમામ અહમદ, ઈમામ માલિક ઔર ઈમામ શાફઈ કે નઝદીક ખજૂર, જવ, પનીર, ઔર દૂસરી ચીઝો કે બગૈર નકદ પૈસા કરના જાઈઝ નહી હે. ઈન લોગો કા કહેના હે કે રસુલ(સ.અ.વ.) ને જો ચીઝે સદકએ ફિતર કે લિએ મુકર્રર ફરમાઈ હે ઉન પર અમલ કરના ચાહીએ. ઈમામ અબૂહનીફા (રહે.) કે નઝદીક સદક એ ફિતર મે કિંમત અદા કરના જાઈઝ હે. બાઝ ઉલમા કે નઝદીક સદકએ ફિતર કી કિંમત ભી જાઈઝ હે. ક્યું કે રસુલ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "ઉસ દિન મિસ્કિનો કો બે નિયાઝ કરો." ચીઝે અદા દેકર ઉન્હે બે નિયાઝ કર સકતે હે, ઈસી તરહ કિંમત દે કર ભી ઉન્હે બે નિયાઝ કર સકતે હે ઔર કિંમત અદા કરને મે એક હિકમત યે ભી હે કે ઉનકી ઝરૂરી ચીઝે વહ કિંમત સે ખરીદ સકતે હે. (વલ્લાહુ અઅલમ બિસ્સવાબ) 'સદકએ ફિતર' ઈદ કે એક યા દો દિન પહેલે ભી નીકાલ સકતે હે. નાફેઅ(રહે.) કહતે હે કે અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને ઉમર (રઝી.) સદક એ ફિતર એક યા દો દિન પહેલે દિયા કરતે થે. (શેખ ઉબૈદુલ્લા મુબારક પુરી રહે.)

અહલે હદીષો કા યે અકીદહ હે કે ઈદુલ અઝહાકી કુરબાની હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ.સ.) કી સુન્નત હે. હઝરત ઝૈદ બિન અરકમ ફરમાતે હે કે સહાબા કિરામ (રઝી.) ને હુઝુર (સ.અ.વ.) સે અર્ઝ કી કે ઈદુલઅઝહા કી કુરબાની કી ક્યા હકીકત હે તો આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે "તુમ્હારે બાપ હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ.સ.) કી સુન્નત હે" (મિશ્કાત)

(૩૪) **અહલે હદીષો કા યે ભી અકીદહ હે કે કુરબાની સુન્નતે મુઅકિકદહ હે.**

અલ્લાહ તઆલા કુરઆન શરીફમે ફરમાતા હે કે "અપને રબ કે લિએ નમાઝ પઢ્હો ઔર કુરબાની કરો." બળે બળે સહાબી જૈસે હઝરત અબૂબકર(રઝી.),હઝરત ઉમર (રઝી.) હઝરત બિલાલ (રઝી.) વગૈરહ ઔર ઈમામો મે ઈમામ અહમદ બિન હંબલ, ઈમામ શાફઈ, ઈમામ બુખારી(રહ.) વગૈરહ ને કુરબાની કો સુન્નતે મુઅકિકદહ કરાર દિયા હે. શરીઅત મે કુરબાની કી

બળી તાકીદ બતાઈ ગઈ હે. અબૂહુરયરહ (રઝી.)સે રિવાયત હે કે આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે "જો શખ્શ કુરબાની કી તાકત રખતા હો ઔર વહ કુરબાની ન કરે તો વહ હરગિઝ હમારે મુસલ્લે કે કરીબ ન આએ" (ઈબ્ને માજા). કુરબાની કે લિએ એક બકરા પુરે ઘર કી તરફ સે કાફી હે. અતાઅ(રહ.)ને હઝરત ઐયુબ અનસારી (રઝી.) સે પૂછા કે રસુલ(સ.અ.વ.) કે ઝમાને મે આપ લોગ કિસ તરહ કુરબાની કરતે થે. તો ઉન્હોને જવાબ દીયા કે લોગ હુઝુર(સ.અ.વ.) કે ઝમાને મે એક બકરી અપને ઔર અપને ઘરવાલો કી તરફ સે કુરબાની કિયા કરતે થે (તિરમિઝી, ઈબ્ને માજા). ગરીબ લોગો કે લિએ ભી રસુલ(સ.અ.વ.) કે ઝમાને મે યે રિવાજ થા. અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રઝી.) ફરમાતે હે કે હમ રસુલ(સ.અ.વ.) કે સાથ સફર મે થે કે સફર કે દૌરાન ઈદુલ અઝહા આ ગઈ. ચુનાંચે હમને ગાય મેં સાત આદમીયોં ને સાત હિસ્સે ઔર ઉંટમે દસ આદમીયોં ને દસ હિસ્સે મે કુરબાની કી. કુરબાની કી ફઝીલત કે બારે મે આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "કુરબાની કા ખૂન ઝમીન પર ગિરને સે પહેલે બારગાહે ઈલાહી મે કુબૂલ હો જાતી હે. લિહાઝા કુરબાની નફસ કી પાકીઝગી કે સાથ કરો" (તિરમિઝી) ઔર આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "કુરબાની કરને વાલે કો જાનવર કે હર બાલ કે બદલે એક નેકી મિલતી હે" (તિરમિઝી) જો શખ્શ કુરબાની કરને કા ઈરાદા રખતા હો ઉસે ચાહીએ કે ઝિલહજ્જ કા ચાંદ દેખને કે બાદ દસવી ઝિલહજ્જ કો કુરબાની કરને કે વક્ત તક સર કે બાલ, ઝેરેનાફ કે બાલ ઔર નાખુન ન તરશવાએ. જો શખ્શ તાકત ન હોને કે સબબ કુરબાની ન કર સકતા હો વો ભી ઐસા હી કરે તો ઉસે ભી કુરબાની કા સવાબ મિલેગા.

(૩૫) **અહલે હદીષો કા યે અકીદહ હે કે જબ માલ ઉસકે નિસાબ કો પહુંચ જાએ તો સાલ ભર મે એક દફઅ ઉસ કી ઝકાત નિકાલના ફર્ઝ હે.**

અગર કિસી કા માલ ઉસકે નિસાબ કો પહોંચ ગયા ઔર એક સાલ પૂરે હોને પર વહ ઝકાત નહી અદા કરતા તો ઐસા શખ્સ 'કાફિર' હે. અલ્લાહ તઆલા કુરઆન શરીફ મે ફરમાતા હે "જો લોગ ઝકાત નહી અદા કરતે વહ આખિરત કે

મુનકિર હે'' (હામીમ સજદહ). ઈસ આયત મે ઝકાત ન અદા કરનેવાલે કો આખિરત કા મુનકિર કહા હે. આખિરત પર યકીન રખના યે ભી ઈમાન કા જુઝ હે. આખિરત પર યકીન રખના યાને હિસાબ-કિતાબ કા હોના, જઝા-સજા હોના, જન્નત-દોઝખ વગયરહ મે હંમેશા રહેના વગયરહ તમામ કામો પર યકીન રખના ઝરૂરી ઔર ફર્ઝ હે, ઈન પર યકીન ઔર ઈમાન ન રખનેવાલા કાફિર હે. અલ્લાહ તઆલા ને ઝકાત ન અદા કરનેવાલો કો આખિરત કા મુનકિર કહા હે. ઉસને કુફ્ર કિયા. ઝકાત કે લિએ કુરઆન ને 'સદકા' કા લફઝ ઈસ્તિમાલ કિયા હે જૈસા કે અલ્લાહ તઆલા ફરમાતા હે કે "ઉનકે માલો મે સે સદકા કુબૂલ કરલો. ઈસસે તુમ ઉનકે માલ કો પાક કરતે હો (સુરહ તૌબા ૧-૩) દૂસરી જગે અલ્લાહ તઆલા ફરમાતા હે "બેશક સદકાત (ઝકાત) તો ફુકરાઅ, ઔર મસાકીન કે લિએ હે'' (સુરહ તૌબા-૬૦). હઝરત મઆઝ બિન જબલ(રઝી.) કો યમન રવાના કરતે વક્ત રસુલ(સ.અ.વ.) ને ઉન્હે ફરમાયા "ઉન્હે બતલાવ કે અલ્લાહ તઆલા ને ઉન પર ઉન કે માલો મે સદકા (ઝકાત) ફર્ઝ કિયા હે.'' (મિશ્કાત) જો લોગ અપને માલ કી ઝકાત નહી અદા કરતે અલ્લાહ તઆલા ને ઔર રસુલ(સ.અ.વ.) ને ઐસે શખ્શ કે લિએ બળી વઈદ બતાઈ હે. રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે "જીસ શખ્શ કો અલ્લાહ ને માલ દીયા હે ઔર ઉસ ને માલ કી ઝકાત નહી અદા કિયા તો કિયામત કે રોઝ ઉસ કા માલ ગન્જે સાંપ કી શકલ બનકર આયેગા. જીસકી આંખો પર દો નુકતે હોગે, વહ ઉસકે ગલે મે લિપટ જાએગા ઔર બાંછો કો પકળકર કહેગા મેં તેરા માલ હું, મે તેરા ખઝાના હું. ફિર આપ (સ.અ.વ.) ને યે આયત તિલાવત ફરમાઈ "જીન લોગો કો અલ્લાહ તઆલા ને અપને ફઝલસે માલ દીયા હે, ઔર વહ ઉસમે બુખ્લ કરતે હે, તો વહ અપને લિએ ઈસ બુખ્લ કા બહેતર ન સમજે, બલ્કે યે ઉન કે હક મે બુરા હે. અન કરીબ કિયામત કે દિન યે બુખ્લ ઉન કે ગલે કા તૌક બન જાએગા'' (બુખારી) ઔર રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "ખુશ્કી ઔર તરી મે કભી કોઈ માલ તબાહ નહી હુઆ મગર ઉસ કા સબબ ઝકાત કી અદાયગી ન કરને કે'' (તિબરાની)

ઝકાત કા નિસાબ શરીઅત કે મુતાબિક યહ હે.

(૧) સોને કી ઝકાત હદીષ કે રૂ સે ૭.૫ તોલા યાને ૮૫ સે ૮૭ ગ્રામ સોને પર ચાલીસવાં હિસ્સા ઝકાત હે. ઈસ કે કમ મિકદાર મે સોને પર ઝકાત ફર્ઝ નહી. (ઈબ્નેમાજા)

(૨) ચાંદી કી ઝકાત હદીષ કે રૂ સે ૫૨.૫ તોલા યાને ૫૯૫ સે ૬૦૦ ગ્રામ પર ચાલીસવાં હિસ્સા ઝકાત હે ઈસકે કમ મિકદાર સે ચાંદી પર ઝકાત ફર્ઝ નહી. (બુખારી)

(૩) માલે તિજારત ઔર નકદ કા નિસાબ યે હે કે અગર માલ યા નકદ ૫૨.૫ તોલા ચાંદી યા ૭.૫ તોલા સોને કી કીંમત પર પહોંચ જાએ તો ઉસકા ચાલીસવાં હિસ્સા ઝકાત નિકાલના હોગા. (અહમદ, બયહકી)

(૪) ચાલીસ બકરીયો મેં એક બકરી નિકાલના ફર્ઝ હે. (બુખારી,મુસ્લિમ)

(૫) તીસ ગાયોમેં એક ગાય કી ઝકાત નિકાલના ફર્ઝ હે. (અબૂદાઉદ)

(૬) પાંચ ઉંટ મે એક બકરી ઝકાત નિકાલના ફર્ઝ હે.(બુખારી)

ઝકાત આઠ કિસ્મકે લોગો પર ખર્ચ કરની ચાહીએ. અલ્લાહ તઆલા કુરઆન શરીફમે ફરમાતા હે "બેશક સદકે માલ(ઝકાત) (૧) ફકીરો કે લિએ હે (૨) મિસ્કીનો કે લિએ હે(૩) ઔર ઉનકે લિએ હે જો ઝકાત કી વસૂલી કે કામ પર મુકર્રર કીએ ગએ હો (૪) ઔર ઉનકે લિએ જીનકે દીલો મે 'કલ્મએ હક' ઉલ્ફત પયદા કરના હે. (૫) ઔર ઉનકે લિએ જો ગુલામ હે ઉનકી ગરદનો કો આઝાદ કરાને કે લિએ. (૬) ઔર ઉનકે લિએ જો કરઝદાર હો મગર કરઝા અદા કરને કી તાકત ન રખતે હો. (૭) ઔર અલ્લાહ કી રાહ મે (યાને જિહાદ ઔર ઉન તમામ કામો મે જીન સે દીન કી બુલન્દી હોતી હો) (૮) ઔર ઉન મુસાફિરો કે લિએ જો અપને ઘર પહોંચને કી તાકત ન રખતે હો. યે અલ્લાહ કી તરફસે ફર્ઝ હે. ઔર અલ્લાહ સબ કુછ જાનનેવાલા, બળા હિકમત વાલા હે" (સુરહ તૌબા-૬૦)

ઝકાત, જમાઅત કા અમીર મુકર્રર કરકે ઔર બયતુલ માલ કાઈમ કરકે ઈજતિમાઈ તૌરપર અદા કરના ચાહીએ યા ફરદન, ફરદન અદા કરના ચાહીએ તો ઈસ મે ઉલમાઓ કા ઈખ્તિલાફ રહા હે.

(૩૯) મૌલાના અબુલ કલામ આઝાદ(રહ.)જો એક બહોત બળે આલિમે દીન થે.

જીન્હોને મઝહબ અહલે હદીષ કે બારે મે ઔર દીગર મસઅલો પર બળી બળી કિતાબે લિખી હે. ઉન કા ઝકાત અદા કરને કે ખ્યાલાત કા ઝિક્ર હમ યહાં મુખત્સરન ઝિક્ર રહે હે, તાકે લોગો કો માલૂમ હો જાએ કે ઝકાત અદા કરને કા સહીહ તરીકા ક્યા હે. "હર કૌમ ને અપની પહેચાન ઔર સનાખત કે લિએ ચલન, અફઆલ મુકર્રર કીએ હૈ જીસ સે મઅલૂમ હો જાતા હે કે ફલાં મુલ્ક, યા ફલાં મઝહબ કા ઈનસાન હે. ઈસી તરહ અલ્લાહ ને મુસલમાનો કી ઈનિફરાદી ઔર ઈજતિમાઈ ઝીન્દગી કે લિએ ભી ઐસે અઅમાલ ઔર કવાનીન મુકર્રર કર દીએ હે. અગર વહ પહેચાન ઔર ખસાઈસ ઉનકે જીસ ગીરોહ યા ફર્દમે પાઈ જાએ તો ઈસ્લામી બોલી મે વહ મુસલમાન ફર્દ યા જમાઅત હે. જમાઅતી ઝીન્દગી કે ખસાઈસ, ફઝાઈલ, ફરાઈઝ તુમકો કુરઆન કે હર સફા પર મિલેંગે. ઔર ઉનમે યે દો (નમાઝ ઔર ઝકાત) ઝબરદસ્ત ઔર અહમતરીન ઈસ્લામી ઈજતિમાઈ ઝિન્દગી કી અલામત હે. યાને" "અકીમુસ્સલાત વ આતુઝઝકાત" નમાઝ કાયમ કરો ઔર ઝકાત અદા કરો. કુરઆન મે દેખોગે, યે દોનો અહકામ તુમ કો હર જગે મિલેંગે. નમાઝ હી કો લીજીએ. નમાઝ કે લિએ 'ઈકામત' (કાએમ) કા લફઝ આતા હે. સુન લો, ઈબાદત તો ઉસ વક્ત સે થી જબસે દુનિયા કે દરિયા ઔર પહાડ હે. મગર ઈબાદત થી ઔર કિયામ ન થા. 'કિયામે સલાત' બ એઅતિબાર અપને મઅને કે અદા નહી હોતા જબ તક 'કિયામે જમાઅત' ઔર 'ઈલ્તિઝામે જમાઅત' ન હો. અફસોસ તુમ સે 'ઈલ્તિઝામે જમાઅત' કા વલવલા ખતમ હો ગયા. તુમ નમાઝ તો પળ્હતે હો મગર ઉસકો એહમિયત નહી દેતે કે નમાઝ જમાઅત સે અદા કરની ચાહીએ. તુમ ને યે ન સમજા કે તર્કે જમાઅત ભી ગુનાહ હે. ગોયા મસઅલા ફરીઝત કો ખો દીયા.

ઝકાત કા અયસા હી મસઅલા હે. મનતિકી તરીકે કા જહાં તક તઅલ્લુક હે કોઈ શખ્શ ઈનફિરાદી તોર પર ઝકાત નિકાલતા હે, સમજતા હો કે હમારી ઝકાત અદા હો ગઈ, ઔર મુમ્કીન હે કે અદા હો ભી જાતી હો. મગર એક લમ્હા

કે બગૈર તઅમ્મુલ કે મેં યે અલલ એઅલાન કહુંગા કે અદાએ ઝકાત કી રૂહ ફના હો જાતી હે ઔર જો લિમ ઈસ હુકમ મેં થી વહ મનફૂદ હો જાતી હે. લિહાઝા ઉસકા અદા કરના, ન કરના બરાબર ઔર અમલ અદાએ ઝકાત અકારત. અસલ યે હે કે તુમ્હારા તરીકા અદાએ ઝકાત અગર ઈનફિરાદી હો મગર ઈસ્લામી રૂહ સે ખાલી હે. ગરઝ ઉસ ઝમાને મે ઝકાત કા તરીકા ઈનફિરાદી ન થા, જમાઅતી થા. ચુનાંચે બનૂઉમૈયા કે ઝમાને મે જબ ફિસ્ક, ફુજુર જળ પકળ રહા થા તો લોગોને ઈમામાને વક્ત સે પૂછા કે ક્યા અબ ભી હમ ઉન્હે ઝકાત દે ? તો ઉન્હોને કહા હાં, ઉન્હી કો દો. જબ તક વહ નમાઝ પળ્હતે રહે તો તુમ કો ઝકાત કા નઝમ, ઈલ્તિઝામ જારી રખના ચાહીએ. ઐસા હી મામલા બનૂ અબ્બાસ કે ઝમાને મેં હુઆ. જીસ કા જબર ઔર ઝુલ્મ મશહુર થા ઔર જીન પર ખિયાનત કા ઈલઝામ થા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રઝી.) સે લોગો ને ઈસ બારે મેં દરયાફત કિયા તો આપને ફરમાયા, હાં, ખ્વાહ ઐસા હી હોતા હો.

સન હિજરી ૯ કે બાદ જબ સે સુરહ તૌબા નાઝિલ હુઈ, ઔર ઝકાત કા એઅલાન હુઆ ઉસ વક્ત સે લેકર હિજરી ૯૨૩ તક જો ઈસ્લામી હુકુમતે કાયમ હુઈ ઉનમે કિસી ઈસ્લામી જમાઅત ઔર ગીરોહ ને ઐસા નહી કિયા જો તુમ કરતે હો. ક્યા તુમ્હારી નઝર મે એક ભી ઐસા આદમી નહી જીસ કી ઈમારત પર ઈત્તફાક કરલો. પુરે હિંદુસ્તાન મે નહી, હર સુબેમે, યે ભી નહી તો તુમ જીસ તરહ તુમ અપની, અપની અલાયદહ અંજુમને અપને અગરાઝ કે લિએ બનાતે હો ઐસી અંજૂમન બનાકર હી સહી તુમ અપની ઝકાત વહી જમા કરદો. (ઝકાત કે બારે મે) સાફ ઔર સરીહ હુકમ હોતે હુએ, તુમ ઈસ્લામ કે તરીકો કો મીટાએ જા રહે હો. મેં અપની ઝીમ્મેદારી કો મહસૂસ કરતે હુએ (ખાસ ઉલમાએ કિરામ કી જમાઅત કો) યે એઅલાન કરતા હું કે અગર ઈસ ઈનફિરાદિયત કો જો આજ મુસલમાનો કે હર અમલ ઔર એઅતિકાદ મે સરાયત કર ગઈ હે, ઉસે તબદીલ કરકે ઈજતિમાઈયત મે ન બદલ દિયા ગયા તો ઈમકાન ગાલિબ કે મુસલમાન અપને ઈસ્લામી ખસાઈશ સે મહરૂમ હો જાએંગે. અગર તુમ ચાહતે હો કે આનેવાલી હલાકતો સે બચ જાવ તો અપને હર કામ ઔર અમલ મેં ખ્વાહ દીની હો યા દુન્યવી,

ઈનફીરાદીયત કો છોળકર ઈજિતમાઈયત ઈખ્તિયાર કરો'' યે હે મૌલાના અબૂલ કલામ આઝાદ(રહ.)કે ઝકાત અદા કરને કે બારે મે ઈજતિમાઈયત ઈખતિયાર કરને કે ખ્યાલાત... અલ્લાહ તઆલા સે દુઆ હે કે વહ હમ તમામ મુસલમાનો કો ઈજતિમાઈયત કે તૌર પર ઝકાત અદા કરને કી તૌફીક અતા કરે. આમીન.

(૩૭) **અહલે હદીષો કા યે અકીદહ હે કિ હજ્જ હર ઉસ મુસલમાન પર ફર્ઝ હે જો ઉસ ઘર પહોંચને કી તાકત રખતા હો.**

અલ્લાહ કુરઆન શરીફમે ફરમાતા હે ''અલ્લાહ તઆલા ને ઉન લોગો પર જો ઉસ કી રાહ જા સકતે હો, ઉસ ઘર કા હજ્જ ફર્ઝ કરાર દીયા હે. ઔર જો કોઈ કુફ્ર કરે તો અલ્લાહ તમામ દુનિયા સે બે પરવાહ હે'' (સુરહ આલે ઈમરાન - ૯૭). ઈસ કા મતલબ યે હુઆ કે જો શખ્શ ઉસ ઘર કી સફર કરને કી તાકત રખતા હો, બાલ બચ્ચોં કી અખરાજાત કા ઈન્તિઝામ હો તો ઉસે બિલા તઅખીર હજ્જ કે લિએ જાના ફર્ઝ હે. ટાલ મ ટોલ કરના ખિલાફે શરીઅત હે. શુરૂસે અબ તક પૂરી ઉમ્મત કા ઈજમાઅ હે કે હર શખ્શ પર અપની તાકત પર ઝિન્દગી મે સિર્ફ એક બાર હજ્જે ફર્ઝ હે. હજ્જ ફરીઝત કા મુનિકર બગૈર કિસી ઈખતિલાફ, કાફિર, મુરતદ હે. હજ્જ કી ફઝીલત કે બારે મે હઝરત અબુહુરયરહ (રઝી.) રિવાયત કરતે હે કે રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા ''જીસ શખ્શને હજ્જ કિયા ઔર ઉસને ફહે ઔર બેહૂદા બાત નહી કી, ઔર અલ્લાહ કી નાફરમાની નહી કી તો વહ ઉસ તરહ (પાક હોકર) લૌટતા હે જૈસા આજ હી ઉસ કે માં ને ઉસે જના''(બુખારી, મુસ્લિમ). એક દૂસરી હદીષ મે રસુલ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા ''એક ઉમરહ સે દૂસરે ઉમરહ તક, દરમ્યાની મુદ્દત તક કે ગુનાહો કા કફફારાહ હે, ઔર હજ્જે મબરૂર કી જઝા સિર્ફ જન્નત હે (બુખારી, મુસ્લિમ). હજ્જ કે તમામ અરકાન રસુલ(સ.અ.વ.) કે બતાએ હુએ તરીકે પર હોના ચાહીએ. હજ્જે મબરૂર કે બારે મે ઉલમાઓ કે ખ્યાલે ઈઝહાર યહ હે. બઅઝ કહતે હે હજ્જે મબરૂર વહ હજ્જ હે જીસકે દૌરાન કોઈ ગુનાહ ન કિયા હો, બઅઝ કા કહેના હે કે હજ્જે મબરૂર વહ હજ્જ હે જીસમે રિયા, શોહરત ઔર લળાઈ, ઝઘળા કિયા ન હો, ઔર અહલે ઈલ્મ કા કહેના હે કે હજ્જે મબરૂર કી અલામત યે

હે કિ ઉસ આદમી કી ઝિંદગી હજ્જ સે લૌટને કે બાદ પહેલે સે બહેતર હો ઔર ગુનાહોસે બચને કી કોશીશ ન કરે. હસન બસરી (રહ.) હજ્જે મબરૂર કે બારે મે ફરમાતે હેં હજ્જ કે બાદ હાજી દુનિયા સે બે રગબત ઔર આખિરત કા તલબગાર બન જાએ.

(૩૮) અશરહ ઝિલ હજ્જ કી ફઝીલત કે બારે મે.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રઝી.) સે રિવાયત હે રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "દૂસરે દિનો મે અમલ સાલેહ કરના અલ્લાહ કો ઈતને મહબૂબ નહી હે જો ઝિલ હજ્જ કે અશરે મે કિએ જાએ. લોગો ને કહા કિયા અલ્લાહ કે રાસ્તે મે ઝિહાદ કરના ભી નહી. તો આપને ફરમાયા ઝિહાદ ફી સબીલિલ્લાહ ભી નહી. મગર હાં, વહ શખ્શ જીસને અપની જાન ઔર માલ ખતરે મે ડાલ દીયા ઔર કુછ ભી વાપસ ન લાયા" (બુખારી, મુસ્લિમ). અરફે કે દિન કી ફઝીલત મે અલ્લાહ કે રસુલ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "અરફે કે દિનસે ઝિયાદહ કીસી દિન અલ્લાહ તઆલા બંદો કો જહન્નમ સે આઝાદ નહી કરતા. અલ્લાહ તઆલા અપને બંદે કે કરીબ હોતા હે ઔર ફરિશ્તો કે બીચ અપને બંદો પર ફખ્ર કરતા હે ઔર કહેતા હે કે યે બન્દે આખિર ક્યા ચાહતે હે (મુસ્લિમ)" અરફે કે દિન રોઝા રખને કી ફઝીલત મે અલ્લાહ કે રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "અરફે કે દિન રોઝા રખને વાલે કે અગલે ઔર પીછલે, દો સાલ કે ગુનાહ(સગીરા) કો મઆફ કર દેતા હે (મુસ્લિમ) ઝિલહજ્જ કે અશરે (દસ દિન) કી બહુત બળી ફઝીલત હે. હાફિઝ ઈબ્ને હજર (રહ.) ફરમાતે હે કે ઈન દસ દિનો કી શાન ઔર ફઝીલત કા સબબ યે હે કે તમામ અહમ તરીન ઈબાદતે જૈસે નમાઝ, રોઝા, સદકા, હજ્જ ઔર કુરબાની ઈસ અશરે મેં ઈકટ્ટા હે, જો દૂસરે દિનો મે યે સારી ઈબાદતે ઈકઠઠા નહી હોતી (સુનન અબૂદાઉદ). એક સવાલ યે પયદા હોતા હે કે ક્યા ઝિલ હજ્જ કે દસ દિનકી ફઝીલત ઝિયાદહ હે યા રમઝાન શરીફ કે આખરી દસ દિન કી ફઝીલત ઝયાદહ હે ? મુહકકિને ઉલમાએ કિરામ ફરમાતે હે કે સાલ ભરકે દિનો મે અફઝલ તરીન દિન ઝિલ હજ્જ ઈબતિદાઈ દસ દિન હે ઈસ લિએ કે ઈન દિનો મે 'યવમે અરફા' કા દિન હે, જો સાલ કે તમામ દિનો સે અફઝલ હે, ઔર ઈસમે 'યવમે નહર'

(કુરબાની) ભી હે ઔર યવમે 'તરવીયા' ભી હે. યેહી રાય શેખુલ ઈસ્લામ ઈબ્ને તૈમીયા (રહે.) કી ઔર ઈબ્નુલ કૈય્યીમ (રહ.), હાફિઝ ઈબ્ને કબીર(રહ.) ઔર હાફિઝ ઈબ્ને રજબ કી હે. (મજમુઆ ફતાવા, તફસીર ઈબ્ને કષીર) ઝિલહજ્જ કે દિનો મશરૂઅ અમલ યે હે.

(૧) ઈન દિનોમેં ઈસ્લામ કી બડી ઈબાદત હજ્જ ઉમરહ કિયા જાતા હે.

(૨) ઈન દિનો મેં તકબીર, તમહીદ ઔર તહલીલ મસનૂન હે. અલ્લાહ કે રસુલ(સ.અ.વ.) ફરમાતે હે કે "અલ્લાહ તઆલા કે નઝદીક જીસ દિનમે અમલ ઝિયાદહ મહબૂબ હો ઉસકે મુકાબલે મે ઝિલહજ્જ અશરે મે અમલો મેં કોઈ નહી લિહાઝા ઈન દિનો મે "લાઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ, અલ્લાહો અકબર ઔર અલહમદુ લિલ્લાહ'' કા વિર્દ કસરત સે કિયા કરો(અહમદ, તિબરાની). ઈન દસ દિનો મે હર જગહ ઘરમે, બઝારો મે, રસ્તો મે યા કહીં ભી હો હર જગા તકબીર કહેતે રહેના ચાહીએ મસ્જિદોમે ભી ફર્ઝ નમાઝ કે બાદ ઈન દિનોમે તકબીર કહેના સુન્નત હે.

(૩) ઈન દિનો મે દસવી તારીખ કુરબાની કા દિન હે. ઉસ દિન હર વહ શખ્શ જો કુરબાની કી તાકત રખતા હો ઉસે કુરબાની કરના વાજિબ હે.

(૪) ઈન દિનોમે ઈસ્લામ કા અહમ ફરીઝા ઈદુલ અઝહા કી નમાઝ હે. જો હર મર્દ ઔરત પર ફર્ઝ હે. યહાં તક કે રસુલ(સ.અ.વ.) ને તમામ ઔરતો કો ઔર હૈઝવાલી ઔરતો કો ભી ઈદગાહ જાને કા હુકમ દીયા હે.

(૫) ઝિલ હજ્જ કે શુરૂ નવ દિનોમેં ઝિયાદહ સે ઝિયાદહ રોઝે રખના ચાહીએ ઔર ઈસમે 'યવમે અરફે' કી ફઝીલત બહુત હે જો પહેલે બ્યાન કી જા ચુકી હે. અલ્લાહ તઆલા હમ તમામ મુસલમાનો કો ઈન દસ દિનોમે ઝિયાદહ સે ઝિયાદહ શરીઅત કે મુતાબિક નેક આઅમાલ કરને કી તૌફીક અતા કરે. આમીન.

(૩૯) અહલે હદીષો કા અહીદહ હે કિ શરીઅતે ઈસ્લામ મે "અમ્ર બિલ મઅરૂફ ઔર નહય અનિલ મુન્કિર" (યાને ભલાઈ કા હુકમ કરના ઔર બુરાઈ સે રોકના) કી બહોત તાકીદ બલ્કે વાજીબ કી ગઈ હે.

કુરઆન શરીફ મે અલ્લાહ તઆલા ફરમાતા હે કે "તુમ મે સે એક ગીરોહ(જમાઅત) ઐસા હોના ચાહીએ કે જો નેકી કી તરફ બુલાએ, ઔર હુકમ કરે ભલાઈ કે કામો કા ઔર બુરાઈ સે રોકને કા ઔર ઐસે હી લોગ ફલાહ પાને વાલે હે." (સુરહ આલે ઈમરાન - ૧૦૪) એક દૂસરી જગે અલ્લાહ તઆલા ફરમાતા હે કે "તુમ બહેતરીન ઉમ્મત હો, નિકાલે ગએ લોગો કી તરફ, નેકી કરને કા હુકમ દેતે હો ઔર બુરાઈઓ સે રોકતે હો ઔર ઈમાન રખતે હો અલ્લાહ પર (સુરહ આલે ઈમરાન-૧૧૦) ઈસ્લામ મે ઉમ્મતે મુહમ્મદીયા કો અલ્લાહ ને સબસે બહેતરીન ઉમ્મત કા લકબ ઈસ લિએ દીયા કે ઉન કા કામ ભલાઈ કે કામો કા હુકમ કરના ઔર બુરે કામો સે રોકને કા હે. આજ હમ મે સે યે અમલ નાયેદ હો ગયા ઔર બહેતરીન ઉમ્મત કા લકબ ખો બેઠે. અબૂસઈદ ખૂદરી(રઝી.)સે રિવાયત હે કે રસુલ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે "જો કોઈ કિસી બુરાઈ કો દેખે તો ઉસે ચાહીએ ઉસે હાથ સે મિટાએ, અગર ઈસકી તાકત ન હો તો અપની ઝબાન સે રોકે, અગર યે ભી ન કર સકતા હો તો(કમ અઝ કમ) અપને દિલ મે ઉસે બૂરા સમઝે ઉસ સે નફરત કરે ઔર (જાન લો) યે અદના દરજે કા ઈમાન હે" (તિરમિઝી). એક ઔર હદીષ મેં રસુલ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે "ઉસ ઝાત કી કસમ જીસકે હાથ મે મેરી જાન હે, તુમ ભલી બાતો કા હુકમ કરતે રહો ઔર બુરે કામો સે રોકતે રહો. વરના અનકરીબ અલ્લાહ તઆલા તુમ પર અઝાબ નાઝિલ કરેગા. ફિર તુમ દુઆએ માંગોગે, મગર તુમ્હારી દુઆ કબુલ નહી હોગી." (મુસનદ અહમદ) એક ઔર લમ્બી હદીષ મે રસુલ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે "બની ઈસરાઈલ મે જબ કોઈ નેક આદમી કિસી કો ગુનાહ કરતે દેખતા તો ઉસે એક મરતબા મના કરતા. ફિર જબ ગુનાહ કરતે ઉસે દેખતા તો મના ન કરતા ઔર ઉનકે ખાને પીને મે શરીક હો જાતા ઔર મિલા જુલા રહેતા, તો અલ્લાહ તઆલા ને સબકે દિલ એક કર દીએ, ઔર કુરઆન મે આયત નાઝિલ ફરમાઈ 'લુઈનલ્લઝીન કફરૂ.(સુરહ માઈદહ આયત ૭૮ સે ૮૪ તક) ફિર રસુલ (સ.અ.વ) તકીયા લગાએ થે તો બેઠ ગયે ઔર ફરમાયા "ખબરદાર ! જબ તક તુમ ગુનેહગાર કા હાથ ન પકળોગે, ઔર ઉસકો ગુનાહ સે હટાકર હક તરફ ન લાઓગે, તબ તક અલ્લાહ તુમકો મઆફ ઔર

મઅઝૂર ન કરેગા'' (તિરમિઝી) ઈન કુરઆની આયાત ઔર અહાદીષે નબી (સ.અ.વ.) સે મઅલૂમ હુઆ કે શરીઅત મે ભલાઈ કે કામો કા હુંકમ કરના ઔર બુરે કામો સે રોકના વાજીબ હે. યે હર મુસલમાન કા ફર્ઝ હે. અફસોસ કે હમારે દિલો મે સે યે જઝબા ખતમ હો ગયા. કોઈ નેક આદમી બુરાઈ કો દેખતા હે તો વહ ચુપ રહેતા હે, ઉસ મે બુરાઈ સે રોકને કી હિંમત નહી હોતી જીસકે નતીજે મે બુરાઈયા ઔર બુરે કામ કરનેવાલો કા ઈઝાફા હોતા જાતા હે. ઈસી સબબ સે મુસલમાનો પર તરહ તરહ કે અઝાબ આતે રહેતે હે. હમારે કઈ ભાઈઓ મે ભલે કામો કા હુકમ કરને ઔર બુરે કામો સે રોકને મે ભી બિદઅત કા ઈજાદ હુઆ હે. કોઈ યહ કામ કરને કી લિએ ચિલ્લે કી શકલ મેં બાહર નિકલતે હે. કોઈ આઠ દિન, કોઈ બીસ દિન, તો કોઈ ચાલીસ દિન ઔર ચાર મહિને કે ચિલ્લે કી શકલ મેં બાહર દુસરે મુલ્કમે તબ્લીગ કે લિએ જાતે હે ઔર વહાં જા કર લોગો કો કુરઆન ઔર અહાદીષ કી બાતે બતાને કે બજાએ અપને આલિમ કી ખુદ તરાશીદા, ફઝાઈલે આઅમાલ નામી કિતાબ ઉનકો પળ્હકર સુનાતે હે. જીસમે અકસર મનઘડત, જૂઠી હિકાયતે ઔર જૂઠી કહાનીયાં હોતી હે. જીસ કે નતીજે મે લોગ ઔર બિદઅતી મે કામો મશગૂલ હો જાતે હે. યે સરાસર ઉન કા બિદઅતી કામ હે. ઐસે કામો કે કરને સે નેકી કે બજાએ ગુનાહ લાઝિમ હોગા. અલ્લાહ તઆલા હમ સબકો ઐસે કામો સે મહફુઝ રખે. આમીન.

(૪૦) **અહલે હદીષો કા યે અકીદહ હે કે ઔરતો કો પરદહ કરના ઓર મુંહ ઢાંપના વાજીબ ઔર ફર્ઝ હે.**

અલ્લાહ તઆલા કુરઆન શરીફ મે ફરમાતા હે કે ''અય નબી (સ.અ.વ.) અપની બીવીઓ, બેટીઓ ઔર મુસલમાન ઔરતો કો કહ દો કે વહ જબ બાહર નિકલા કરે તો અપને ઉપર ચાદર લટકાયા કરે. યે કામ ઉનકે પહેચાન કા સબબ હોગા તો ઉનકો કોઈ ઈઝા ન દેગા. ઔર અલ્લાહ બક્ષને વાલા મહેરબાન હે'' (અલ અહઝાબ-૫૯) ઈસ આયત મે યે હુકમ હે કે ઔરત પરદેહ બગૈર બહાર ન નિકલે. 'જલબાબ' ઉસ ચાદર કો કહેતે હે કે સર સે પૈર તક લટકી હુઈ હો. હઝરત ઉમ્મે સલમા (રઝી.) કા બયાન હે કે જબ યે આયત નાઝિલ હુઈ તો અનસારી

ઔરતે ઘરોસે નિકલતે વક્ત સુકૂન ઔર ઈતમીનાન સે ચલતી થી ગોયા ઉનકે સરો પર પરિન્દેહ બેઠે હે, ઔર ઉન્હોને સિયાહ(કાલે) રંગ કી ચાદરે લપેટ રખી થી. દૂસરી જગે અલ્લાહ તઆલા ફરમાતા હે કે "ઔરતો કો બાપો સે, અપને બેટો સે, અપને ભાઈઓસે, અપને ભતીજો સે, ઔર અપને ભાનજો સે, ઔર ઔરતો સે ઔર અપને ગુલામોં સે પરદહ ન કરને મે કોઈ ગુનાહ નહી. હાફિઝ ઈબ્ને કષીર(રહ.) ફરમાતે હે કે અલ્લાહ ને ઔરતો કો ગૈર મહરમ મર્દો સે પરદહ કરને કા હુકમ દીયા તો ઈસ મે યે ભી બયાન ફરમા દીયા કે ફલાં, ફલાં કરીબી રિશ્તેદારો સે પરદહ વાજીબ નહી. હઝરત આયશાં સીદ્દીકા(રઝી.) ફરમાતી હે કે રસુલ(સ.અ.વ.) સુબહ કી નમાઝ પળ્હાતે તો ઔરતે આપ કી ઈકતિદહ મે નમાઝકે લિએ ચાદરો મે લપટી હુઈ આતી. નમાઝ બાદ વહ અપને ઘરો કો લોટતી તો અંધેરે કે સબબ ઉન્હે કોઈ પહેચાન ન સકતા ઔર રસુલ(સ.અ.વ.) ઔરતો કો ઈદગાહ જાને કે લિએ ચાદર મે લપટી હુઈ જાને કો હુકમ દીયા. યહાં તક કે અગર કિસી કે પાસ ચાદર ન હો, તો ઉસે કોઈ દૂસરી બહેન ચાદર દે દે. (બુખારી, મુસ્લિમ). હઝરત આયશાં (રઝી.) બયાન ફરમાતી હે કે જબ હમ રસુલ(સ.અ.વ.) કે સાથ એહરામ બાંધે હુએ થે, તો ઉંટ સવાર કાફલે હમારે આગે સે ગુઝરતે થે, જીસ વક્ત હમારે સામને હોતે તો હમ અપને સરો કે ઉપર સે ચાદર ચહેરો તક લટકા દેતે, જબ વહ આગે ગુઝર જાતે તો હમ ફિરસે ચાદર ચહેરો સે હટા લેતે.

(અહમદ, અબૂદાઉદ, ઈબ્નેમાજા)

ઈન કુરઆની આયતો ઔર અહાદીષો સે યે વાઝેઅ દલીલ હે ઔરત કા ચહેરા ઢાંપના, ઔર સર સે પૈર તક બદન ઢાંપના વાજીબ હે. ઈસ લિએ કે એહરામ કી હાલત મે ચહેરા ખુલા રખને કા હુકમ હે. સહીહ બુખારી, ઔર મુસ્લીમ મે હદીષ હે કે હાલતે એહરામ મે ઔરત કે લિએ નિકાબ ડાલના ઔર દસ્તાને પહેનના જાઈઝ નહી. જો લોગ ઔરત કે પરદેહ કે બારે મે ઔરત કો ચહેરા ખુલા રખને કે કાઈલ હે ઉનકે પાસ વાઝેહ દલીલ નહી હે. ચહેરા ખુલા રખને મે બહુત બળે નુકશાનાત હે જૈસે (૧) જબ ઔરત ચહેરે કો બે પરદહ રખતી હે ઔર બાહર નિકલતી હે તો વહ ચેહરે કી ખૂબસુરતી કે લિએ કુછ એહતિમામ કરતી હે ઔર

ઈસ સબબ મર્દોકે ફિતને કા સબબ બનતી હે(૨) બે પરદગી સે ઔરત કે દિલ સે આહિસ્તા, આહિસ્તા શરમ ઔર હો જાતી રહેતી હે. ઔર શરમ ઔર હો ઈમાન કા એક જુઝ હે. ઔર બેદરગી સે ઔરત બે ઈમાન બન જાતી હે (૩) ચહેરે કી બે પર્દગી સે ઔરત ઔર મર્દ મે મેલજોલ હોતા હે. જબ ઔરત ચહેરા ખોલકર ઘુમતી હે તો યકીનન ઉસકી નિગાહ ગૈર મર્દો પર પળેગી, ઔર ગૈર મર્દોકી નિગાહ ઉન ઔરતો પર પળેગી જો બે પરદહ હોગી ઈસ તરહ આહિસ્તા, આહિસ્તા મિલાપ બળ્હતા જાએગા ઔર દોનો મર્દો ઔર ઔરતો સે શરમ હો જાતી રહેગી ઔર ઉન સે ફિતના, ઝિના કા બાએસ બન જાતા હે. સિર્ફ બુળ્હી ઔર બળી ઉમર કી ઔરતો કો જીનકો નિકાહ કી ઝુરૂરત નહી હે વહ અગર ચાદર ઉતાર દે યાને ચહેરા ખુલા રખે તો ઉન પર કોઈ ગુના નહી. (સુરહ નૂર) કઈ ઔરતે નિકાબ ડાલને મે દોનો આંખે ખુલી રખતી હે, ઐસા પરદહ બેકાર હે ઈસમે પરદેહ કા મકસદ હી મારા જાતા હે. સહીહ પરદહ તો આંખ કા હે અગર આંખ ખુલી રહેતી હે તો આંખ હી સે ગૈર મર્દો કો દેખા જાતા હે ઔર આંખો કે ઈશારો સે હી બાતચીત કી જા સકતી હે. હદીષ શરીફ મે હે કે આંખે ભી ઝીના કરતી હે. ઈનકા ઝિના (નાજાઈઝ) દેખના હે. અલ્લાહ તઆલા સે દુઆ હે કે વહ તમામ મુસલમાન ઔરતો કો શરીઅત કે મુતાબિક સહીહ મઅનો મે પરદહ કરને કી તૌફીક અતા કરે. આમીન

(૪૧) **અહલે હદીષો કા યે અહીદહ હે કે મર્દ કો અપની બીવી કો તલાક દેને કા શરઈ તરીકા.**

યે હે કે મર્દ પહેલે મહીને મે બીવી કો હાલતે તોહર મે એક તલાક દે, ફિર દૂસરે મહીને મે હાલતે તોહર મે દૂસરી તલાક દે. યે દોનો તલાકે રજઈ હોગી. યાને મર્દ કો ઈખ્તિયાર હે કે અગર વહ ચાહે તો રજુઅ કર લે. યા ફિર તીસરે મહિને મે તીસરે તોહર મે તીસરી તલાક દે કર ભલાઈ સે અપની બીવી કો અપની ઝવજિયત મે સે ખારિજ કરદે. (સુરહ બકરહ ૨૨૯) યાને શોહર ને અપની બીવી કો પહેલી યા દૂસરી તલાક કે બાદ રજુઅ નહી કિયા ઔર તીસરી તલાક દે દી. યા પહેલી યા દૂસરી કે બાદ રજુઅ કર લિયા, મગર ફિર તીસરી તલાક દે દી તો ઐસી હાલતો મે તલાક વાકેઅ હોગી. અબ વહ ઔરત ઉસકે શોહર કે તરીકે પર સચ્ચે દિલ સે

નિકાહ કરે. ઔર દોનો મર્દ ઔર ઔરત અપની ઝીંદગી અપની તરીકે બરબસર કરે. ફિર નયે મર્દ ઔર બીવીને નાચાકી હો જાએ ઔર મર્દ ઉસ ઔરત કો તલાક દેને પર મજબૂર હો જાએ ઔર વહ મર્દ અપની બીવી કો ઉપર બતાએ હુએ તરીકે પર તીન તોહર મે તીન તલાક દે દે, તો ઈદ્દત ગુઝારને કે બાદ વહ ઔરત અપને અગલે શોહર કે લિએ હલાલ હો સકતી હે. અગર મર્દ ચાહે તો ફિર દુસરા નિકાહ કર સકતા હે. દૂસરી સૂરત યે હે કે અગર ઉસ ઔરત કા દૂસરે શોહર કા ઈન્તીકાલ હો જાએ તો ઉસ ઔરત ઈદ્દત ગુઝરને કે બાદ અપને અગલે શોહરસે નિકાહ કર સકતી હે. શરીઅતે મુતહહરા મે ઔરત કો તલાક દેને કા યેહી સહીહ તરીકા હે. ઈસકે બર ખિલાફ અગર કિસી મર્દને અપની બીવીકો એક હી વક્ત મે તીન તલાકે દે દી તો ઐસે તલાક દેના શરીઅત મે નાજાઈઝ હે, ઔર ઐસી તલાક દેનેવાલા સખ્ત ગુનેહગાર હોગા. હદીષ શરીફ મે હે કે રસુલ(સ.અ.વ) કો મઅલૂમ હુઆ કે એક શખ્શ ને અપની બીવી કો એક સાથ તીન તલાકે દે દી તો આપ (સ.અ.વ.) ગુસ્સે સે ખળે હો ગએ ઔર ફરમાયા "ક્યા તુમ કિતાબુલ્લાહ કે સાથ ખેલ કર રહે હો, હાલાંકે મે તુમ્હારે દરમ્યાન મવજૂદ હું. એક શખ્શને આપ (સ.અ.વ.)કી નારાઝગી દેખ કર અર્ઝ કી કે અય અલ્લાહ કે રસુલ (સ.અ.વ.) ક્યા મેં ઉસે કતલ કર દૂં?" (નસઈ) એક સાથ તીન તલાકે હરગીઝ તીન નહી કહેલાયગી બલ્કે વહ એક તલાક રજઈ કે હુકમ મે હોગી. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રઝી.) ફરમાતે હે, રૂકાના ને અપની બીવી કો એક મજલિસ મે તીન તલાકે દે દી, તો બીવી કી જુદાઈ કા ઉનકો બળા રંજ હુઆ. ઉનસે નબી (સ.અ.વ.) પૂછા કે તુમને કૈસે તલાક દી. ઉન્હોને જવાબ દિયા કે મેને ઉસકો તીન તલાકે દી હે. ફિર આપ (સ.અ.વ.) ને પૂછા ક્યા એક હી વક્ત મેં? તો કહા હાં. તો આપ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "યે તો એક હી હુઈ, અગર તુમ ચાહો તો ઉસે વાપસ લે લો." (અહમદ) હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને અબ્બાસ (રઝી.)ફરમાતે હે કે નબી (સ.અ.વ.) કે ઝમાને મે હઝરત અબૂબકર સીદ્દીક(રઝી.)કે ઝમાને મે ઔર ઉમર ફારૂક (રઝી.) કે ખિલાફત કે ઈબતિદાઈ દો સાલ તક એક વક્ત કી તીન તલાકે કો એક હી તલાક શુમાર કી જાતી થી. મગર જબ લોગોને એક વક્ત મે તીન તલાક દે કર બાદ રજુઅ

કરના શુરૂ કિયા તો હઝરત ઉમર (રઝી.)ને ફરમાયા લોગોને ઐસે કામ મે ઈજલત (જલ્દી કરના) બરતની શુરૂ કરદી જીસ મે ઉનકો સબર ઔર તહમ્મુલ સે કામ લેના થા. અગર યે તીન તલાકે નાફિઝ કર દીયા જાએ તો શાયદ યે ઐસી હરકતો સે રૂક જાએ. ચુનાંચે ઉન તીન તલાકો ઉનહોને ઉન પર નાફિઝ કર દી. (મુસ્લિમ, અહમદ, દારકુતની). હઝરત ઉમર (રઝી.) ને એક વક્ત મે દી ગઈ તીન તલાકો કો તીન કે હુકમ મે રખને કા કાનૂન મસલિહતન ઔર સિયાસતન થા. ઈસ હદીષ સે સાફ પતા ચલતા હે કી ઝમાના નબવી મે, ઝમાને સીદ્દીકી મે ઔર હઝરત ઉમર (રઝી.) કે દો સાલ ખિલાફત મે અગર કોઈ એક સાથ તીન તલાકે દેતા થા તો ઉસકો એક હી શુમાર કી જાતી થી. હઝરત ઉમર (રઝી.) કા ફેસલા મસ્લિહતન ઔર વક્તી તોર કા થા. હંમેશ કે લિએ નહી થા. પસ, ઈન તમામ બહસ ઔર મબાહિસોસે મઅલૂમ હુઆ હે એક વક્ત મે હી દી ગઈ તીન તલાકે એક હી તલાક મે શુમાર હોગી.

(૪૨) **અહલે હદીષો કા યે અકીદહ હે તલાક શુદહ ઔરત શરીઅત કે બતાએ હુએ તરીકે પર હલાલ હો સકતી હે.**

ઉપર બતાયા જા ચુકા હે કે તીસરે તોહર કી તીસરી તલ્લાક કે બાદ શોહર કે લિએ યે જાઈઝ નહી કે વહ બીવી કો વાપસ લે. અબ ઉસકે લિએ વહ હરામ હે. વહ ઉસકે લિએ જબ તક હલાલ હો નહી સકતી જબ તક વહ દૂસરે આદમી સે નિકાહ કે મકસદ સે, શરીઅત તરીકે પર નિકાહ કરે નફસ કો સમજાને કા નિકાહ ન હો, પહેલે શોહર કે લિએ હલાલ કરનેકી ગર્ઝ સે ન હો. ઉસકે બાદ અગર દૂસરા શોહર આપસ કી ના ઈખતિલાફી પર તીન તોહર મે તીન તલાક ઉસ ઔરત કો દે દે. તો વહ ઔરત ઈદત ગુઝરને બાદ પહેલે શોહર કે લિએ હલાલ હો જાતી હે લેકિન મૌજૂદા ઝમાને મેં અકસર ઉલમાઅ ઉસ શખ્શ કે બારે મે જીસને અપની બીવીકો એક સાથ તીન તલાકે દી હો યા તીન તોહર મે તીન તલાકે દી હો, હલાલા કે ઝરીએ બીવી કો વાપસ લાને કા ફતવા દેતે હે કે મુતલ્લકા ઔરત કા નિકાહ કિસી દૂસરે શખ્સ સે એક દિનકે લિએ, કુછ દિનો કે લિએ ઈસ શર્ત પર કર દીયા જાએ કે વહ બાદ મે ઉસ ઔરત કો તલાક દે દે. ફિર ઉસસે તલાક દિલવાકર ઈદ્દત કે બાદ પહેલે શોહર સે નિકાહ કર દીયા જાતા હે. ઐસા અમલ કરનેવાલે પર યાને

ગૈર શરઈ હલાલા કરનેવાલે પર ઔર હલાલા જીસકે લિએ કીયા જાએ ઉસ પર રસુલ(સ.અ.વ.) ને લઅનત ફરમાઈ હે. હદીષ શરીફ મે હે કે રસુલ(સ.અ.વ.) ને લઅનત ફરમાઈ હલાલા કરનેવાલે પર ઔર ઉસ પર જીસકે લિએ હલાલા કિયા જાએ (તિરમિઝી) હઝરત ઉકબા બિન આમિર(રઝી.) ફરમાતે હે કે રસુલ (સ.અ.વ.) ને સહાબા કિરામ સે પૂછા કિયા મે તુમ્હે કિરાએ કે સાંઢ કી ખબર ન દૂં? તો સહાબા કિરામને કહા હાં, અય અલ્લાહ કે રસુલ(સ.અ.વ.) તો આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે વહ હલાલા કરનેવાલા હે. અલ્લાહ ને હલાલા કરનેવાલે પર ઔર જીસકે લિએ હલાલા કિયા જાએ, દોનો પર લઅનત ફરમાઈ હે(ઈબ્નેમાજા). પસ હર મુસલમાન કો ચાહીએ કે ગૈર શરઈ નિકાહ ઔર હલાલા કો તર્ક કર દેના ચાહીએ. અગર કોઈ શખ્શ હલાલા કે સહીહ તરીકે કે બાવજુદ, ગૈર શરઈ હલાલા કરેગા તો ઉસ પર ઔર જીસકે લિએ હલાલા કિયા જાતા હે, દોનો પર અલ્લાહ કી ઔર ઉસકે રસુલ (સ.અ.વ.) કી લાઅનત હોગી.

(૪૩) **અહલે હદીષો કા અકીદહ હે કે ઔરત, મર્દ સે 'ખુલઅ' લે સકતી હે.**

અગર મર્દ કી તરફસે ઔરત કો પરેશાનીયાં હોતી હો, ઝુલ્મ હોતા હો, ઔર નિભાવ હોના ના મુમકિન હો તો ઔરત ઉસકે શોહર કો મહેર, ફિદીયા વગયરહ દેકર ઉસસે અલગ હો સકતી હે. કુરઆન મે અલ્લાહ તઆલા ફરમાતા હે કે "અગર તુમ્હે યે અંદેશા હો કે દોનો (મીયાં,બીબી) હુદુદે ઈલાહી પર કાએમ ન રહ સકેંગેં તો ઉન દોનો પર ઈસ બાત મે કોઈ ગુનાહ નહી કે ઔરત ફિદયા દેકર અલાયદગી હાંસિલ કરે" (સુરહ બકરહ-૨૨૯) શરીઅત કી ઝબાન મે ઉસ કો 'ખુલઅ' કહેતે હે. હઝરત ષાબિત બિન્તે કૈસ (રઝી.) કી બીવી ને રસુલ(સ.અ.વ.) સે અર્ઝ કી કે મુજે ષાબિત બિન કૈસ પસંદ નહી હે, તો આપ (સ.અ.વ.) ને દોનો કે દરમ્યાન ખુલઅ કરા દિયા (બુખારી) મર્દ ઔરત કો તલાક દેને મે જલ્દબાઝી ન કરે, બીવી કો અકસર નિભાને કી કોશીશ કરે ઔર ઔરત ભી 'ખુલઅ' લેને મે જલ્દબાઝી ન કરે, બગૈર સબબ ખુલઅ લેને કા મુતાલિબા ન કરે. રસુલ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે "જો ઔરત અપને શોહર સે ઐસી હાલત મે તલાક લેતી હે જબ કે શોહર કી તરફ સે ઉસે કોઈ તકલીફ ન પહોંચતી હો તો ઐસી ઔરત પર જન્નત કી ખૂશ્બૂ ભી હરામ હે" (અબૂદાઉદ). ખુલઅ કે લિએ ફેસલા કરના ઔરત કે ઈખ્તીયાર મે નહી હે, બલકે

શરઈ કાઝી, શરઈ પંચાયત યા અમીરે જમાઅત કી તરફ રજુઅ કરના ચાહીએ. ખુલઅ કી ઈદ્દત કી મુદ્દત એક માહ હે. ઉલ્માએ અહલેહદીષ કે નઝદીક યે 'તલાકે બાઈન' હે. અગર દુબારહ દોનો મીયાં બીવી બનકર રહેના ચાહતે હો તો દુબારહ નયા નિકાહ ઔર મહેર અદા કરકે ઝવજીય્યત કા રિશ્તા કાએમ કર સકતે હે.

(૪૪) **અહલે હદીષો કા યે અકીદહ હે કે હુઝૂર(સ.અ.વ.) પર દરૂદ ભેજને કી બહોત બળી ફઝીલત હે.**

અલ્લાહ કુરઆન શરીફ મે ફરમાતા હે "બેશક અલ્લાહ ઔર ઉસકે ફરિશ્તે નબી (સ.અ.વ.) પર રહમત ભેજતે હે. અય ઈમાનવાલો તુમ ભી અપને નબી(સ.બ.વ.) પર દરૂદ ઔર સલામ ભેજો" (સુરહ અહઝાબ-૫૬) અલ્લાહ કે રસુલ(સ.અ.વ.) ફરમાતે હે કે "જો મુજ પર એક બાર દરૂદ ભેજતા હે અલ્લાહ ઉસ પર દસ રહમતે નાઝિલ ફરમાતા હે, ઔર ઉસકે ગુનાહ મઆફ કર દીએ જાતે હે, ઔર દસ દરજે બુલન્દ હોતે હે." (મુસ્લિમ, અબૂદાઉદ, નસાઈ) ઔર આપ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે "કિયામત કે રોઝ મુજસે ઝિયાદહ કરીબ વહ શખ્શ હોગા જો કસરત સે મુજ પર દરૂદ ભેજે (તિરમિઝી) ઔર આપ(સ.અ.વ.) ને ફરમાયા "જો પુરા સવાબ લેને સે ખુશ હો તો ઉસ કો ચાહીએ કે નબી (સ.અ.વ.) પર ઔર આલે નબી (સ.અ.વ.) પર દરૂદ ભેજે" (અબૂદાઉદ, તિરમિઝી.) હઝરત ઉમર (રઝી.) ફરમાતે હેં કે જબ તક નબી (સ.અ.વ.) પર દરૂદ ન ભેજોગે વહાં તક તુમ્હારી દુઆએ ઝમીન, આસમાન કે દરમ્યાન લટકતી રહેગી, દરૂદ પળ્હને સે દુઆ કબુલ હોતી હે (તિરમિઝી) આપ (સ.અ.વ.)ને ફરમાયા કે "જો મેરા નામ સુનકર મુજ પર દરૂદ ન ભેજે વહ બળા બખીલ હે" (તિરમિઝી). હમારે કઈ ભાઈ આપ(સ.અ.વ.) કા નામે ગિરામી સુનકર હાથો કો ચુમ કર આંખો કો લગાતે હે. યે સરાસર 'બિદઅત' હે ગોયા વહ ઐસા કરકે રસુલ (સ.અ.વ.) સે મુહબ્બત કા ઈઝહાર કરતે હે. મુહબ્બત કા ઈઝહાર કરને કા યે તરીકા હરગીઝ નહી હે. રસુલ (સ.અ.વ.) સે મુહબ્બત કા ઈઝહાર તો તબ હો સકતા હે કે જબ હમ ઉનકે ફરમાનો ઔર હર કામ મે ઉનકે બતાએ હુએ સહીહ તરીકો પર અમલ કરે. ઐસે 'બિદઅતી' કામો કે કરને સે હરગીઝ મુહબ્બત કા ઈઝહાર નહીં હો સકતા. હદીષો મે આપ (સ.અ.વ.) પર દરૂદ ભેજને કે બહોત તરીકે હે. મિનજુમલા ઉનમે સે

સિર્ફ એક તરીકા જો બહોત જામેઅ ઔર મઅરૂફ હે વહ યહા મે દર્જ કરતે હે. સહાબા કિરામ ને રસુલ(સ.અ.વ.) સે પૂછા કે અય અલ્લાહ કે રસુલ(સ.અ.વ.) હમ આપ પર દરૂદ કૈસે ભેજે તો રસુલ (સ.અ.વ.) ને ઉન્હે દરૂદ કા તરીકા બતા દીયા. આપ (સ.અ.વ.) ને કહા યે કહો :-

"અલ્લાહુમ્મ સલ્લિઅલા મુહમ્મદ વ અલા આલિ મુહમ્મદ કમા સલ્લયત અલા ઈબ્રાહીમ વ અલા આલિ ઈબ્રાહીમ, ઈન્નક હમીદુમ મજીદ. અલ્લાહુમ્મ બારિક અલા મુહમ્મદ વ અલા આલિ મુહમ્મદ, કમા બારકત અલા ઈબ્રાહીમ વ અલા આલિ ઈબ્રાહીમ, ઈન્નક હમીદુમ મજીદ" (બુખારી, મુસ્લિમ, ઈબ્ને માજા)

તરજુમા :-

"અય અલ્લાહ તુ રહમત ભેજ મુહમ્મદ (સ.અ.વ.) પર ઔર આલે મુહમ્મદ (સ.અ.વ.) પર જૈસી તુને રહમત ભેજી ઈબ્રાહીમ (અ.સ.) પર ઔર આલે ઈબ્રાહીમ (અ.સ.) પર. બેશક તુ તઅરીફ કિયા હુઆ બુઝુર્ગ હે. અય અલ્લાહ તુ બરકત નાઝિલ ફરમા મુહમ્મદ(સ.અ.વ.)પર ઔર આલે મુહમ્મદ (સ.અ.વ.) પર જૈસી તુને બરકત નાઝિલ ફરમાઈ ઈબ્રાહીમ (અ.સ.) પર ઔર આલે ઈબ્રાહીમ (અ.સ.) પર. બેશક તુ તઅરીફ કિયા હુઆ બુઝુર્ગ હે." ઈન તમામ અકીદો કે અલાવહ દૂસરે જીતને ભી અકીદેહ અહલે હદીષો કે હે વહ તમામ અકીદેહ કુરઆન શરીફ ઔર અહાદીષે નબી (સ.અ.વ.) કે મુતાબિક હે, ઔર યેહી રાસ્તા નજાત પાને કા રાસ્તા હે. પસ, હમ તમામ મુસલમાનો કો ચાહીએ કે વહ સિર્ફ કુરઆન ઔર ફરમાને નબી (સ.અ.વ.) પર અમલ કરકે દોનો જહાં કી કામ્યાબી હાંસિલ કરે. અલ્લાહ તઆલા સે દુઆ હે કે વહ હમ તમામ મુસલમાનો કો સિર્ફ કુરઆન શરીફ ઔર સહીહ અહાદીષે નબી (સ.અ.વ.)પર અમલ કરને કી તૌફીક અતા કરે આમીન.

વમા અલયના ઈલ્લલ બલાગ, સુબહાન રબ્બિકા રબ્બિલ ઈઝઝતે અમા યસેફુન. વ સલામુન અલલ મુરસલીન વલહમદો લિલ્લાહે રબ્બિલ આલમીન.

દુઆગો

મૌલાના કમાલ અખ્તર રહમાની